

Pelottomat puistot, kodikkaat korttelit

Kaupunkien turvallisuusohjelma

Sisäinen turvallisuus

SISÄASIAINMINISTERIÖN JULKAISUJA 33/2010

Tekijät (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Ohjausryhmä puheenjohtaja, kansliapäällikkö Ritva Viljanen sihteeri, sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen		Julkaisun laji Työryhmämuistio	
		Toimeksiantaja Sisäasiainministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 1.12.2009 SM012:00/2007	
Julkaisun nimi Pelottomat puistot - kodikkaat korttelit, Kaupunkien turvallisuusohjelma			
Julkaisun osat Johdanto, tavoitteet, turvallisuustilanne, toimenpiteet, seuranta			
Tiivistelmä Sisäasiainministeriö asetti sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän toimeksiannosta 1.12.2009 hankkeen valmistelemaan kaupunkien turvallisuusohjelman. Valmistelussa oli mukana 16 Suomen suurinta kaupunkia asukasluvun perusteella valittuna. Valmistelua ohjasi ohjausryhmä, joka kokoontui suppeassa ja laajassa kokoonpanossa ja valmistelusta vastasi sihteeristö. Valmistelun aikana järjestettiin kaksi laajaa seminaaria, joista toinen järjestettiin Vaasassa kesäkuussa 2010 ja toinen Rovaniemellä joulukuussa 2010. Kaupunkien turvallisuusohjelma liittyy sisäisen turvallisuuden ohjelmaan ja tukee sen toimeenpanoa. Hankkeen tehtävänä oli arvioida kaupunkien turvallisuustilannetta ja laatia tämän pohjalta ohjelma, jossa kuvataan yhteistyöhön perustuvia keinoja kaupunkien turvallisuuden edistämiseksi. Ohjelman tavoitteena on eri viranomaisten samansuuntainen toiminta turvallisuuden parantamiseksi oikein kohdistettuna ja ajoitettuna. Tämä saavutetaan siten, että kaupungin viranomaiset, poliisi ja pelastustoimi, valtion aluehallinto ja eri ministeriöt toteuttavat yhteisesti määritellyjä toimintapolitiikkoja osana toimintansa suunnittelua, ohjausta ja päätöksentekoa ottaen huomioon kunkin kaupungin lähtökohdat ja erityispiirteet. Kaupunkien turvallisuusohjelman lähtökohtana on kunnallisen itsehallinnon kunnioittaminen ja siten ohjelmassa ei esitetä kaupunkien päätösvallassa olevien yksittäisten toimenpiteiden toimeenpanoa. Ohjelma ei muuta valtion ja kuntien välistä työnjakoa eikä siinä oteta kantaa resurssikysymyksiin. Kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteena on parantaa kaupunkien ja kaupunkilaisten turvallisuutta sekä turvallisuuden tunnetta, pienentää turvallisuusongelmista aiheutuvia kustannuksia ja saavuttaa tavoite, jonka mukaisesti turvallisten kaupunkien Suomi on Euroopan turvallisimaa maa vuonna 2015. Tavoitteiden saavuttamiseksi ohjelmassa linjataan neljä yhteistä toimintapolitiikkaa ja kuvataan eri toimijoiden roolit toimintapolitiikkojen toteuttamisessa. Toimintapolitiikat ovat: turvallisuutta edistävät yhteistyömallit, turvallisen elinympäristön luominen, väkivallan määrän vähentäminen sekä lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen. Lisäksi ohjelmassa esitetään toimia, joilla toimintapolitiikkojen toimeenpanoa voidaan edistää sekä valtakunnallisesti toteutettavia toimenpide-ehdotuksia kaupunkien turvallisuuden parantamiseksi. Kaupunkien turvallisuusohjelman tuloksia ja kaupunkien turvallisuustilannetta seurataan valtakunnallisesti laatimalla seurantaraportti joka toinen vuosi. Jokainen kaupunki seuraa turvallisuustilannettaan osana omaa toimintaansa. Pelottomat puistot - kodikkaat korttelit - julkaisuun liittyy sisäasiainministeriön julkaisu 34/2010 Onnistumisen iloa - Turvallisuuden hyviä käytäntöjä, johon on koottu turvallisuutta parantavia hyviä käytäntöjä.			
Avainsanat (asiasanat) Kaupungit, turvallisuus, väkivalta, rikollisuus, yhteistyö, sisäinen turvallisuus			
Muut tiedot Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-622-6 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut			
Sarjan nimi ja numero Sisäasiainministeriön julkaisut 33/2010		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-621-9
Kokonaissivumäärä 112	Kieli suomi	Hinta 25,00	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Sisäasiainministeriö		Kustantaja/julkaisija Sisäasiainministeriö	

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation	
Styrgrupp		Arbetsgruppens PM	
ordförande, kanslichef Ritva Viljanen		Uppdragsgivare	
sekreterare, chefen för sekretariatet för den inre säkerheten Tarja Mankinen		Inrikesministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet	
		1.12.2009 SM012:00/2007	
Publikation (även den finska titeln)			
Trygga parker – trivsamma kvarter, Städernas säkerhetsprogram			
Publikationens delar			
Inledning, mål, säkerhetssituationen, åtgärder, uppföljning			
Referat			
På uppdrag av ministergruppen för den inre säkerheten inrättade inrikesministeriet den 1 december 2009 ett projekt för att bereda ett säkerhetsprogram för städerna. De 16 största städerna i Finland enligt invånarantal deltog i beredningen. Beredningen leddes av en styrgrupp, som sammanträdde i mindre och större sammansättning och sekretariatet ansvarade för beredningen. Under beredningen ordnades två större seminarier, varav det ena arrangerades i Vasa i juni 2010 och det andra i Rovaniemi i december 2010. Städernas säkerhetsprogram hänför sig till programmet för den inre säkerheten och stöder verkställandet av det.			
Projektets uppdrag var att utvärdera säkerhetssituationen i städerna och på grundval av utarbeta ett program som beskriver metoder baserade på samarbete för att främja säkerheten i städerna. Målet med programmet är att de olika myndigheternas parallella verksamhet för att öka säkerheten ska inriktas på rätt område och i rätt tid. Detta uppnås genom att stadens myndigheter, polisen och räddningsväsendet, statens regionförvaltning och olika ministerier driver en gemensamt definierad verksamhetspolitik som en del av planeringen och styrningen av samt beslutsfattandet inom sin egen verksamhet med beaktande av utgångspunkterna och särdragen i respektive stad. Utgångspunkten för städernas säkerhetsprogram är att respektera det kommunala självstyret och därmed föreslås inte i programmet att enskilda åtgärder inom städernas beslutanderätt verkställs. Programmet förändrar inte arbetsfördelningen mellan staten och kommunerna och tar inte heller ställning i resursfrågor.			
Målet med städernas säkerhetsprogram är att förbättra städernas och stadsbornas säkerhet samt trygghetskänsla, minska kostnaderna i samband med säkerhetsproblem och uppnå målet om att Finland med sina trygga städer är det tryggaste landet i Europa 2015. För att målen ska uppnås drar programmet upp fyra gemensamma verksamhetspolitiska linjer och beskriver de olika aktörernas roller i denna politik. De verksamhetspolitiska linjerna är: samarbetsmodeller som främjar säkerhet, att skapa en trygg livsmiljö, att minska våldet samt att förbättra tryggheten bland barn och unga. Dessutom omfattar programmet åtgärder som kan främja verksamhetspolitiken samt åtgärdsförslag som ska genomföras på riksomfattande nivå för att förbättra säkerheten i städerna.			
De resultat städernas säkerhetsprogram ger upphov till samt säkerhetssituationen i städerna följs upp riksomfattande nivå genom att man utarbetar en uppföljningsrapport vartannat år. Varje stad följer upp sin säkerhetssituation som en del av den egna verksamheten.			
Till publikationen Trygga parker – trivsamma kvarter hör inrikesministeriets publikation 34/2010 Glädje över lyckad insats – Goda rutiner som främjar säkerheten, där god praxis för att förbättra säkerheten har samlats.			
Nyckelord			
Städer, säkerhet, våld, brottslighet, samarbete, den inre säkerheten			
Övriga uppgifter			
Elektronisk version, ISBN 978-952-491-622-6 (PDF), www.intermin.fi/publikationer			
Seriens namn och nummer		ISSN	ISBN
Inrikesministeriets publikation 33/2010		1236-2840	978-952-491-621-9
Sidoantal	Språk	Pris	Sekretessgrad
112	finska	25,00	offentlig
Distribution		Förläggare/utgivare	
Inrikesministeriet		Inrikesministeriet	

Sisäasiainministeriölle

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta vuonna 2004 ja vuonna 2008. Ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että Suomi on Euroopan turvallisimaa maata vuonna 2015.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetetun tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että kaupunkien turvallisuus paranee. Kuudessatoista suurimmassa kaupungissa asuu lähes puolet Suomen väestöstä. Väkivalta, rikokset, onnettomuudet, häiriöt ja muut turvallisuusongelmat kasaantuvat pääsääntöisesti sinne, missä on ihmisiä. Tutkimusten mukaan kaupungeissa on tekijöitä, jotka luovat edellytyksiä rikollisuudelle. Näitä ovat muun muassa heikompi sosiaalinen koheesio ja kontrolli, mahdollisten rikoksentekijöiden ja rikoksentekomahdollisuuksien kasaantuminen.

Sisäasiainministeriö asetti sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän toimeksiannosta 1.12.2009 hankkeen valmistelemaan kaupunkien turvallisuusohjelman.

Suomalaisten kaupunkien turvallisuustilanne on kansainvälisesti vertailtuna hyvä. Haasteena on ylläpitää hyvää turvallisuustilannetta ja parantaa sitä edelleen. Kaupungit vastaavat itse turvallisuustyöstään, ja merkittävä osa tästä tehdään osana kaupunkien perustehtävän toteuttamista. Kunnallisen itsehallinnon periaatteiden mukaisesti kaupunkien turvallisuusohjelmassa ei määrätä kaupungeille tehtäviä vaan esitetään yhteisiä toimintapolitiikkoja, joita paikalliset, alueelliset ja valtiolliset toimijat voivat toteuttaa yhteistyössä järjestöjen kanssa ottaen huomioon kunkin kaupungin tilanne ja erityispiirteet. Turvallisuusohjelmassa esitetyt toimet voidaan toimeenpanna osana kaupunkien omaa toiminnan ja talouden suunnittelua ja strategista ohjausta. Kaupunkien turvallisuusohjelmalla ei muuteta valtion ja kunnan välistä työnjakoa eikä oteta kantaa resurssikysymyksiin.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana toimi kansliapäällikkö Ritva Viljanen sisäasiainministeriö ja jäsenenä Osastopäällikkö Kauko Aaltomaa, sisäasiainministeriö, poliisiosasto, apulaispoliisipäällikkö Lasse Aapio, Helsingin poliisilaitos (1.5.2010 alkaen), kaupunginjohtaja Markku Andersson, Jyväskylän kaupunki, kaupunginjohtaja Mauri Gardin, Rovaniemen kaupunki, kehittämisspäällikkö Markku Haiko, Suomen Kuntaliitto, kaupunginjohtaja Tapani Hellstén, Hämeenlinnan kaupunki, Nuorisotutkimusverkoston tutkimusjohtaja Tommi Hoikkala, pelastusjohtaja Veli-Pekka Ihmäki, Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos, prikaatinkenraali Mikko Kirjavainen, sisäasiainministeriö, raja-vartio-osasto, kaupunginjohtaja Marketta Kokkonen, Espoon kaupunki, kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkonen, Porin kaupunki, kaupunginjohtaja Juhani Meriläinen, Joensuun kaupunki, johtaja Kari Paaso, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, pelastusylivoimajohtaja Pentti Partanen, sisäasiainministeriö, pelastusosasto, kaupunginjohtaja Jussi Pajunen, Helsingin kaupunki, Olavi Sydänmaanlakka, HelsinkiMissio, rikoksentorjuntaneuvos Jukka-Pekka Takala,

oikeusministeriö/Rikoksenteorjuntaneuvosto, dosentti Sirpa Virta, Tampereen yliopisto, ylijohtaja Pentti Visanen, sisäasiainministeriö, maahanmuutto-osasto, sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen, sisäasiainministeriö.

Hankkeen sihteeristönä toimivat sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen, sisäasiainministeriö, riskienhallintajohtaja Jari Tuominen, Espoon kaupunki, kaupungin hallintolakimies Marjo-Riitta Pihlajamäki, Turun kaupunki, suunnittelija Markus Alanko, oikeusministeriö/ Rikoksenteorjuntaneuvosto, poliisiylitarkastaja Matti Vuorinen, Poliisihallitus, ylitarkastaja Maija Peltokangas, sisäasiainministeriö, tutkija Jaana Markkula Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, ylitarkastaja Pasi Vainio, sisäasiainministeriö, suunnittelija Kia Vertio, sisäasiainministeriö.

Hankkeen ohjausryhmä kokoontui 3 kertaa. Lisäksi järjestettiin kaksi laajennettua ohjausryhmän kokousta, joihin kutsuttiin kaikkien 16 kaupungin edustajat.

Työn aikana järjestettiin kolme seminaaria, joissa käsiteltiin kaupunkien turvallisuusohjelmaa. Ensimmäisessä seminaarissa 31.5.2010 arvioitiin kaupunkien tulevaa turvallisuuskehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Vaasassa järjestettiin 9.6.–10.6.2010 Turvallinen huominen? Suurten kaupunkien turvallisuusseminaari. Seminaarin toisena päivänä kaupunkien turvallisuusohjelmaa valmisteltiin työpajoissa, joissa valmisteltu aineisto otettiin huomioon jatkovalmistelussa. Kolmas aiheeseen liittyvä seminaari järjestettiin Rovaniemellä 2.-3.12.2010, ja siellä osanottajille esiteltiin ohjelmaluonnos kokonaisuudessaan.

Kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteena on, että kaupunkien ja kaupunkilaisten turvallisuus paranevat ja turvallisuusongelmista aiheutuvat kustannukset vähenevät. Kolmas tavoite on, että turvalliset kaupungit varmistavat sisäisen turvallisuuden kansallisen tavoitteen, Suomi on Euroopan turvallisin maa, tavoitteen saavuttamisen. Ohjelmassa on kuvattu neljä toimintapolitiikkaa sekä esitetty, eri toimijat voivat yhteistyössä toteuttaa toimintapolitiikkoja osana omaa perustyötään. Lisäksi ohjelmassa kuvataan toimintapolitiikkoja tukevia toimia, kuten keinoja lisätä kaupunkilaisten osallisuutta turvallisuustyöhön, median kanssa tehtävää yhteistyötä sekä hot spot - työmenetelmää, jolla voidaan kohdentaa turvallisuutta lisääviä toimenpiteitä entistä tarkemmin. Ohjelma sisältää myös ehdotuksia valtakunnallisesti toteutettaviksi toimenpiteiksi, jotka edistävät kaupunkien turvallisuutta.

Kaupungit voivat seurata turvallisuusohjelman tuloksia osana kaupungin toiminnan ja tulosten seuranta ja raportointia. Valtakunnallinen seuranta toteutetaan joka toinen vuosi, ja tämä sisältää myös keskeisten tunnuslukujen kehityksen seurannan. Valtakunnallisesta seurannasta vastaa sisäasiainministeriö.

Ohjausryhmä luovuttaa esityksen kaupunkien turvallisuusohjelmaksi sisäasiainministeriölle.

Helsingissä 3.päivänä maaliskuuta 2011.

Ritva Viljanen

Kauko Aaltomaa

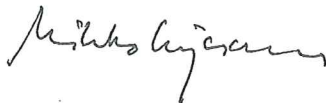
Markku Andersson

Markku Haiko

Tommi Hoikkala

Mikko Kirjavainen

Aino-Maija Luukkonen

Kari Paaso

Lasse Aapio

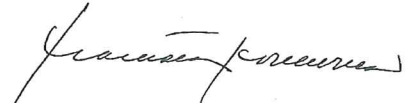
Mauri Gardin

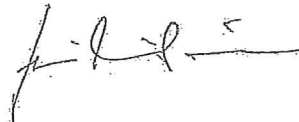
Tapani Hellstén

Veli-Pekka Ihamäki

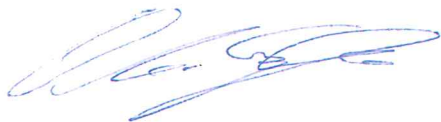
Marketta Kokkonen

Juhani Meriläinen

Jussi Pajunen

Olavi Sydänmaanlakka

Jukka-Pekka Takala

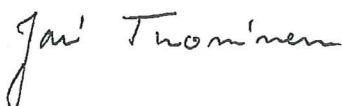
Pentti Visanen

Markus Alanko

Marjo-Riitta Pihlajamäki

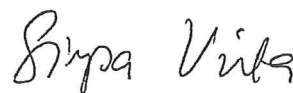
Jari Tuominen

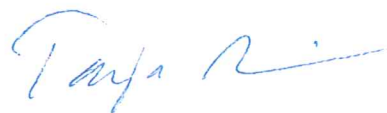
Matti Vuorinen

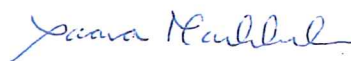
Pentti Partanen

Sirpa Virta

Tarja Mankkinen

Jaana Markkula

Maija Peltokangas

Pasi Vainio

Kia Vertio

Sisällys

1 Tausta	3
2 Tiivistelmä	4
3 Johdanto.....	9
4 Kaupunkien turvallisuustyön tavoitteet.....	12
5 Kaupunkien turvallisuustilanne - nykytilan kuvaus ja kaupunkien erityispiirteitä	15
6 Yhteiset toimintapolitiikat turvallisuuden parantamiseksi	31
6.1 Turvallisuutta edistävät yhteistyömallit	31
6.1.1 Toimintapolitiikan tavoitteet	32
6.1.2 Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset.....	32
6.1.3 Toimintapolitiikan tulokset.....	33
6.2 Turvallisen elinympäristön luominen	34
6.2.1 Toimintapolitiikan tavoitteet	35
6.2.2 Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset.....	36
6.2.3 Toimintapolitiikan tulokset.....	39
6.3 Väkivallan määrän vähentäminen.....	39
6.3.1 Toimintapolitiikan tavoitteet	41
6.3.2 Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset.....	41
6.3.3 Toimintapolitiikan tulokset.....	45
6.4 Lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen.....	46
6.4.1 Toimintapolitiikan tavoitteet	49
6.4.2 Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset.....	49
6.4.3 Toimintapolitiikan tulokset.....	54
6.5 Viranomaisten vastuut toimintapolitiikkojen toimeenpanossa.....	55
6.5.1 Kaupungin johto.....	55
6.5.2 Kaupungin hallintokunnat ja eri toimialat.....	56
6.5.3 Poliisitoimi.....	56
6.5.4 Pelastustoimi.....	57
6.5.5 Valtion aluehallinto - aluehallintovirastot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.....	57
6.6 Kaupunkilaiset oman turvallisuutensa edistäjinä.....	59
7 Kaupunkien turvallisuusohjelman toimeenpanoa tukevat toimet.....	59
7.1 Kaupunkilaisten osallisuuden vahvistaminen.....	59
7.2 Kaupunkilaisten turvallisuuden tunteen parantaminen	61
7.3 Yhteistyö median kanssa	63

7.4 Nykytilan arviointi ja toimintaympäristöanalyysi	64
7.5 Hot spot - parempi tilannetietoisuus	66
7.6 Turvallisuusyhteistyö järjestöjen kanssa	68
8 Eräitä valtakunnallisia toimenpide-ehdotuksia kaupunkien turvallisuuden parantamiseksi	72
9 Kaupunkien turvallisuusohjelman tulosten seuranta ja raportointi.....	78

Liitteet

Liite 1: Tausta-aineistoa	81
Liite 2: Taulukko 1. Turvallisuutta edistävät yhteistyömallit	86
Liite 3: Taulukko 2. Turvallisen elinympäristön luominen.....	89
Liite 4: Taulukko 3. Väkivallan määrän vähentäminen	93
Liite 5: Taulukko 4. Lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen	97
Liite 6: Turvallisuutta parantavien hyvien käytäntöjen levittäminen	107
Liite 7: Asettamispäätös	108

1 Tausta

Sisäasiainministeriö asetti sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän tekemän päätöksen perusteella 1.12.2009 poikkihallinnollisen hankkeen, jossa kaupunkien edustajilla on keskeinen rooli, valmistelevaan valtakunnallisen selvityksen kaupunkien turvallisuustilanteesta ja yhteistyöhön perustuvista keinoista sen edistämiseksi. Työ on osa sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanoa. Tässä asiakirjassa on lisäksi määritelty turvallisuuden kannalta keskeiset toimintapolitiikat, joilla kaupunkien turvallisuutta voidaan parantaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Tavoitteena on, että kunnan viranomaiset, poliisi ja pelastustoimi, valtion aluehallinto ja eri ministeriöt toteuttavat yhteisiä toimintapolitiikkoja osana toimintansa suunnittelua, ohjausta ja päätöksentekoa ottaen huomioon kunkin kaupungin lähtökohdat ja erityispiirteet.

Hankkeessa ei ole esitetty yksittäisiä toimenpiteitä pois lukien valtakunnallisesti toteutettaviksi ehdotetut toimenpiteet. Jokainen kaupunki on vastuussa toiminnastaan kaupunkilaisille kunnallisen itsehallinnon periaatteiden mukaisesti. Tämän ohjelman tavoite on antaa toiminnalle yhteistä suuntaa kunnioittaen samalla kunnallisen itsehallinnon periaatteita. Ohjelma ei sisällä suosituksia, jotka vaikuttaisivat kunnan ja valtion väliseen työnjakoon tai joilla olisi resurssivaikutuksia. Kaupungin, poliisitoimen ja pelastustoimen yhdessä päättämät toimenpiteet, jotka edistävät kaupunkien turvallisuusohjelmassa asetettuja tavoitteita, voidaan toteuttaa osana paikallista turvallisuussuunnittelua.

Selvityksen valmistelussa ovat olleet mukana kuusitoista väestömäärältään vuonna 2008 Suomen suurinta kaupunkia, jotka ovat Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku, Oulu, Jyväskylä, Lahti, Kuopio, Kouvola, Pori, Joensuu, Lappeenranta, Hämeenlinna, Rovaniemi ja Vaasa.

2 Tiivistelmä

Miksi tämä ohjelma?	Johtopäätökset
Alueelliset erot kasvavat ja kansallisesti on todettu, että kuudentoista suurimman kaupungin turvallisuustilanne on erilainen kuin muun Suomen. Myös eri kaupunkien ja kaupunkien sisällä eri kaupunginosien välillä voi olla merkittäviä eroja turvallisuudessa.	Kaupunkien turvallisuutta ja sen kehitystä tulee jatkossa seurata kansallisesti. Eri toimijoiden yhteistä työtä tulee entistä suunnitelmallisemmin kohdentaa kaupungeissa ottaen erityisesti huomioon alueet, joilla on eniten ongelmia.
Ohjausta vai yhteistyötä?	Johtopäätökset
Kunnilla on vahva itsehallinto ja ne ovat laajasti vastuussa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisesta ja kaupunkilaisten tarvitsemien peruspalveluiden tuottamisesta. Näiden perusoikeuksien toteutuminen ja palveluiden tuottaminen edistää osaltaan turvallisuuden kokemusta. Oikeuksien toteuttaminen edellyttää hyvää turvallisuustilannetta, joka vahvistaa kaupunkilaisten kokemaa turvallisuuden tunnetta.	Kaupunkien turvallisuusohjelman tarkoituksena on tukea kaupunkien turvallisuustyötä antamalla kaupungin eri viranomaisten, poliisin ja pelastustoimen yhteistyölle yhteistä suuntaa ja tavoitteita, joiden pohjalta voidaan kussakin kaupungissa päättää käytännön yhteistyöstä. Ohjelmassa linjataan myös miten valtion aluehallinto ja valtioneuvosto voivat edistää kaupunkien turvallisuutta.
Kenelle ohjelma on tarkoitettu?	
Kaupungin johdolle - miten turvallisuutta parantamalla voidaan edistää kaupunkilaisten hyvinvointia ja kaupunkien kilpailukykyä sekä saada aikaan taloudellisia säästöjä/hyötyjä. Asiantuntijoille ja valmistelijoille - ideoita siitä, mitä kannattaa ja voisi tehdä sekä miten yhteistyöllä voidaan saada parempia tuloksia. Poliisille - miten poliisin, pelastustoimen ja kaupungin eri hallintokuntien yhteistyötä kehittämällä myös poliisin tulokset parantuvat edelleen. Pelastustoimelle - miten pelastustoimi voi olla entistä keskeisempi turvallisuustoimija ja saavuttaa omat turvallisuustavoitteensa yhteistyössä muiden kanssa. Valtion aluehallinnolle - miten alueellisella yhteistyöllä ja koordinaatiolla pystytään edistämään kaupunkien turvallisuutta ja tukemaan kunkin kaupungin omaa turvallisuustyötä. Eri ministeriöiden virkamiehille ja valtionhallinnolle - miten ne voivat omassa työssään edistää kaupunkien turvallisuutta ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Järjestöille ja elinkeinoelämälle	
Ohjelman keskeinen sisältö	
- Ohjelmassa kuvataan kuudentoista kaupungin turvallisuustilannetta ja mitä on tehty kaupunkien turvallisuuden parantamiseksi. Kuvataan seikkoja jotka turvallisuuden näkökulmasta erottavat kaupungit toisistaan ja muusta maasta käytettävissä olevan tiedon pohjalta. - Kuvataan, miten kaupunkien turvallisuutta voidaan yhteisiä toimintapolitiikkoja	

toteuttamalla parantaa. Toimintapolitiikkojen toteuttamiseen osallistuvat kaupungin eri hallintoalojen toimijat, poliisi, pelastustoimi, valtion aluehallinto ja valtioneuvosto sekä järjestöt kukin oman roolinsa mukaisesti. 3. Ohjelmaan on liitetty myös ehdotuksia, joita voidaan toteuttaa valtakunnallisesti kaupunkien turvallisuuden edistämiseksi ja kaupungeissa tehtävän työn tukemiseksi.	
Kaupunkien turvallisuustilanne	Johtopäätökset
Suomen kaupungit ovat kansainvälisesti vertailtuna turvallisia. Kaupungeissa tehdään enemmän rikoksia ja väkivaltaa kuin muualla maassa. Kaupunkien erityispiirteenä ovat suuret tapahtumat ja mielenosoitukset. Kaupungeissa syrjäytymisen riski on suurempi. Riskit liikenteessä kohdistuvat ennen muuta jalankulkijoihin, pyöräilijöihin ja mopoilijoihin.	Kaupunkien turvallisuutta on parannettava ja puututtava erityisesti niihin ilmiöihin, jotka ovat kaupungeille ominaisia.
Kolme tavoitetta kaupunkien turvallisuustyölle	Ehdotus tavoitteeksi
1. Turvallisuus on tulossa entistä tärkeämmäksi tulevaisuuden trendiksi. Kaupungeille turvallisuuden parantaminen on mahdollisuus, jolla voidaan edistää kaupunkilaisten turvallisuuden ohella myös hyvinvointia ja kaupungin kilpailukykyä.	Parannetaan kaupungin ja kaupunkilaisten turvallisuutta ja kaupunkilaisten turvallisuuden tunnetta.
2. Turvallisuusongelmista aiheutuu kaupungeille, yksilöille ja koko yhteiskunnalle merkittäviä taloudellisia kustannuksia. Näihin ei ole tähän mennessä kiinnitetty riittävästi huomiota lähinnä tiedon puutteen vuoksi. Selvitykset kuitenkin osoittavat, että esimerkiksi terveydenhuollon kustannukset tapaturmien ja väkivallan uhrien hoitamisessa ovat merkittäviä.	Vähennetään turvallisuusongelmista aiheutuvia kustannuksia. Lisätään tietoisuutta turvallisuuden kustannusvaikutuksista sekä edistetään asiaan liittyvää tutkimusta.
3. Kuudessatoista suurimmassa kaupungissa asuu 44 % väestöstä ja niissä esiintyy suhteellista väestömäärää suurempi osuus rikoksista, väkivallasta ja vahingonteosta. Kaupungeissa tapahtuu myös merkittävä määrä kuolemaan ja sairaalan vuodeosastohoitoon johtavia tapaturmia. Vakavat liikenneonnettomuudet tapahtuvat pääasiassa muualla maassa, kaupungeissa tapahtuu sen sijaan onnettomuuksia, joiden uhreina on jalankulkijoita, pyöräilijöitä ja ikääntyneitä ihmisiä. Kansallisesti asetettua tavoitetta Suomesta Euroopan turvallisimpana maana ei voida saavuttaa, ellei kaupunkien turvallisuutta voida parantaa. Väkivallan ja tapaturmien määrän vähentäminen on yksi keskeinen tavoite	Turvallisten kaupunkien Suomi on Euroopan turvallisimaa maa vuonna 2015.

turvallisuuden parantamiseksi.	
Yhteiset toimintapolitiikat kaupunkien turvallisuuden parantamiseksi	Tavoite - tulokset
Turvallisuutta edistävät yhteistyömallit	Tavoite: johdettu, suunnitelmallinen ja pysyvä turvallisuusyhteistyö, jota toteutetaan paikallisen turvallisuussuunnittelun prosessia noudattaen. Tulokset: Ennalta ehkäisevä työ tehostuu ja turvallisuusyhteistyö tuottaa säästöjä. Turvallisuusyhteistyö tukee eri toimijoiden perustehtävän suorittamista ja turvallisuuden edistäminen nähdään osana näitä perustehtäviä. Siirrytään yhteistyöstä yhdessä tekemiseen. Luodaan pysyvät yhteistyön rakenteet ja toimintamallit. Resurssit ovat tehokkaassa käytössä.
Turvallisen elinympäristön luominen	Tavoite: Turvallisuusvaikutukset otetaan huomioon kaupungin eri toiminnoissa, kuten alueiden käytössä, suunnittelussa ja rakentamisessa sekä asumispolitiikassa. Tulokset: Turvallinen elin- ja asuinympäristö on tunnistettu kaupungin yhdeksi menestystekijäksi. Eri väestöryhmien turvallisuutta edistävät seikat otetaan huomioon jo alueiden suunnitteluvaiheessa, mutta myös jatkuvassa kunnossapidossa. Aktiivisella asumispolitiikalla pyritään estämään kielteinen alueellinen segregoituminen. Hallintorakenteet edistävät hallintokuntien välistä yhteistyötä sekä yhteistyötä pelastustoimen kanssa. Päätökset ja palvelut arvioidaan turvallisuuden näkökulmasta.
Väkivallan määrän vähentäminen	Tavoite: Väkivallan määrä kaupungeissa vähenee ja sen yksilöihin ja yhteisöihin kohdistuvat seuraukset

	lievenevät sekä taloudelliset vaikutukset pienenevät. Tulokset: Yleisellä paikalla tapahtuvien pahoinpitelyjen määrä vähenee. Väkivaltaa kokeneiden määrä vähenee. Väkivallan uhrit saavat palveluja. Aasukkaat kokevat kaupungit turvallisiksi. Väkivallan uhrien ja tekijöiden hoidosta aiheutuvat kustannukset kaupungille pienenevät.
Lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen	Tavoite: Ennalta onnettomuuksia, tapaturmia ja väkivaltaa ehkäisevää työtä tehostetaan sekä panostetaan etenkin haavoittuvimpien ryhmien turvallisuuden parantamiseen.
	Tulokset: Moniammatillinen yhteistyö on tärkeä osa perustyötä ja palveluiden tuottamista. Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten, nuorten ja perheiden määrä vähenee. Lapset ja nuoret osallistuvat ikätasonsa mukaisesti turvallisuutensa kehittämiseen. Onnettomuuksien, tapaturmien ja väkivallan ehkäisytyö on suunnitelmallista ja osa kaupungin eri toimialojen työtä. Kaupunkiympäristöt ovat lapsiystävällisiä. Lasten, nuorten, heidän vanhempiensa ja lasten kanssa työskentelevien media- ja turvataidot paranevat ja tukea tarjotaan myös netissä. Maahanmuuttajalapsiin ja -nuoriin kohdistuva rasismi ja syrjintä vähenee.
Valtakunnalliset toimenpide-ehdotukset	Eräitä ehdotuksia valtakunnallisiksi toimenpiteiksi
Valtakunnallisesti toteutettavilla toimilla voidaan edistää	Tehostetaan alkoholivalvontaa.

ja tukea kaupunkien turvallisuustyötä.	Parannetaan tietopohjaa. Vahvistetaan strategista turvallisuusosaamista. Vahvistetaan perheiden ja asemaa ja vanhempien edellytyksiä kantaa vastuuta lapsistaan. Palkitaan hyvästä työstä.
Ohjelmaan liittyy	
Onnistumisen iloa. Turvallisuuden hyviä käytäntöjä. SM julkaisu 34/2010. Kaupunkien turvallisuutta kuvaava seurantaraportti. Kuudentoista suurimman kaupungin verkosto, joka edistää ja tukee kaupungeissa tehtävää turvallisuustyötä.	Yli 60 hyvän käytännön esittely, joilla on parannettu kaupunkien turvallisuutta. Tehdään ensimmäisen kerran 2013.

3 Johdanto

Suomen väestöstä noin 44 % asuu kuudessatoista suurimmassa kaupungissa. Muuttoliikkeen kaupunkeihin ja niitä ympäröiville alueille arvioidaan jatkuvan. Kaupunkien turvallisuus vaikuttaa merkittävästi suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuteen ja sen kehitykseen. Turvallisuus on perusoikeus ja se luo perustan kaupunkien hyvinvoinnille.

Kaupungit ovat talousalueensa keskuksia, joissa sijaitsee hallinnon, terveydenhoidon, kulttuurin ja koulutuksen toimintoja. Suomen asukasmäärä on alhainen, ja tästä johtuen eräät suomalaisittain suuret kaupungit eivät väestötiheydeltään täytä Euroopan unionin tilastokeskuksen kaupunkimääritelmää. Suomen kaupunkeihin kuuluu nykyisin kuntaliitosten seurauksena myös haja-asutusalueita.

Pääkaupunkiseudulla asuu tällä hetkellä yli miljoona asukasta ja väestömäärä on kasvussa. Pääkaupunkiseudun osuus koko maan väestönkasvusta oli 49 %. Pääkaupunkiseudun väestönkasvun taustalla on syntyvyyden lisääntyminen ja maahanmuutto.

Kaupunkien turvallisuushaasteet ovat muuttuneet ja moninaistuneet. Niiden ratkaiseminen edellyttää lähes aina useamman eri toimijan välistä yhteistyötä. Kaupunkien turvallisuusohjelman keskeinen tavoite on ennalta ehkäistä rikoksia, häiriöitä, tapaturmia ja onnettomuuksia sekä kohdistaa viranomaisten toimintaa kohteisiin, joissa nämä ongelmat erityisesti heikentävät asukkaiden hyvinvointia ja arjen turvallisuutta.

Kaupunkien turvallisuustyö on osa valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden ohjelmasta tekemän periaatepäätöksen toimeenpanoa. Periaatepäätös sisäisen turvallisuuden ohjelmasta on tehty kaksi kertaa. Ensimmäistä ohjelmaa, Arjen turvaa, koskeva periaatepäätös tehtiin 23.9.2004 ja toinen, Turvallinen elämä jokaiselle, tehtiin 8.5.2008.

Viime vuosien kehityksen seurauksena näyttää siltä, että erot harvaan asuttujen alueiden ja kasvukeskusten välillä ovat lisääntyneet. Tästä syystä turvallisuuden ylläpitämiseksi on tärkeää tarkastella kaupunkien turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä kokonaisuutena niin, että tarkastelussa ovat mukana kaupunkien hallintokuntien ohella myös muut keskeiset toimijat, jotka tekevät turvallisuustyötä kaupungeissa. Näitä ovat ennen muuta poliisitoimi ja pelastustoimi.

Turvallisuus käsitteenä on laajentunut viime vuosikymmenten aikana. Aiemmin turvallisuus ymmärrettiin suppeasti ja sillä tarkoitettiin lähinnä vaaran poissaolemista. Tänä päivänä turvallisuus on tärkeä osa hyvinvointia ja kilpailukykyä. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta sisäisellä turvallisuudella

tarkoitetaan sellaista yhteiskunnan tilaa, jossa jokainen voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta ilman rikollisuudesta, häiriöistä, tapaturmista, onnettomuuksista ja suomalaisen yhteiskunnan taikka kansainvälistyvän maailman ilmiöistä tai muutoksista johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta. Sisäisen turvallisuuden määritelmä nostaa kaupungin johdon sekä eri hallintokunnat ja toimialat turvallisuustyön keskiöön.

Turvallisuuden tunteen merkitys on suuri ja kasvaa edelleen. Tähän vaikuttavat muun muassa nopeutuva ja lisääntyvä tiedonvälitys ja sosiaalinen media. Turvallisuuden tunteen ylläpitäminen edellyttää turvallisuuden tarkastelua perinteisiä turvallisuuspalveluja laajempänä kokonaisuutena.

Paikallinen turvallisuussuunnittelu on yleisin paikallisen turvallisuusyhteistyön toimintamalli. Turvallisuussuunnittelua on tehty vuodesta 1999, jolloin valtioneuvosto teki Turvallisuustalkoot -periaatepäätöksen. Paikallisen turvallisuussuunnittelun tavoitteena on vähentää onnettomuuksien, tapaturmien, häiriöiden ja rikosten määrää ja lisätä turvallisuuden tunnetta. Sisäisen turvallisuuden ohjelmissa vuosina 2004 ja 2008 linjattiin, miten turvallisuussuunnittelua tuli kehittää edelleen lähtökohtana paikallisesti tunnistetut turvallisuusongelmat ja niihin puuttuminen suunnitelmallisesti. Paikallista turvallisuussuunnittelua johtavat kaupungin johto, poliisipäällikkö ja pelastusjohtaja sovitun työnjaon mukaisesti. Turvallisuustyön tuloksellisuuden kannalta on olennaista keskittyä kerrallaan muutamaa keskeiseen seikkaan ja niiden parantamiseen. Yhteisen työn kohdentamisessa turvallisuussuunnittelu on oiva väline ohjata toimintaa.

Kaupungeissa keskeisiä turvallisuuteen liittyviä tehtäviä on muun muassa sosiaali- ja terveystoimella, opetustoimella, kaavoituksella ja ympäristönsuunnittelulla sekä teiden ja katujen ylläpidolla. Pelastustoimi on järjestetty alueellisesti ja sitä rahoittavat kunnat. Pelastustoimen keskeisiä turvallisuustehtäviä ovat onnettomuuksien ennaltaehkäisy ja turvallisuuden ylläpitäminen yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa, pelastustoiminta onnettomuustilanteissa sekä väestönsuojelu. Poliisi toimii osana valtionhallintoa. Poliisille on poliisilaissa¹ asetettu velvoite toimia turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa.

Valtion aluehallinto uudistui vuoden 2010 alussa. Valtion aluehallintovirastoilla (avi) ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilla (ely) on monia turvallisuutta edistäviä tehtäviä.

Ministeriöt vastaavat eri hallinnonalojen strategisesta ohjauksesta, toiminnan ja talouden suunnittelun ohjauksesta, rahoitukseen liittyvästä valmistelusta sekä lainsäädännöstä ja Suomen osallistumisesta Euroopan unionissa tehtävään

¹ Poliisilaki 7.4.1995/493 1 §

valmistelutyöhön. Näillä kaikilla vaikutetaan kansalaisten turvallisuuteen niin lyhyellä kuin myös pidemmällä aikavälillä.

Kaupunkien turvallisuusohjelman toimeenpanon tueksi on koottu turvallisuutta edistäviä hyviä käytäntöjä, jotka on julkaistu sisäasiainministeriön julkaisussa 34/2010.

4 Kaupunkien turvallisuustyön tavoitteet

Tavoite 1:

Kaupunkien turvallisuustyön tavoitteena on, että **kaupunkien ja kaupunkilaisten turvallisuus ja kaupunkilaisten turvallisuuden tunne paranevat.**

Kaupungit ovat erilaisia, niiden turvallisuustilanne, haasteet ja kehittämistarpeet vaihtelevat. Tästä syystä on tärkeää, että jokainen kaupunki määrittelee turvallisuuden parantamista koskevat tavoitteet ja painopisteet oman lähtötasonsa ja erityispiirteensä huomioon ottaen sekä huolehtii suunniteltujen toimien toteutumisesta ja arvioinnista.

Tavoite 2:

Kaupunkien turvallisuustyön tavoitteena on, että **turvallisuusongelmista aiheutuvat kustannukset pienenevät.**

Turvallisuusongelmista syntyy yhteiskunnalle ja kaupungeille merkittäviä välillisiä ja välittömiä kustannuksia. Kustannusten arviointi tarkasti on vaikeaa myös siksi, että ne jakaantuvat eri viranomaisten ja kaupungin hallintokuntien mutta myös kaupunkilaisten itsensä maksettavaksi.

Turvallisuusongelmien kustannuksia voidaan tarkastella osana sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Sosiaali- ja terveystoimen menot ovat koko maassa kasvaneet 60 % vuodesta 2000 vuoteen 2008. Vuonna 2008 sosiaali- ja terveystoimen menot keskimäärin asukasta kohden koko maassa olivat 2 892 euroa. Turvallisuusohjelmassa mukana olevista kaupungeista korkeimmat kustannukset olivat Helsingissä ollen 3 301 euroa asukasta kohden ja alhaisimmat Jyväskylässä 2 687 euroa asukasta kohden.

Onnettomuuksien, tapaturmien ja väkivallan seurausten hoitamisesta johtuvia kustannuksia sisältyy sekä perusterveydenhuollon että erikoissairaanhoidon kustannuksiin. Useimmat tapaturma- ja väkivaltapotilaat hoidetaan kirurgian erikoisalalla. Tapaturmat ovat huomattavasti yleisempi sairaalan vuodeosastohoidon syy kuin väkivalta. Alkoholin liikakäyttö on tutkimusten mukaan usein erikoissairaanhoidossa tai päivystyspoliklinikalla hoidettavien vammojen taustalla. Vuonna 2006 alkoholin aiheuttamien järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien välittömien kustannusten arvioitiin olevan 256–294 miljoonaa euroa.

Vuodessa noin 900 yli 65-vuotiaasta menehtyy putoamis- tai kaatumisonnettomuuden seurauksena. Kaatumisten ja putoamisten seurauksena saatujen vammojen hoitoon liittyvät välilliset ja välittömät kustannukset ovat korkeat. Yhden kaatumistapaturman kustannuksiksi on arvioitu noin 6 000 euroa ja yhden lonkkamurtumapotilaan hoidon kustannuksiksi murtuman jälkeisenä vuonna keskimäärin 18 626 euroa (vuoden 2009 kustannustasolla). Jos kotonaan asunut potilas ei kuntoudu murtuman jälkeen niin hyvin, että hän voi edelleen asua kotonaan, kustannukset ovat 45 822 euroa vuodessa (vuoden 2009 taso). Alle 20-vuotiaiden tapaturmissa, itsemurhissa ja väkivaltakuolemissa puolestaan menetettiin arvioiden mukaan vuonna 2005 yli 9 000 potentiaalista elinvuotta – näistä 7 000 tapaturmien vuoksi. Vuonna 2005 kuoli tapaturman uhrina 101, itsemurhaan 31 ja toisen tekemän väkivallan uhrina 7 alle 20-vuotiaasta nuorta.

Lasten huostaanottojen määrä on kasvanut merkittävästi viime vuosien aikana erityisesti suurissa kaupungeissa. Eniten lapsia otetaan huostaan murrosikäisinä. Huostaanoton taustalla on usein vanhempien ongelmia lastenkasvatuksessa, alkoholinkäyttöä ja väkivaltaa. Vuonna 2010 julkaistun Perhepiirissä -tutkimuksen mukaan heikoimmin yhteiskuntaan näyttävät kiinnittyvän teini-ikässä kodin ulkopuolelle sijoitetut pojat, jotka ovat olleet laitoshoidossa tai monessa sijoituspaikassa. Heistä 80 % oli vielä 23–24-vuotiaina vailla peruskoulun jälkeistä koulutusta. Laitoshoitoon teini-ikäisenä sijoitetuista nuorista miehistä alle puolet työskentelee, opiskelee tai hoitaa kotonaan lapsiaan 23–24-vuotiaana, neljännes on joko työttömänä tai eläkkeellä ja lopun toiminnasta ei ole tietoa.

Huonoon sosioekonomiseen asemaan liittyy useita turvallisuusriskejä. Useiden tutkimusten mukaan vähemmän koulutusta saaneilla on suurempi riski kuolla tapaturman seurauksena. Tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus on moninkertaista eläkkeellä olevilla ja työttömillä 15–34-vuotiailla miehillä verrattuna vastaavankäisiin työssä käyviin tai opiskeleviin. Väkivalta kohdistuu usein syrjäytyneisiin, jotka ovat myös alkoholin väärinkäyttäjia. Rikolliseen elämäntapaan päädytään edelleen valtaosin osana syrjäytymiskehitystä. Tästä on osoituksena se, että pääosa noin 11 000 rikoksenuusijasta rekrytoituu rikolliseksi syrjäytymiskehityksen kautta.

Väkivallan kustannuksiksi on arvioitu useita satoja miljoonia euroja vuosittain, puhumattakaan inhimillisistä kärsimyksistä. Tutkimusten mukaan väkivaltarikollisuuden välittömät kustannukset yhteiskunnalle ovat noin 150 miljoonaa euroa vuosittain ja välilliset 180–330 miljoonaa euroa vuodessa.

Vuonna 2009 toteutetun väestöhaastattelun mukaan vuoden aikana tapahtui 1 100 000 fyysisen vamman aiheuttanutta tapaturmaa, joista 800 000 oli koti- ja vapaa-ajan tapaturmia. Viimeisimmät kokonaislaskelmat tapaturmien kustannuksista ovat vuodelta 2001, jolloin pelkästään koti- ja vapaa-ajan tapaturmista yhteiskunnalle aiheutuneiden kokonaiskustannusten arvioitiin olevan 2,5–4,0 miljardia euroa. Välittömistä

kustannuksista (460–548 miljoonaa euroa) lähes puolet oli terveydenhoitomenoja, viidennes työkyvyttömyydestä johtuvia tulonsiirtoja ja lähes kolmannes poliisi- ja pelastustoimen menoja. Torjunnan, valistuksen ja tutkimuksen menojen arvioitiin olevan vain alle 0,5 % näistä kustannuksista.

Tavoite 3:

Turvallisten kaupunkien Suomi on Euroopan turvallisin maa vuonna 2015.
--

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi 8.5.2008 on asetettu tavoitteeksi, että Suomi on Euroopan turvallisin maa vuonna 2015. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää erityisesti väkivallan ja tapaturmien määrä vähentämistä. Alkoholi on suurin yksittäinen tekijä väkivallan ja tapaturmien taustalla, siten alkoholihaittojen torjunta on tärkeä osa väkivallan ja tapaturmien vähentämistyötä.

Kuudessatoista suurimmassa kaupungissa tehdään lähes 60 % poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista (pl. liikennerikokset). Väkivaltarikoksia tehdään kaupungeissa enemmän kuin mitä niiden suhteellinen osuus koko maan väestöstä edellyttäisi. Kaupunkilaisille sattuu myös määrällisesti paljon tapaturmia, jolloin niihin puuttuminen kannattaa paitsi kaupunkien niin myös koko maan näkökulmasta. Jotta kansallinen tavoite saavutetaan, tulee erityisesti väkivallan ja tapaturmien määrä kaupungeissa vähentyä.

5 Kaupunkien turvallisuustilanne - nykytilan kuvaus ja kaupunkien erityispiirteitä

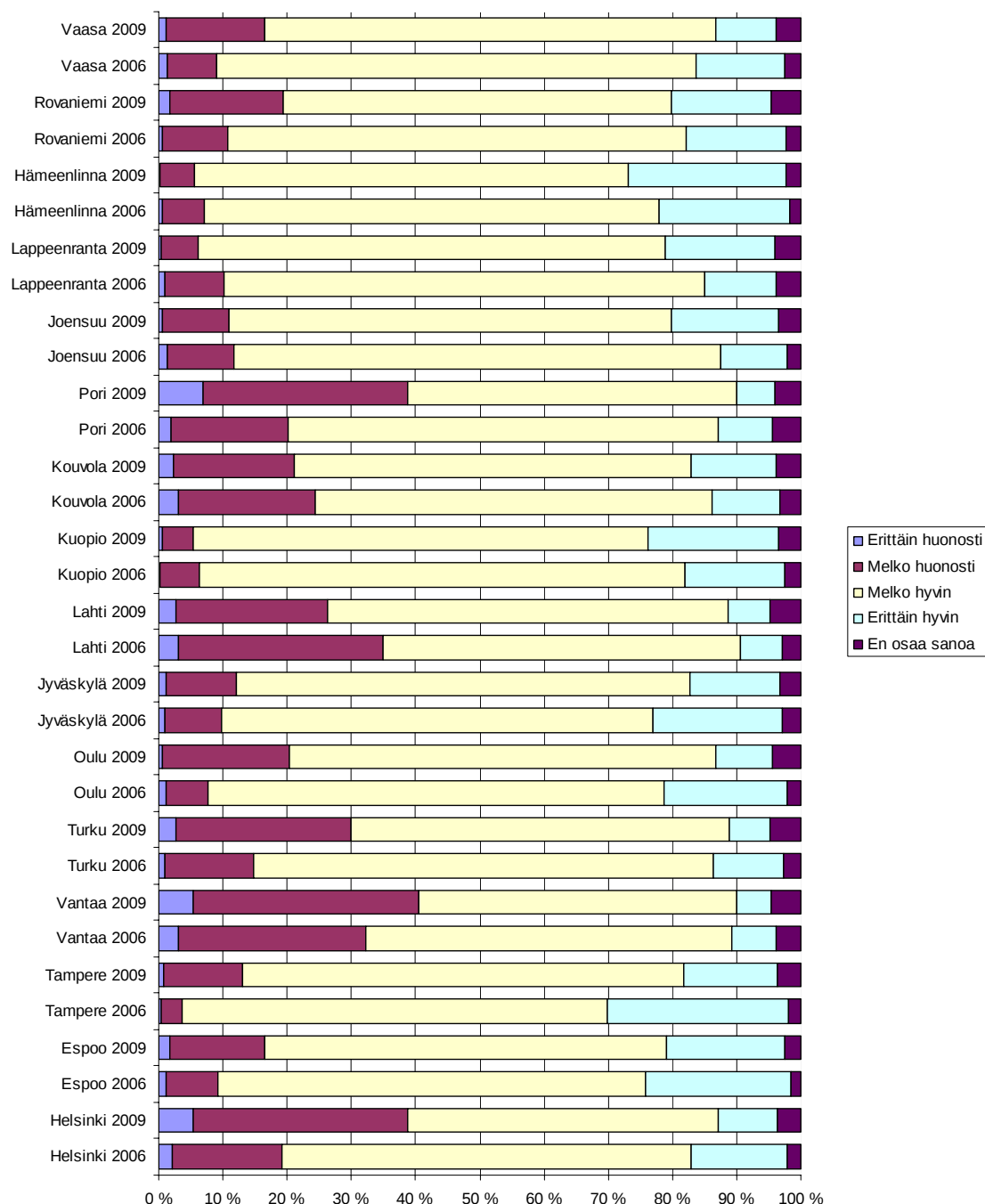
Hyvä turvallisuus kaupunkien menestystekijänä

Suomalaiset kaupungit ovat kansainvälisesti vertailtuna varsin turvallisia. Vuonna 2010 julkistetusta Urban audit -kyselystä käy ilmi, että vertailussa mukana olleet suomalaiset kaupungit (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku, Oulu, Lahti, Pori ja Seinäjoki) kuuluvat Euroopan turvallisimpiin. Kaupunginosien väliset erot ovat tähän asti olleet turvallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna varsin pieniä. Suomalaisissa kaupungeissa ei ole slummeja eikä alueita, joihin esimerkiksi pelastusviranomaiset tai muut viranomaiset eivät mene ilman vahvistuksia. Tilanne voi kuitenkin olla muuttumassa, sillä viime vuosien aikana on ollut tapauksia, joissa esimerkiksi ambulanssia tai pelastusajoneuvoa on häiritty ja sen pääsy onnettomuuspaikalle on pyritty estämään. Myös poliisin toimintaa yleisellä paikalla on pyritty häiritsemään.

Kaupunkien ja kaupunkilaisten turvallisuus on tullut kaupungeille yhä tärkeämmäksi tavoitteeksi. Hyvä turvallisuus on tärkeä menestystekijä kaupungille. Kaupungeissa on paljon mahdollisuuksia ja resursseja ylläpitää ja parantaa turvallisuutta.

Viime vuosien aikana on tehty säännöllisesti kyselyjä asukkaille siitä, miten turvalliseksi he kokevat olonsa kaupungissa. Kyselyt osoittavat, että kaupunkien välillä on eroja siinä, miten turvalliseksi asukkaat ne kokevat. Erot eivät aina selity tilastoissa esille tulevilla seikoilla, kuten poliisin tietoon tulleiden rikosten määrällä.

Arvio siitä, miten asuinkunta sijoittuisi kuntien turvallisuusvertailussa 2006 ja 2009

Lähteenä käytetty Suomi -Euroopna turvallisin maa -tutkimusta varten kerättyä aineistoa

Maine ja imago ovat yhä tärkeämpiä kilpailutekijöitä kaupungeille. Edellä esitettyjen tulosten mukaan Tampereella, Kuopiossa, Hämeenlinnassa ja Lappeenrannassa asuvat arvioivat, että heidän kaupunkinsa sijoittuisi varsin hyvin kaupunkien turvallisuusvertailussa. Vantaalaisten, helsinkiläisten ja porilaisten käsitys oman kaupungin maineesta turvallisena kaupunkina on heikompi.

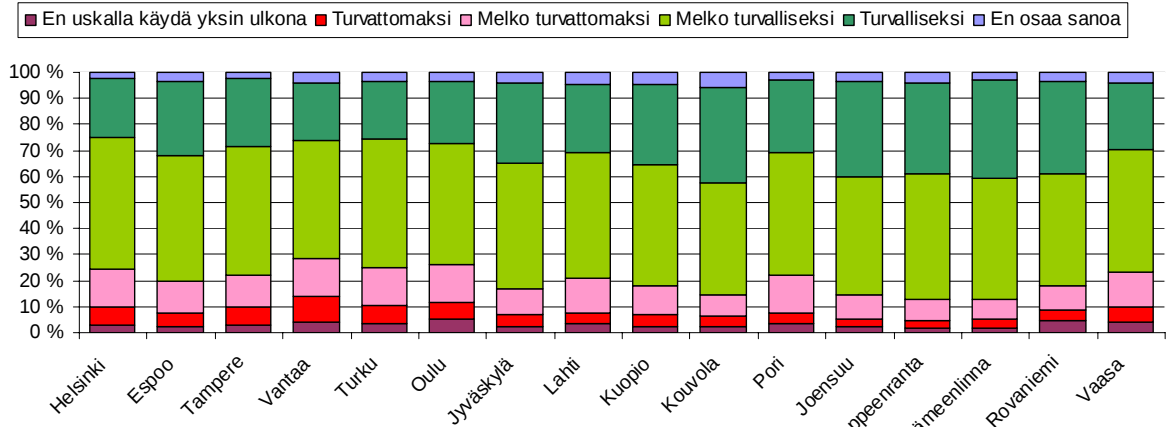
Kaupungeissa mahdollisuuksia turvallisuuden parantamiseksi

Kaupunkien eri toimialat ovat järjestäneet tilaisuuksia ja kyselyjä, joissa ne ovat pyytäneet asukkailta tietoa ja palautetta turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Internet on lisännyt mahdollisuuksia kaupungin viranomaisten ja kaupunkilaisten väliseen kanssakäymiseen ja vuorovaikutukseen.

Poliisin näkyvyyteen kaupungeissa on kiinnitetty yhä enemmän huomiota, sillä tutkimusten perusteella näkyvä partiointi kaupunkien alueella lisää asukkaiden turvallisuuden tunnetta. Poliisi on kehittänyt lähipoliisitoimintaa, jonka yksi tavoite on lisätä poliisin ja paikallisten asukkaiden välistä vuorovaikutusta ja pitää yllä poliisin paikallistuntemusta. Poliisi suuntaa toimintaansa yhä laajemmin analyysitoiminnan perusteella niihin kohteisiin, joissa esiintyy eniten häiriökäyttäytymistä ja rikollisuutta. Pelastustoimen kehittämisen painopisteeksi on asetettu onnettomuuksia ennalta ehkäisevän työn kehittäminen. Onnettomuuksia ehkäisevä työ korostuu uudessa pelastuslaissa, jota koskeva esitys jätettiin vuoden 2010 lopussa.

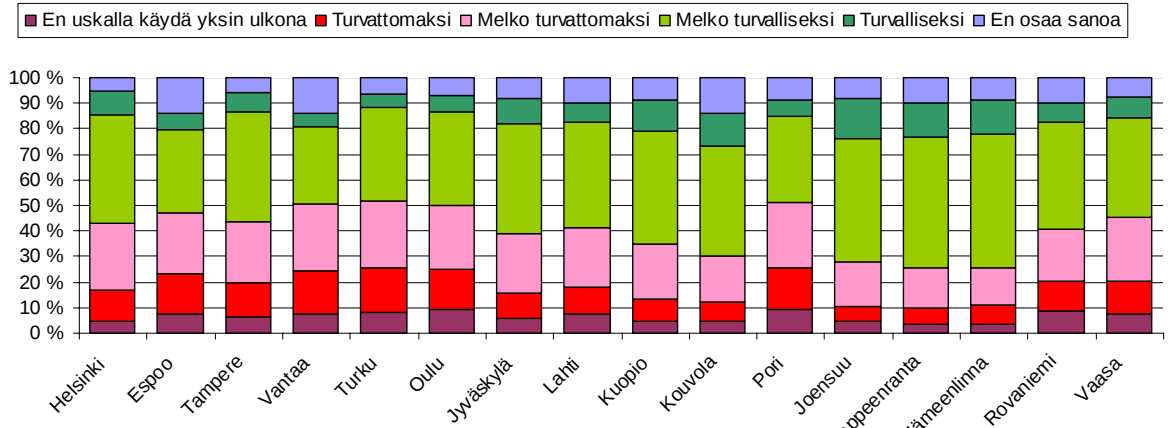
Yksityinen turva-ala on vahvasti läsnä suurimmissa kaupungeissa. Yksityisen turva-alan tuotteiden ja palvelujen piirissä työskenteli vuonna 2008 yhteensä 11 300 henkilöä ja sen liikevaihto oli noin 1,2 miljardia euroa. Yksityinen turva-ala on kehittynyt yksittäisten, omaisuuden suojaan liittyvien tehtävien hoitamisesta kohti julkisen yleisön parissa hoidettavia tehtäviä. Yhteistyön kehittäminen yksityisen turva-alan kanssa on merkittävä voimavara kaupungeissa.

Kuinka turvalliseksi tuntee olonsa kävellessään yksin myöhään perjantai- ja lauantai-iltoina asuinalueellaan (2009)

Lähteenä käytetty Suomi -Euroopan turvallisin maa (5/2009) -tutkimusta varten kerättyä aineistoa.

Kuinka turvalliseksi tuntee olonsa kävellessään yksin myöhään perjantai- ja lauantai-iltoina asuinkunnan keskustassa (2009)

Lähteenä käytetty Suomi -Euroopan turvallisin maa (5/2009) -tutkimusta varten kerättyä aineistoa.

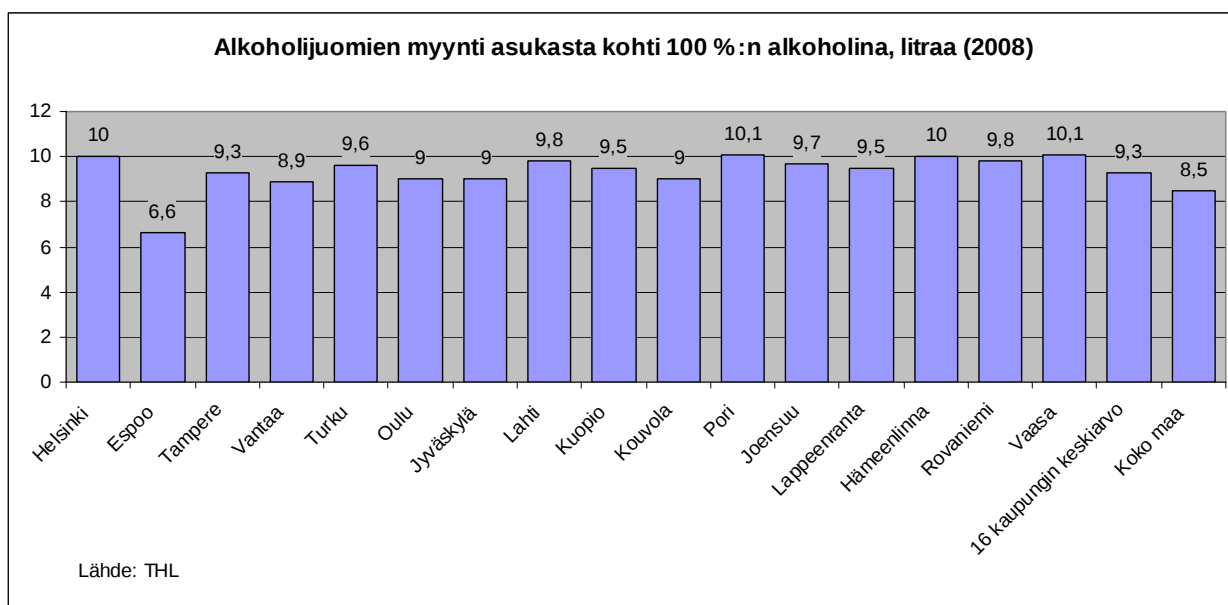
Edellä esitettyjen kyselyjen tulosten perusteella olonsa melko turvalliseksi tai turvalliseksi tuntevien määrä on suurin Hämeenlinnassa, Lappeenrannassa ja Joensuussa olipa sitten kysymys omasta asuinalueesta tai asuinkunnan keskustasta viikonloppuillaisin. Vähiten olonsa turvalliseksi kokevia oli Vantaalla, jos kyse on omasta asuinalueesta ja Vantaalla, Porissa ja Espoossa jos kyse on asuinkunnan keskustasta.

Kaupungeissa on elämää ja tapahtumia

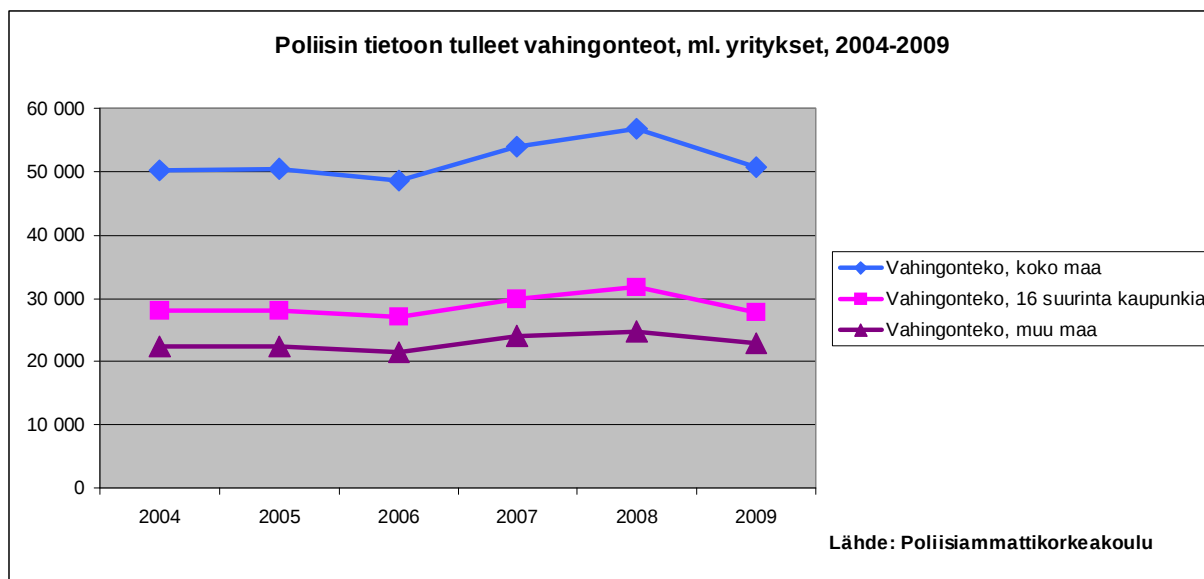
Kaupungit ovat työssäkäynnin ja vapaa-ajan vieton keskuksia, joihin tulee päivittäin väestöä myös niitä ympäröivistä kunnista. Osassa kaupungeissa tapahtuvista rikoksista ja onnettomuuksista on mukana myös ihmisiä, jotka eivät asu kaupungissa.

Ravintola-elämä on keskittynyt kaupunkeihin ja erityisesti niiden keskustoihin. Esimerkkinä voidaan mainita Helsinki, jossa oli syksyllä 2010 yhteensä 1 289 anniskelulupaa ja 367 914 anniskelupaikkaa. Anniskelupaikkoja on Helsingissä 0,6 paikkaa jokaista asukasta kohden.

Vilkas ilta- ja yöelämä lisää kaupunkien vetovoimaisuutta asuinpaikkana ja tapahtumien järjestämispaikkana. Vilkkaasta iltaelämästä seuraa väkivaltaa, järjestyshäiriöitä ja ilkivaltaa. Tämä on nähtävissä tilastoissa alkoholinkäytöstä, väkivallasta ja tapaturmista sekä vahingonteosta.

Koko maassa myytiin alkoholia vuonna 2008 8,5 litraa asukasta kohden 100 %:n alkoholina. Kuudentoista suurimman kaupungin keskiarvo oli tätä korkeampi ollen 9,3 %. Eniten alkoholia myytiin Porissa, Vaasassa, Helsingissä ja Hämeenlinnassa. Espoossa alkoholia myytiin huomattavasti vähemmän kuin koko maassa tai muissa suurissa kaupungeissa keskimäärin.

Yhteiskunnasta syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien määrän kasvu kaupunkien haasteena

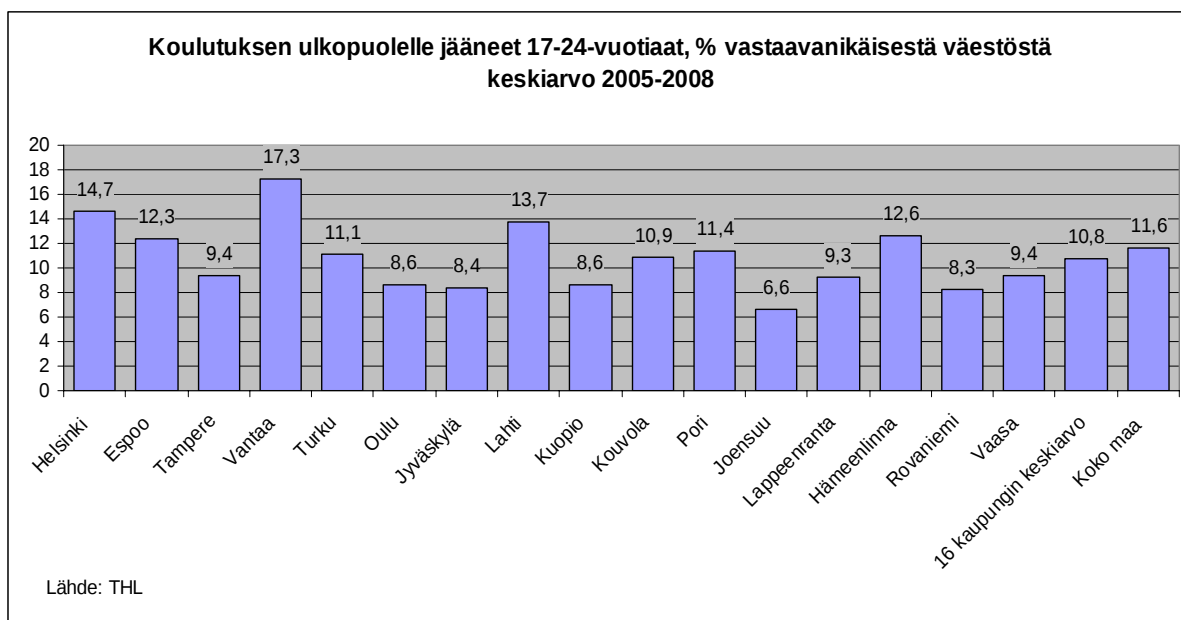
Syrjäytyminen käsitteenä kuvaa huono-osaisuuden kasautumista. Syrjäytymisen käynnistäjänä ovat yleensä sosiaaliset riskit, kuten varattomuus, terveyden heikkeneminen, työttömyys, asunnottomuus, koulutuksen riittämättömyys tai muut sosiaaliset ongelmat. Nuorten miesten syrjäytymistä on todettu ennustavan muun muassa alle 4-vuotiaana tehtävien neuvolatarkastusten laiminlyönti, vanhempien sisarusten suuri määrä, lapsena sairastetut taudit, ongelmakäyttäytyminen koulussa ja perheen rikkoutuminen. Syrjäytyminen voi ilmetä myös koulutuksen ja esimerkiksi tietoyhteiskunnan ulkopuolelle jäämisinä. Syrjäytyminen voidaan kuvata prosessina, jossa huono-osaisuuden vaikutukset heijastuvat useisiin elämän osa-alueisiin.

Huono-osaisuus kaupungeissa on erilaista verrattuna huono-osaisuuteen maaseudulla. Maaseudulla toimeentuloon tarvitaan yleensä vähemmän rahaa jo sen vuoksi, että asuminen on usein halvempaa, aterioita pystytään täydentämään itse kasvatetulla ja pyydystetyllä ravinnolla ja yhteisöllisyyttä on vielä olemassa. Vaikka maalla asumiseen usein liitetään ilmiönä naapurien tarkkailu ja tästä johtuva yhdenmukaisuuden paine, voidaan maalla kuitenkin joissain tilanteissa olla varsin suvaitsevaisia niitä kohtaan, jotka tunnetaan ja jotka tunnetusti ovat erilaisia keskivertoasukkaaseen nähden. Tämän

seurauksena yksilön oma kokemus huono-osaisuudestaan voi olla erilainen ja tämä voi osaltaan ehkäistä syrjäytymistä. Syrjäytyminen on aina ilmiö, joka syntyy suhteessa muihin ihmisiin.

Syrjäytyneiden määrän kasvu on kaupunkien turvallisuuden keskeinen haaste, sillä rikolliseen elämään päädytään edelleenkin valtaosin syrjäytymiskehityksen kautta. Nuorten syrjäytymisriskit ovat kasvaneet viime vuosina erityisesti lisääntyneen nuorisotyöttömyyden johdosta. Syrjäytymisen uhkasta voidaan selkeimmin puhua työttömyyden toimentulotukiasiakkuuden kohdalla. Etelä-Suomen aluehallintovirasto on esittänyt arviona, että alueen 20 suurimpaan kaupunkiin nuorisotyöttömyydestä oli keskittynyt noin 80 %. Nuorten pitkäaikaisesta toimeentulotukiasiakkuudesta läänin 19 suurimpaan kaupunkiin oli kasaantunut yli 83 %. Koulupudokkaiden eli niiden nuorten määrä, jotka keskeyttävät koulunkäynnin ennen oppivelvollisuuden suorittamista tai eivät oppivelvollisuutensa aikana suorita peruskoulun koko oppimäärää, on ollut huolen kohteena viime vuosien aikana.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17–24-vuotiaita nuoria on kuudessatoista suurimmassa kaupungissa suhteellisesti eniten Vantaalla, Helsingissä ja Lahdessa. Pienin koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten osuus on puolestaan Joensuussa.

Runsas päihteiden käyttö uhka turvallisuudelle

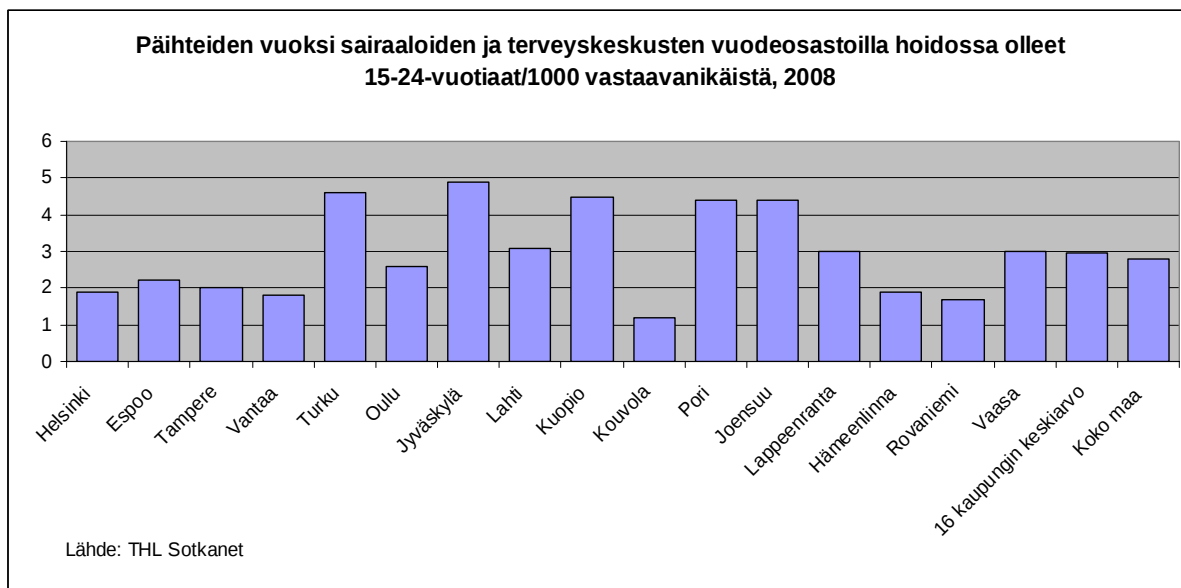
Lasinen lapsuus -tutkimuksen mukaan joka viidennessä lapsiperheessä alkoholia käytetään liikaa ja noin joka kymmenes lapsi kärsii ainakin jossain määrin

vanhempiensa alkoholinkäytöstä. Lisäksi on arvioitu, että reilu kolmannes pienten lasten isistä on alkoholin riskikäyttäjiä. Vanhempien juominen voi pelottaa lapsia ja vanhempien alkoholinkäyttötavat ovat yhteydessä lapsen myöhemmin omaksumiin juomatapoihin.

Liian nuorena aloitettu alkoholinkäyttö ja säännöllinen käyttö nuoruudessa altistaa paitsi myöhemmälle ongelmakäytölle niin myös päihderiippuvuuksille. On todettu, että alle 15-vuotiaana alkoholinkäytön aloittaneiden juomatavat aikuisiässä olivat humalahakuisempia ja useammalla oli alkoholin ongelmakäyttöä kuin myöhemmin aloittaneilla. Varhaisen päihteiden käytön on havaittu muun muassa lisäävän aggressiivista käyttäytymistä.

Alkoholin kokonaiskulutus oli vuonna 2008 3-kertainen vuoteen 1968 verrattuna. Alkoholin kulutus keskittyy sekä miesten että naisten osalta pienelle joukolle. Eniten juovat yleisesti nuoret aikuiset ja keski-ikäiset miehet. Suurkuluttajat, eli yli 26 litraa vuodessa alkoholia kuluttavat, asuvat kohtuukuluttajia tavallisemmin kaupungeissa. Suurkuluttajat ovat enimmäkseen miehiä, mutta naisten ja tyttöjen alkoholinkäyttö on lisääntynyt huomattavasti. Suomalaisten alkoholinkäyttö painottuu edelleenkin viikonloppuun, mutta erityisesti myöhään aamuyöhön jatkuva humalajuominen on yleistynyt 2000-luvun vaihteeseen voimakkaasti. Alkoholihaittojen määrä on kuolinsyytilastojen nojalla kasvanut viimeisten kymmenen vuoden aikana, joskaan ei yli 70-vuotiailla. Tilanne voi kuitenkin muuttua iäkkäiden joukossa, sillä lähivuosina eläkkeelle siirtyvien ns. suurten ikäluokkien alkoholinkäyttö ja alkoholihaitat ovat lisääntyneet.

Suomessa alkoholi on yksi keskeisistä tekijöistä väkivallan ja tapaturmien taustalla sukupuolen ja iän ohella. Vuosina 2002–2009 alkoholin vaikutuksen alaisena oli rikoshetkellä aikuisista henkirikoksen uhreista 73 prosenttia. Kaikista tapaturmaisesti tai väkivaltaisesti kuolleista neljännes puolestaan on kuollessaan päihtynyt. Tilastojen mukaan alkoholiin liittyvien tapaturmakuolemien määrä on kasvussa. Työikäisten tapaturmaisista kuolemista useampaan kuin joka toiseen liittyy alkoholi. 15–24-vuotiaista tapaturmaisesti kuolleista neljännes ja väkivaltaisesti kuolleista 44 prosenttia oli päihtynyt. Nuoret miehet ovat naisia tavallisemmin päihtyneitä joutuessaan tapaturmaisen tai väkivaltaisen kuoleman uhriksi.

Yllä olevasta tilastosta käy ilmi, että kaupunkien välillä on merkittäviä eroja päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleiden 15–24-vuotiaiden määrän välillä. Näitä on ollut eniten Jyväskylässä, Turussa ja Kuopiossa ja vähiten Kouvolassa ja Rovaniemellä. Myydyn alkoholin määrässä ei näiden kaupunkien välillä ole merkittävää eroa. Siten yllä olevan kuvion tiedot voivat kertoa myös siitä, että Jyväskylässä, Turussa ja Kuopiossa päihdehuolto toimii muita tehokkaammin ja tavoittaa enemmän nuoria asiakkaita.

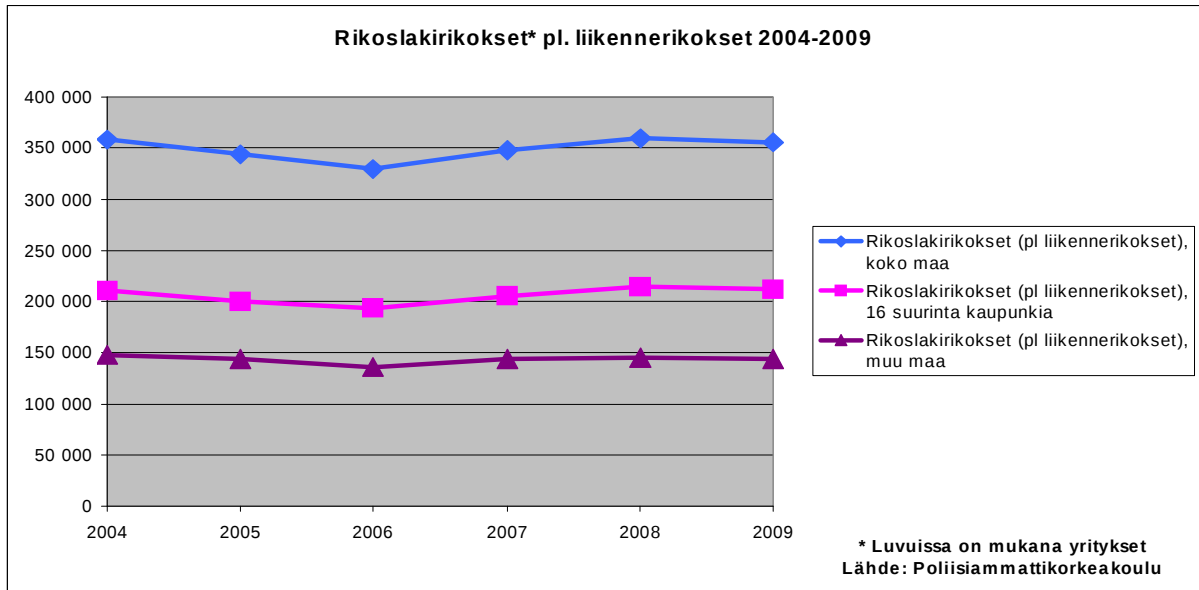
Väkivalta ja muu rikollisuus kaupungeissa

Kaupungistumisella ja väestömäärällä on tutkimusten mukaan yhteys rikollisuuden määrään. Tätä yhteyttä on selitetty muun muassa kaupungistumiseen liittyvällä sosiaalisen kontrollin heikentymisellä ja vieraantumisella. Kaupungeissa on myös enemmän rikosentekomahdollisuuksia. Kaupungeissa ihmiset eivät useinkaan tunne toisiaan, ja tämä vähentää kiinnijäämisriskiä.

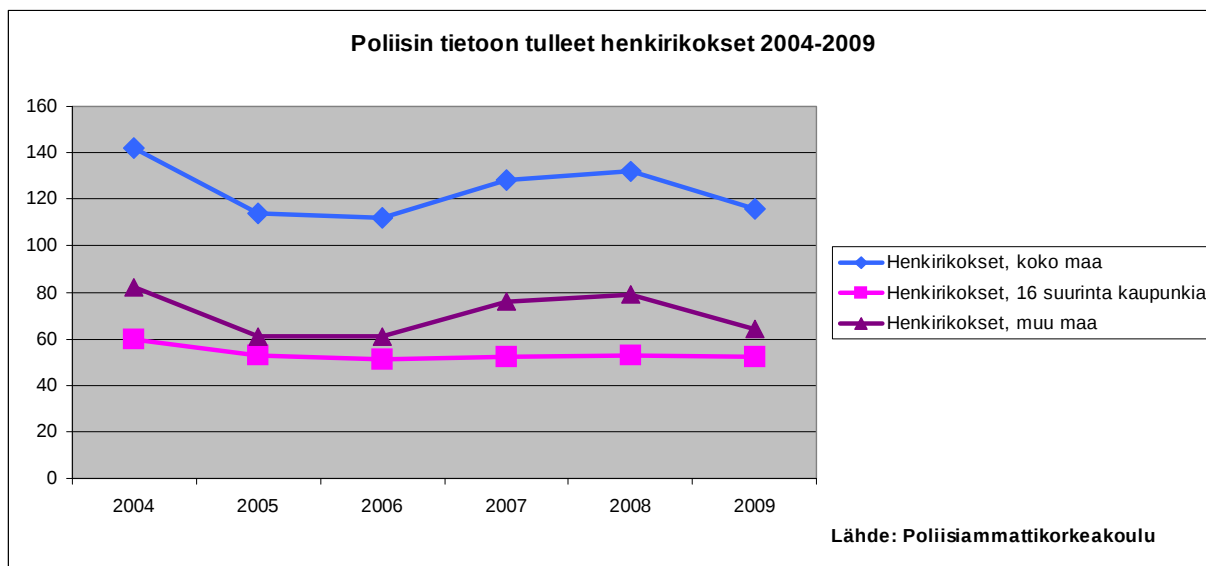
Rikosten määrää tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, että vain osa rikoksista tulee poliisin tietoon. Näiden rikosten määrä vaihtelee rikoslajeittain. Esimerkiksi omaisuusrikoksista, joista aiheutuu korvausvelvoitteita vakuutusyhtiöille, tulevat lähes kattavasti poliisin tietoon. Huumausainerikokset ovat valvontarikoksia, jotka tulevat poliisin tietoon lähes ainoastaan poliisin oman paljastustoiminnan kautta. Piiloon jäävän rikollisuuden määrää voidaan seurata uhritutkimusten avulla, jotka antavat tietoa kokonaisrikollisuuden määrästä.

Poliisin tietoon tulleista rikoksista lähes puolet tehdään kuudessatoista suurimmassa kaupungissa. Tarkasteltaessa rikoslakirikoksia (pois lukien liikenne-rikokset) suurten

kaupunkien osuus kasvaa. Yksi syy tähän on, että esimerkiksi vuonna 2009 poliisiin tietoon tuli hieman yli 250 000 omaisuusrikosta, ja näistä hieman yli 150 000 tehtiin kuudessatoista suurimmassa kaupungissa.

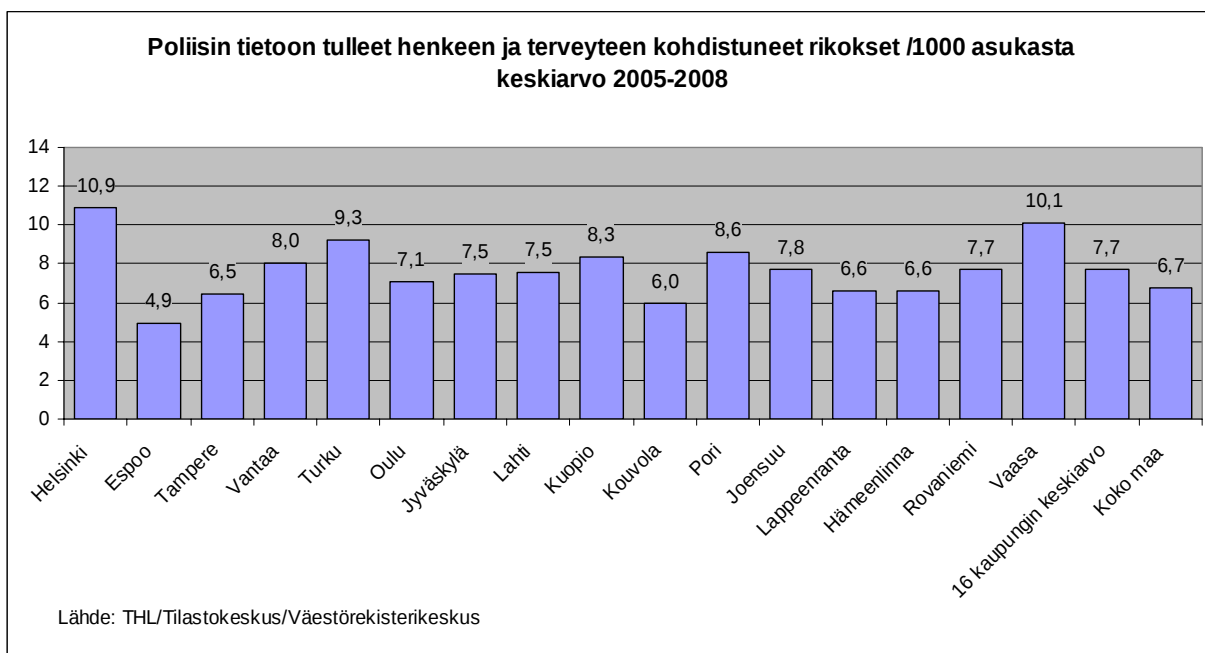
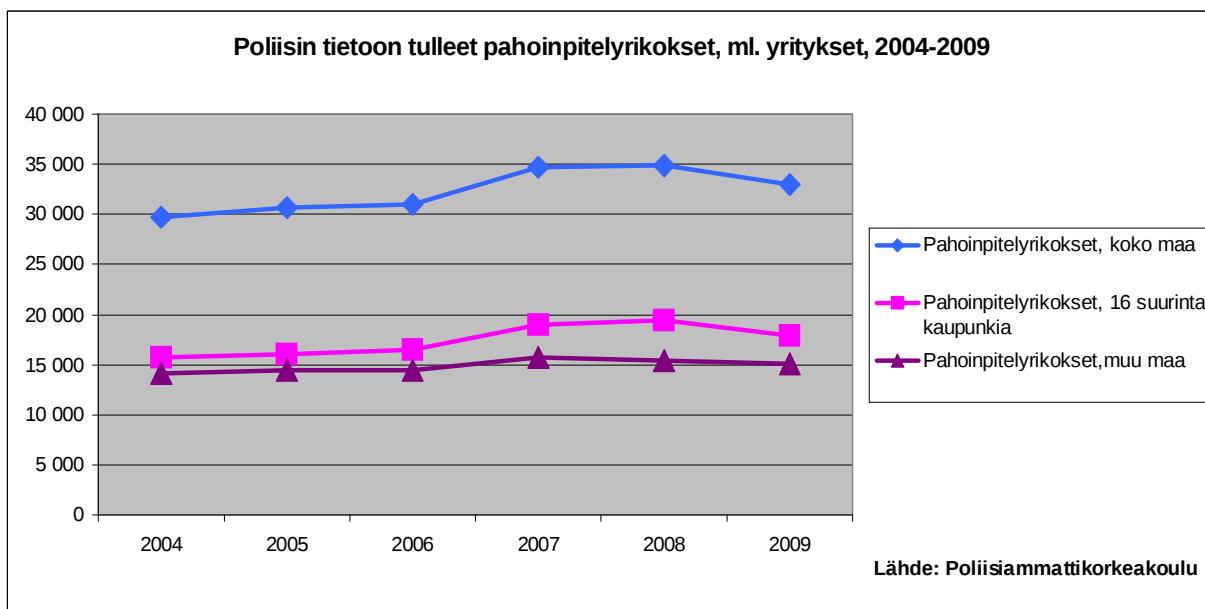
Henkirikoksista hieman enemmän kuin puolet tehdään kuudentoista suurimman kaupungin ulkopuolella. Henkirikosten osalta voidaan siten arvioida, että ne jakaantuvat väestömäärän suhteessa kaupunkeihin ja muualle maahan. Henkirikoksia, kuten myös muita henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia sekä tapaturmia tarkasteltaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että kaupungeissa väkivaltarikoksen uhrilla on suuremmat mahdollisuudet jäädä henkiin, sillä apu on paikalla nopeammin kuin harvaan asutuilla alueilla.

Toteutuneiden henkirikosten määrä vaihtelee paljon alueellisesti. Eniten niitä tehdään Lapissa ja Itä-Suomessa, jossa määrä on yli 4 henkirikosta/100 000 asukasta. Etelä- ja Länsi-Suomessa henkirikosten määrä on vain hieman yli Euroopan unionin keskitason, joka on 0,5–1,5 henkirikosta/100 000 asukasta.

Työssä kohdattu väkivalta ja sen uhka ovat erityisesti kaupunkien ongelma johtuen siitä, että työpaikat keskittyvät kaupunkeihin. Eniten väkivaltaa työssä kohtaavat naiset, jotka työskentelevät palvelualoilla ja terveydenhuollon ja sosiaalitoimen ammateissa. Työpaikkaväkivalta on naisten kokema yleisin väkivaltatyypiksi. Yksintyöskentelyn lisääntyminen on lisännyt riskiä joutua väkivallan kohteeksi. Työssä kohdattua väkivaltaa seurataan uhritutkimuksilla, joissa on mukana myös sellaiset väkivaltatapaukset, joista ei tehdä poliisille ilmoitusta.

Kuudessatoista suurimmassa kaupungissa esiintyy väestömäärään suhteutettuna enemmän poliisin tietoon tulleita pahoinpitelyitä kuin muualla maassa. Tutkimuksissa on todettu, että harvaan asutuilla alueilla on vähemmän väkivaltakokemuksia kuin kaupungeissa. Maaseudulla väkivaltakokemukset tulevat myös poliisin tietoon kaupungeja yleisemmin. Kuudessatoista suurimmassa kaupungista pahoinpitelyistä yli puolet tehdään yleisillä paikoilla. Vertailtaessa yleisellä paikalla tehtyjä pahoinpitelyjä yksityisellä paikalla tehtyihin pahoinpitelyihin niiden osuus on vaihdellut vuosina 2004–2009 50 %:n ja 57 %:n välillä. Kaupungeissa tehtävistä henkirikoksista hieman suurempi osa tehdään yleisellä paikalla, ero yksityisellä paikalla tehtäviin rikoksiin on kuitenkin hieman pienempi kuin pahoinpitelyjen kohdalla.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia tulee eniten poliisin tietoon Helsingissä, Vaasassa ja Turussa, joissa tehtyjen rikosten määrä ylittää huomattavasti 16 suurimman kaupungin keskiarvon. Vähiten näitä rikoksia tehdään Espoossa ja Kouvola. Myös Tampereella tulee poliisin tietoon vähemmän henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia kuin maassa keskimäärin.

Onnettomuudet ja tapaturmat kaupungeissa

Onnettomuudet aiheuttavat inhimillistä kärsimystä, aineellisia vahinkoja, nousevia työvoimakustannuksia sekä ympäristöhaittoja. Tapaturmat puolestaan pitävät sisällään ne onnettomuudet, joista aiheutuu henkilövahinkoja.

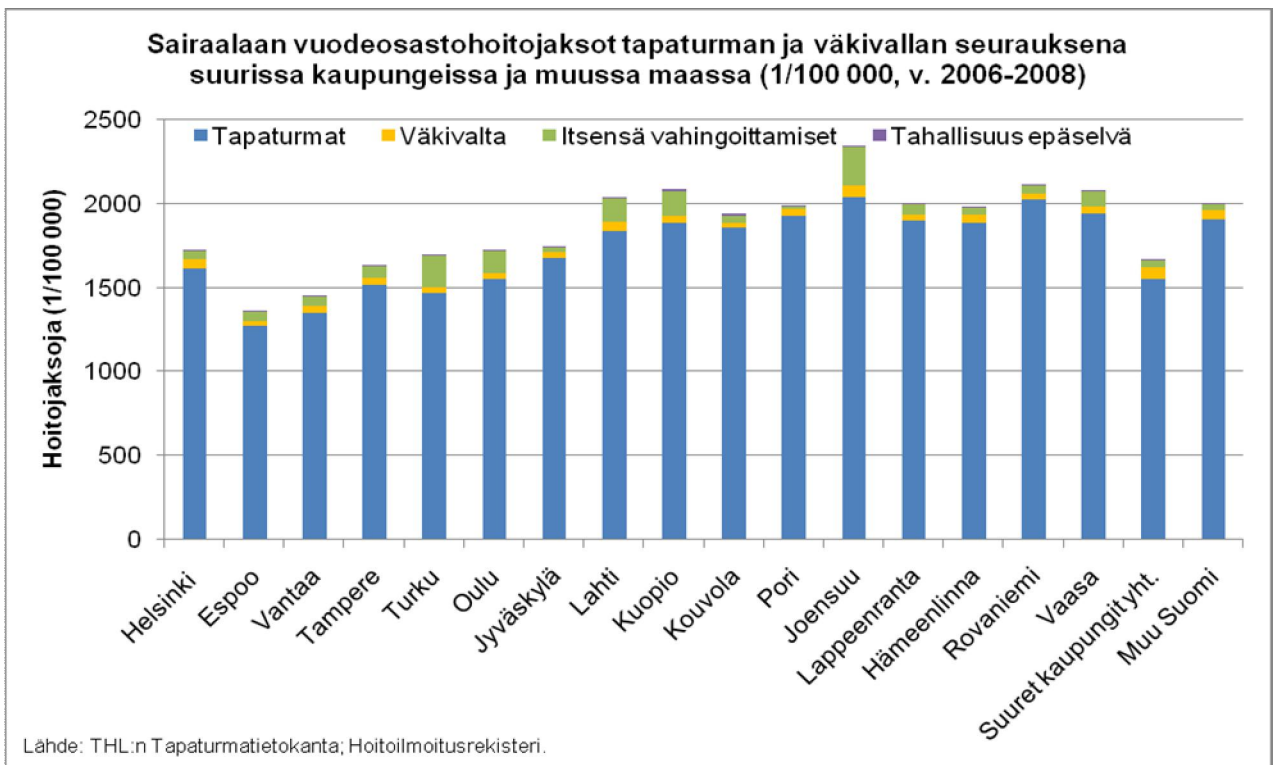
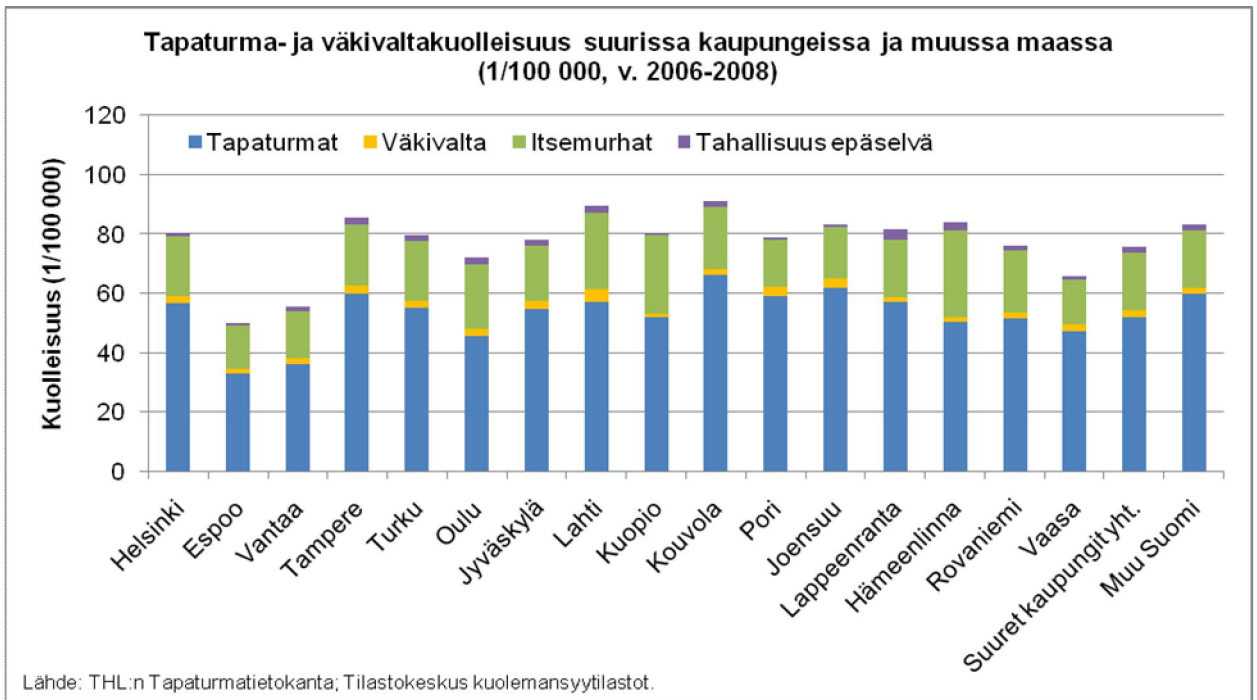
Tutkimusten mukaan tapaturmakuolleisuus on Suomessa suurempaa kuin muissa Pohjoismaissa. 15–44-vuotiailla tapaturmat on yleisin yksittäinen kuolinsyy. Lisäksi sukupuolten välinen ero tapaturmakuolleisuudessa on muita Länsi-Euroopan maita suurempi. Suurimmillaan ero on 20–29 vuoden iässä. Tapaturmakuolemat eivät myöskään ole vähentyneet Suomessa yhtä paljon kuin muissa länsimaissa.

Kuolemaan johtaneita tapaturmia sattui Suomessa vuonna 2008 yhteensä 3 014. Sairaalan vuodeosastohoitoon joutui tapaturman vuoksi samaisena vuonna 74 242 potilasta. Suurten kaupunkien osuus niin tapaturmaisista kuolemista kuin tapaturman vuoksi sairaalan vuodeosastolla hoidetuista oli noin 40 %. Suomalaisen haastattelututkimuksen mukaan lääkärin toteaman pysyvän vamman tapaturmasta on saanut 19 % haastatelluista miehistä ja 9 % naisista, eli osuus on varsin merkittävä. Kansallisen uhritutkimuksen mukaan väestön lukumäärään eniten tapaturmia sattuu kaupunkilähiöissä asuville, ja seuraavaksi eniten keskusta- ja taajama-alueilla asuville. Maaseudulla asuvat puolestaan raportoivat vähiten tapaturmia.

Valtaosa tapaturmista on kotona ja vapaa-ajalla sattuneita ja niiden määrä on kahden viime vuosikymmenen aikana kasvanut, kun taas tieliikenne- ja työtapaturmat ovat vähentyneet. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien lukumäärä on kasvanut parinkymmenen vuoden aikana 1,7-kertaiseksi.

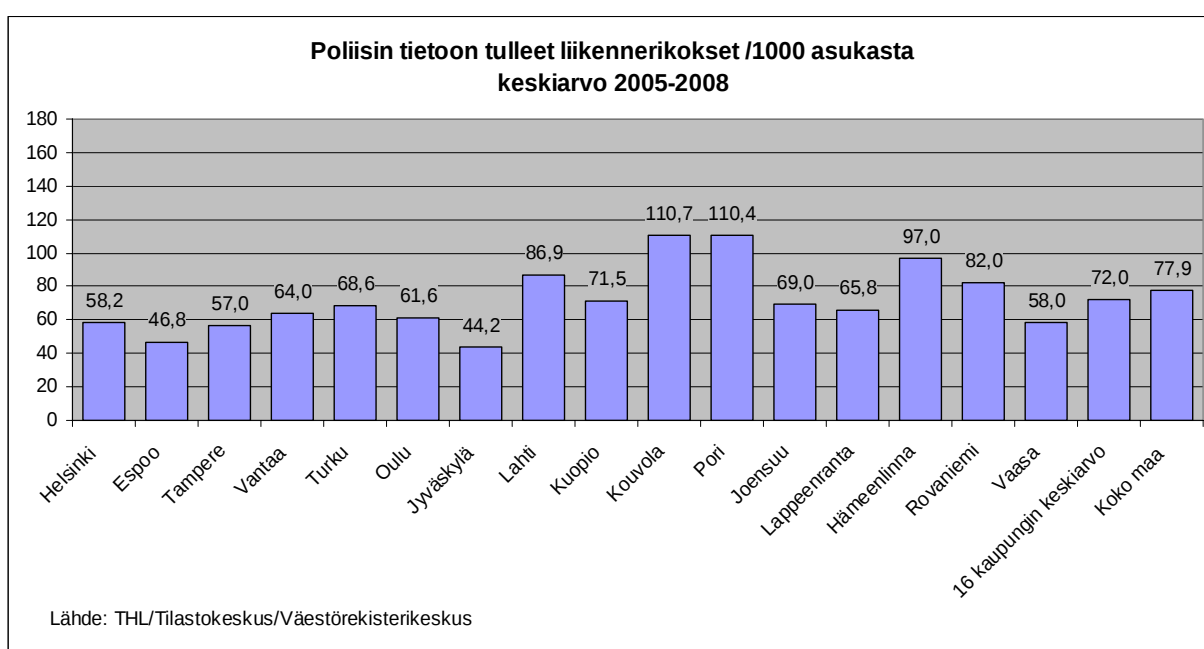
Kaupunkikohtaisesti olemassa olevien tilastotietojen pohjalta voidaan todeta, että verrattaessa tapaturmia, väkivaltaa ja itsemurhia tapaturmat ovat näistä kaikkein yleisimpiä. Tapaturmakuolleisuus on ollut tarkastelussa olevalla ajanjaksolla varsin korkealla tasolla Kouvolassa. Kouvola onkin reagoinut tilanteeseen ja ryhtynyt torjumaan tapaturmia ja onnettomuuksia järjestelmällisellä työllä. Kouvolaan myönnettiin kansainvälisen Safe Community -verkoston jäsenyys vuonna 2008.

Tapaturmien hoito aiheuttaa merkittäviä kustannuksia kaupungeille niin perusterveydenhuollossa kuin erikoissairaanhoidossa.

Liikenneturvallisuus

Liikenneonnettomuudet muodostavat lähes puolet kaikista poliisin tietoon tulleista rikoksista. Enemmän kuin puolet kuolemaan johtaneista liikenneonnettomuuksista tapahtuu taajamien ulkopuolella. Kaupungeissa tapahtuvissa liikenneonnettomuuksissa uhreja ovat usein jalankulkijat, pyöräilijät, lapset ja ikääntyneet. Vuosittain liikenteessä kuolee keskimäärin 45 jalankulkijaa. Loukkaantuneiden määrä on noin 6 000. Yli puolet kuolleista on yli 64-vuotiaita.

Yllä oleva kaavio poliisin tietoon tulleista liikenneonnettomuuksista kertoo osaltaan siitä, miten aktiivisesti poliisi paljastaa liikenneonnettomuuksia suurimmissa kaupungeissa.

Liikenneonnettomuudet ovat pääosin valvontarikoksia, jotka tulevat ilmi poliisin valvonnan seurauksena.

Taajamissa yleisin onnettomuustyyppi on mopo-onnettomuus, joita vuonna 2009 tapahtui 124. Niiden määrä kasvoi 38 % edellisvuoteen verrattuna. Seuraavaksi eniten tapahtui risteämis-, yksittäis- ja polkupyöräonnettomuuksia.

Julkisten tilojen turvallisuus

Kaupungeissa järjestetään yhä enemmän ja yhä mittavampia yleisötapahtumia, kuten konsertteja, urheilutapahtumia tai muita tilaisuuksia. Näitä tapahtumia järjestetään myös ympäristöissä, joita ei ole alun perin suunniteltu suurille yleisömäärille. Suuriin yleisötapahtumiin liittyvät riskit ovat lisääntyneet myös kansainvälisen terrorismiuhkan

vuoksi. Uutena ilmiönä voidaan mainita ns. Facebook- tapahtumat, joihin kerätään osallistujia netissä eikä tilaisuudella ole kunnollista vastuullista järjestelykoneistoa. Näistä ilmiöistä esimerkkinä voidaan mainita kaljakelluntatapahtumat, joihin viranomaisten näkökulmasta katsottuna liittyy useita turvallisuusriskejä.

Mielenosoitus on rauhanomainen, laillinen keino ilmaista mielipiteensä. Se on tärkeä ihmisoikeuksien toteutumisen mittari. Poliisi turvaa lailliseen mielenosoitukseen osallistuvia. Minkäänlainen väkivalta tai ilkivalta ei kuulu kansanvaltaisen mielenosoituksen pelisääntöihin, ja Suomessa järjestetyt mielenosoitukset ovat pääsääntöisesti rauhallisia ja väkivallattomia.

Helsingissä, johtuen sen pääkaupunkiasemasta, järjestetään enemmän mielenosoituksia kuin muualla. Nämä työllistävät Helsingin poliisia, joka turvaa mielenosoituskulkueita. Muutamia vuosia sitten itsenäisyyspäivän yhteydessä järjestetyt mielenosoitukset kehittyivät varsin näyttäviksi mielenosoittajien ja poliisin välisiksi yhteenotoiksi. Eniten julkisuutta saanut mielenosoitus viime vuosina on ollut Smash Asem -mielenosoitus Helsingissä syyskuussa 2006. Mieltä osoitettiin Aasian ja Euroopan maiden huippukokousta vastaan, ja mielenosoituksesta kehittyi kiihkeä tapahtuma, jota selvitettiin oikeudessa. Poliisi on omassa koulutuksessaan, toiminnan suunnittelussa ja päivittäisjohtamisessa varautunut mielenosoituksiin.

Kaupungin viranomaisten ja yksityisen sektorin yhteistyö on lisääntynyt, ja tämä on parantanut esimerkiksi kauppakeskusten turvallisuutta ja turvallisuusseikkojen huomioon ottamista keskuksia suunniteltaessa ja rakennettaessa. Kauppakeskukset ja muut tilat, joissa samoissa tiloissa toimii useita toimijoita, ovat lisääntyneet ja ne ovat entistä suurempia ja monipuolisempia. Nämä keskukset sijaitsevat kaupunkien keskustojen ohella hyvien liikenneyhteyksien varrella joko kaupunkien keskusten laidoilla tai niiden ulkopuolella. Kauppakeskuksiin liittyy kaupungin eri toimijoiden näkökulmasta myös liikenteellisiä haasteita. Näiden keskusten turvallisuuden ja varautumisen ylläpitämien edellyttää eri viranomaisten ja yrittäjien välistä yhteistyötä.

Väestö keskittyy kaupunkeihin ja tämä lisää suuronnettomuuksien riskiä kasvukeskuksissa. Rakennettu ympäristö on varsin heikko kestämaan myrskyjä ja rankkasateita. Yhteiskunnan haavoittuvuus lisääntyy edelleen, ja energia- ja tietoverkkojen laaja katkos häiritsee merkittävästi kaupunkien keskeisiä toimintoja.

6 Yhteiset toimintapolitiikat turvallisuuden parantamiseksi

Kaupunkien turvallisuusohjelmassa määritellään **yhteiset toimintapolitiikat keskeisille painopistealueille**. Yhteisten toimintapolitiikkojen määrittelyn tavoitteena on, että eri toimijoiden toiminta kohdistuu suunnitelmallisesti ja ennakoidusti yhteisten tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Yhteistyö on suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa silloin, kun eri toimijoiden roolit ja tehtävät on selkeästi määritelty.

Yhteiset politiikat on määritelty kaupunkien turvallisuusohjelman **painopistealueille**, joilla toimintaa kehittämällä voidaan eniten parantaa kaupunkien turvallisuutta.

Painopistealueet ovat

- * turvallisuutta edistävät yhteistyö- ja toimintamallit
- * turvallisen elinympäristön luominen
- * väkivallan vähentäminen
- * lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen.

Eri tahojen vastuut toimintapolitiikan toteuttamisen yhteydessä on kuvattu luvun lopussa yleisellä tasolla ja liitteiden 2, 3, 4 ja 5 taulukoissa yksityiskohtaisemmin.

Onnistunut toiminta painopistealueilla lisää kaupunkien turvallisuutta lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tuloksellinen toiminta painopistealueilla edellyttää yhteistyötä hallintokuntien sisällä sekä eri toimijoiden ja sektoreiden välillä.

6.1 Turvallisuutta edistävät yhteistyömallit

Kaupunkien turvallisuuden parantamisen kannalta keskeiset voimavarat ovat viranomaisten välisen yhteistyön lisääminen ja kehittäminen, järjestöjen ja yksityisen turva-alan kanssa tehtävä yhteistyö sekä ihmisten oman turvallisuusosaamisen vahvistaminen. Kaupungeissa on tiivis viranomaisverkko, niissä toimii suuri joukko erilaisia järjestöjä ja myös yksityinen turva-ala on keskittynyt kaupunkikeihin. Kaupungeissa on kaikesta viime aikojen kehityksestä huolimatta edelleen alueita, joissa on vahva yhteisöllisyys ja halu toimia oman asuinalueen turvallisuuden ja viihtyisyyden puolesta.

Turvallisuusongelmien ehkäisy ja turvallisuuden parantaminen edellyttää yhä enemmän yhteistyötä ja samanaikaista toimintaa viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä. Suunnitelmallinen ja pysyviin rakenteisiin perustuva turvallisuusyhteistyö lisää toiminnan tehokkuutta ja varmistaa työn jatkuvuuden. Kaupunkilaisten näkökulmasta pysyvät yhteistyörakenteet ovat osa avointa hallintoa ja hyvää hallintotapaa.

Arjen turvallisuuden keskeinen yhteistyömalli on paikallinen turvallisuussuunnittelu, joka käynnistyi vuonna 1999 ja jota koskevat uudet linjaukset vahvistettiin sisäisen turvallisuuden ohjelmassa vuonna 2004 ja edelleen vuonna 2008. Paikallisessa turvallisuussuunnittelussa työ on organisoitua ja johdettua, sen lähtökohtana ovat paikalliset turvallisuusongelmat, joihin puuttumiseksi päätetään toimista. Toimet vastuutetaan ja aikataulutetaan ja niiden toimeenpanoa seurataan. Turvallisuussuunnitelmat hyväksytään valtuustoissa, ja työn tuloksista raportoidaan sekä päättäjille että kaupunkilaisille.

Turvallisuussuunnittelun keskeinen sisältö ja työn vaiheet on kuvattu sisäasiainministeriön julkaisussa 19/2006. Paikallista turvallisuussuunnittelua tukee alueellinen turvallisuustyö. Sisäasiainministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan alueellisen sisäisen turvallisuustyön toimintamallia. Työryhmän määräaika on vuoden 2011 kesäkuu.

6.1.1 Toimintapolitiikan tavoitteet

Toimintapolitiikan tavoitteena on, että kaupunkien yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa toteuttama turvallisuusyhteistyö on **johdettua, suunnitelmallista ja pysyvää** ja sillä edistetään alueellista kilpailukykyä ja kaupunkilaisten hyvinvointia. Kaupunkien **turvallisuusjohtamisprosessi** kehittyy. **Paikallinen turvallisuussuunnittelu** on turvallisuusyhteistyön keskeisin työkalu, ja paikalliset turvallisuussuunnitelmat päivitetään säännöllisesti kaikissa kaupungeissa. Turvallisuusyhteistyötä ja -suunnittelua johtavat kaupungin johto, poliisipäällikkö ja pelastusjohtaja. Turvallisuusyhteistyön lähtökohtana ovat paikalliset turvallisuusongelmat, jotka on tunnistettu yhteistyössä laaditun toimintaympäristön arvioinnin pohjalta. Käytännön yhteistyön toteuttamiseksi on luotu yhteistyön toimintamallit, joiden avulla pystytään toimeenpanemaan turvallisuussuunnitelmassa ja kaupungin muissa strategioissa päätetyt poikkeusolosuhteelliset toimenpiteet. Turvallisuussuunnitelmat ovat kiinteä osa kaupunkien strategioita.

6.1.2 Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset

Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset ovat seuraavat:

- A. **Turvallisuustyö ja -suunnittelu** ovat **johdettua toimintaa**, josta päävastuussa ovat kaupungin johto, poliisipäällikkö ja pelastusjohtaja.
- B. Turvallisuustyötä ohjaa kaupungeittain ja tarvittaessa kaupunginosittain tehtävä **toimintaympäristön arviointi**, jossa yhdistyy eri viranomaisten keskeinen turvallisuustieto ja muu

- koottu tieto, kuten kansalaiskyselyjen tuottamat tulokset. Toimintaympäristön arviointi päivitetään säännöllisin väliajoin.
- C. Kaupungeissa on **pysyvät ja vakiintuneet yhteistyön poikkihallinnolliset rakenteet**, jotka ottavat huomioon toimintaympäristön arvioinnin ja seurannan esille nostamat keskeiset seikat. Poikkihallinnollista työtä toteuttavat **moniammatilliset** ryhmät hyödyntävät järjestöjen osaamista ja ammattitaitoa. Asukkaiden ja järjestöjen osallisuutta turvallisuustyöhön lisätään.
- D. **Turvallisuustyö sisältyy poikkihallinnollisena teemana** kaikkien toimijoiden keskeisiin strategiaihin. Turvallisuus on ulottuvuus, joka on huomioitu aina kun se on käsiteltävän asian kannalta hyödyllistä.
- E. Turvallisuussuunnitelmissa päätetyt toimenpiteet toteutetaan osana eri toimijoiden perustyötä. Tämä varmistetaan **jalkauttamalla turvallisuussuunnitelman tavoitteet ja päätetyt toimenpiteet tulosohtausprosessissa**.
- F. Yhteistyön tuloksia **seurataan, arvioidaan ja niistä raportoidaan** säännöllisesti toimintaa johtaville ja toimintaan osallistuville tahoille sekä asukkaille.

6.1.3 Toimintapolitiikan tulokset

Onnistuminen toimintapolitiikan toimeenpanossa näkyy seuraavina tuloksina:

- * Rikosten, häiriöiden ja onnettomuuksien ennalta ehkäisevä työ tehostuu ja turvallisuusongelmista aiheutuvat kustannukset alentuvat.
- * Turvallisuusyhteistyö tukee eri toimijoiden perustehtävän hoitamista ja turvallisuuden edistäminen on pysyvä osa perustehtävää.
- * Yhteistyö kehittyy – on siirrytty yhteistyöstä yhdessä tekemiseen.
- * Yhteistyö on jatkuvaa ja perustuu pysyviin rakenteisiin ja toimintamalleihin.
- * Resurssien käyttö on tehostunut toimintojen tehokkaan koordinaation ja päällekkäisyyksien poistamisen seurauksena.

6.2 Turvallisen elinympäristön² luominen

Turvallinen elinympäristö on sosiaalisesti toimiva ja ottaa huomioon eri väestöryhmien, kuten lapsiperheiden, ikääntyneiden ja etnisten vähemmistöjen, tarpeet.

Toimintapolitiikan lähtökohtana on **avoin kaupunki**, jossa julkiset tilat, kuten **kadut ja puistot ovat kaikkien käytettävissä** ja jossa kaupunkielämä muodostuu kudokseksi eri väestöryhmien, erilaisten elämäntapojen ja kulttuurien välille. Kaupunkien turvallisuustyön yhtenä tavoitteena on tehdä kaupunki turvallisemmaksi niin asukkaille kuin elinkeinoelämälle.

Hyvä ympäristö ei ole turvallinen ainoastaan siksi, että rikosten ja tapaturmien todennäköisyys on pieni vaan koska se myös koetaan turvalliseksi.

Rakennettua ympäristöä koskevilla ratkaisuilla voidaan vaikuttaa siihen, kuinka paljon rikoksia, onnettomuuksia ja tapaturmia ympäristössä tapahtuu ja kuinka turvalliseksi se koetaan. Tutkimusten ja selvitysten mukaan rikollisuuden, onnettomuuksien, tapaturmien ja turvattomuuden tunteen mahdollisiin vaikutuksiin pitäisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota kaikissa rakentamista koskevissa ratkaisuissa, niin kaupunkisuunnittelussa yleensä kuin myös asuinalueiden suunnittelussa sekä yksittäisten rakennusten ja tilojen suunnittelussa. Asuinalueiden epätoivottavaa väestö- ja sosiaalisen rakenteen yksipuolistumista ja sosiaalista eriytymistä ehkäistään parhaiten sekoittamalla erilaisia asuntotyyppejä ja asuntojen hallintamuotoja.

Huomattava osa rikollisuus- ja turvattomuusongelmista kasaantuu alueille, joilla on yhteisiä piirteitä. Ongelmallisia ovat asuinalueet, joille julkisesti tuettu asuminen on keskittänyt vähätuloista ja syrjäytyneitä väestöä. Ongelmat kärjistyvät alueilla, joissa on paljon toimeettomia nuoria, muutto on vilkasta ja asuin ympäristön huolto on laiminlyöty. Ongelmallisia ovat ajoittain autioituvat kaupunkialueet, joilla vain joinakin vuorokauden aikoina on ihmisvirtojen luomaa luonnollista valvontaa ja turvaa. Näitä ovat esimerkiksi alueet, joilla on paljon toimistotiloja.

Rikokset tapahtuvat usein ympäristöissä, joissa **epävirallinen sosiaalinen kontrolli on heikkoa tai valvonta puutteellista**. Ongelmaympäristöille on tyypillistä epäkohtien moninaisuus kuten ympäristön huono suunnittelu, rakentamisen laiminlyönnit, heikot asuinolot, huonot palvelut, rakennusten ulkoinen rapistuminen, väestön sosiaalisten suhteiden toimimattomuus, huono viihtyvyys sekä suuri määrä sosiaalisia ongelmia ja rikollisuutta. Turvallisuusseikat tulisi huomioida jo rakennetun ympäristön suunnitteluvaiheessa ja niiden huomioimisen tulisi sisältyä myös rakentamiseen, rakennuksen hoitoon ja huoltoon sekä toimintaan rakennuksessa.

² Elinympäristöllä tarkoitetaan ihmisten asuin-, toiminta- ja vapaa-ajan ympäristöjä. Fyysinen elinympäristö muodostuu rakennetusta ja luonnonympäristöstä. Elinympäristöön kuuluvat myös sosiaaliset ja toiminnalliset, elämän laatuun ja elinolosuhteisiin vaikuttavat tekijät

Turvallisuusseikkojen huomioon ottaminen jo suunnitteluvaiheessa on **taloudellisesti kannattavaa toimintaa**. Se saattaa rakentamis- ja tai korjausvaiheessa tuottaa hieman lisää kustannuksia, mutta nämä kustannukset tulevat nopeasti takaisin onnettomuuksien, tapaturmien, rikosten ja ilkvallan määrän vähentyessä sekä myöhemmin tehtävien korjaustarpeiden vähentymisenä.

Turvallinen asuminen on keskeinen osa turvallista elinympäristöä. **Asumisen turvallisuuden**³ merkitystä lisää ikääntyvän väestön määrän kasvu. Kaupungeissa asuu lukumääräisesti suuri joukko ikääntyneitä, ja näistä monet asuvat yksin. Kansalliseksi tavoitteeksi on asetettu, että yhä useampi ikääntynyt pystyy asumaan mahdollisimman pitkään kotonaan. Keinoja asumisen turvallisuuden parantamiseksi on kuvattu tämän raportin tausta-aineistoa -kohdassa.

Kaupungit vastaavat monista keskeisistä toiminnoista, joilla on vaikutuksia rakennetun ympäristön ja asukkaiden turvallisuuteen. Näitä tehtäviä ovat muun muassa ympäristönsuojelu, rakennusvalvonta, jätehuolto, pelastustoimi, luonnon virkistyskäyttö, tekninen toimi, huoltoyhtiöt, kiinteistötoimi sekä ympäristö- ja kaavoitusvirasto. Kaupunki vastaa myös omien rakennustensa käytön aikaisesta turvallisuudesta. Toiminta rakennuksessa on turvallista, kun vaarat on arvioitu ja vaaroja ehkäistään suunnitelmallisesti.

6.2.1 Toimintapolitiikan tavoitteet

Toimintapolitiikan tavoitteena on, että elinympäristöjen **turvallisuusvaikutukset huomioidaan kaupungin eri toiminnoissa**. Turvallisen elinympäristön tavoitteita kaupunki toteuttaa **alueidensa käytössä, suunnittelussa ja rakentamisessa sekä asumispolitiikassa huomioimalla ratkaisuihissaan näiden turvallisuusvaikutukset**. Kaupunki vastaa myös omistamiensa ja hallinnassaan olevien rakennusten käytön aikaisesta turvallisuudesta sekä rakennuksessa että siinä harjoitettavan toiminnan osalta. Ihmisiin kohdistuvien turvallisuusvaikutusten arviointia vahvistetaan fyysisen ympäristön suunnittelussa ja ylläpidossa. Turvallisuusvaikutusten arviointi edellyttää kaupungin rakennusvalvonnan, kaavoituksen, pelastuslaitoksen, teknisen toimen ja muiden toimijoiden tehostavan yhteistyötään.

Kaupunki linjaa sosiaalisen asumispalvelun järjestämisperiaatteet ja **eri hallintokunnat ohjeistavat turvallisuustavoitteiden huomioon ottamisen ja toteutumisen kaupungin omistamissa ja hallitsemisissa rakennuksissa**: asuinkiinteistöissä, päivähoitopaikoissa, kouluissa ja oppilaitoksissa, sosiaalisen asumispalvelun yksiköissä, sairaaloissa, iäkkäiden palveluasumisessa tai hoitopalveluissa ynnä muissa.

³ Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän selvityksessä ”Erityisryhmien asumisturvallisuuden parantaminen” (STM selvityksiä 25/2007) on runsaasti käytännön toimenpide-esityksiä asumisturvallisuuden edistämiseksi.

Kaupunki välttää **etnisten ryhmien asuttamista laajasti samalle alueelle kaupungin tukemiin asuintoihin, joissa asuu jo ennestään runsaasti huono-osaisia valtaväestöön kuuluvia**. Näin edistetään myös alueen turvallisuutta. Ehkäisevän ja varhaisen tukemisen toimintamuotojen vakiinnuttaminen osaksi kaupungin peruspalveluja tukee myös turvallisen elinympäristön aikaansaamista.

6.2.2 Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset

Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset ovat seuraavat:

- A. Elinympäristön turvallisuutta edistävät pysyvät yhteistyön toimintamallit ovat käytössä kaupungissa.
- B. Turvallisuusnäkökulmat huomioidaan yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelussa, asuinalueiden rakentamisessa, korjausrakentamisessa ja perusparantamisessa sekä rakennusten ylläpidossa ja huollossa sekä rakennuksissa harjoitettavassa toiminnassa.
- C. Asumispolitiikka huomioi kaikki väestöryhmät ja ottaa huomioon asukkaiden kokemat tarpeet.
- D. Asumiseen liittyviä toimenpiteitä kohdistetaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asukkaiden turvallisen asumisen parantamiseen.
- E. Työtä liikennejärjestelmien ja maankäytön suunnittelun integroimiseksi jatketaan. Kaikkien väestöryhmien liikenneturvallisuuden edistäminen on osa rakennetun ympäristön suunnittelua.
- F. Rakennetun ympäristön ja asumispolitiikan toimeenpanoa, vaikuttavuutta ja tuloksia arvioidaan säännöllisesti.

Turvallisuutta edistävät pysyvät yhteistyön toimintamallit

Yhdyskuntasuunnittelun merkitys yhtenä turvallisuuden peruselementtinä tunnustetaan laajasti. Se on tärkeää ihmisten asumisen ja työssäkäynnin turvallisuuden kannalta sekä yritystoiminnan turvallisuuden kannalta. Eri toimijat pystyisivät saavuttamaan merkittäviä säästöjä pidemmällä aikavälillä ottamalla turvallisuusasiat huomioon yhdyskuntasuunnittelussa. Tällainen yhteistyö toteutuu kuitenkin vain satunnaisesti. Suuri syy tähän on yhteisesti sovittujen mekanismien ja menettelytapojen puute.

Turvallisuusseikkojen huomioon ottaminen rakennetun ympäristön suunnittelussa, yhdyskuntasuunnittelussa, rakentamisessa, ylläpidossa ja huollossa, rakennuksessa harjoitettavassa toiminnassa sekä asumispolitiikassa **edellyttää hallintokuntien rajat ylittävää yhteistyötä ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.**

Kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteena on, että **kaupungeissa on pysyvät yhteistyön toimintamallit** siten, kuin ohjelman luvussa 6.1 on kuvattu. Turvallisuusseikkojen huomioon ottaminen rakennetun ympäristön suunnittelussa, yhdyskuntasuunnittelussa ja asumispolitiikassa tulee liittää osaksi turvallisuusyhteistyötä ja turvallisuussuunnittelua.

Turvallisuusnäkökulmien huomiointi yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelussa, rakennetun ympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa

Ympäristön turvallisuus on yksi keskeinen yhdyskuntasuunnittelun tavoite. Turvallinen ympäristö edistää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta ja ehkäisee tätä kautta syrjäytymistä. Huono suunnittelu voi lisätä väkivallan, omaisuusrikosten, järjestyshäiriöiden, ilkivallan sekä onnettomuuksien ja tapaturmien määrää. Turvallisuuden kannalta ongelmallisiksi koettuihin ympäristöihin liittyy myös muita epäkohtia kuten heikot asuinolot, huonot palvelut, rakennusten rapistuminen ja huono viihtyvyys.

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen **edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, ikääntyneiden ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista.**

Yhdyskuntasuunnittelu, maapolitiikka, maankäyttö ja kaavoitus ovat tärkeä osa kunnallista itsehallintoa. Valtion rooli on merkittävä erityisesti infrastruktuurin ja asumisen rahoituksessa sekä maankäytön ja liikenteen suunnittelun koordinoinnissa ja ajoituksessa.

Turvallisuusseikkojen huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa voidaan toteuttaa **ennakoivalla työotteella.** Mitä aiemmin päästään puuttumaan ongelmiin, sitä helpompaa on vaikuttaa asioihin. Turvallisuuteen vaikuttaminen on helpointa, kun merkittävimmissä kaavoitus- ja perusparannushankkeissa tehdään yhteistyötä pelastuslaitoksen ja poliisin kanssa jo alusta lähtien.

Kokonaisten asuinalueiden varustaminen automaattisilla sammutuslaitteistoilla jo kaavamääräyksissä voi tuoda yhteiskunnallisia säästöjä. Rakentamiskustannuksissa säästöjä voi syntyä rakentamisvaiheessa muun muassa kevyemmällä rakenteiden palonkestävyysvaatimuksilla ja tehokkaammalla rakentamisella, joka voidaan toteuttaa esimerkiksi rakentamalla taloja lähelle toisiaan. Säästöjä voidaan saada aikaan myös

pelastuslaitosten resursseissa ja muissa toimintaedellytyksissä esimerkiksi uusien paloasemien sijoittamisella ja sammutusvesijärjestelyillä.

Tasapainoinen asutuspolitiikka on osa turvallisuutta

Turvallisuuden kannalta on tärkeää, että asuinalueiden rakennukset ja asunnot suunnitellaan niin, että ihmiset eivät joudu muuttamaan uuteen ympäristöön siirtyäkseen eri elämäntilanteiden tarpeita ja mieltymyksiä vastaavaan asuntoon tai asumismuotoon.

Rakennusten ja asutokannan monimuotoisuus edistää väestön ikä- ja muun rakenteen monipuolisuutta ja siten ehkäisee asuinalueen autioitumista arkipäiviksi, nuorisokeskittymistä aiheutuvia ongelmia sekä ylläpitää monipuolista palvelujen kysyntää. Jonkin väestöryhmän yksipuolista keskittymistä laajalle asuinalueelle tulisi välttää esimerkiksi jakamalla kaupunginosia ja asuinalueita pienempiin kokonaisuuksiin ja rakentamalla omistusmuodoltaan erilaisia asuntoja. Erilaisten asuntotyyppien ja asuntojen hallintamuotojen sekoittuminen ja jakautuminen tasaisesti kaupungin alueella ja asuinalueiden sisällä **estää segregoitumista ja alueiden slummiutumista.**

Kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien turvallisen asumisen parantaminen

Joidenkin väestöryhmien, kuten heikkokuntoisten ja sairaiden iäkkäiden, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien ja maahanmuuttajien, turvallinen asuminen on keskeinen haaste.

Haavoittuvimpien ryhmien näkökulmasta turvallinen elinympäristö on sitä myös muille.

Väestön ikääntyminen jatkuu tulevana vuosina. Vuonna 2030 joka neljäs suomalainen on yli 65-vuotias. Kansalliseksi tavoitteeksi on asetettu, että yhä useampi ikääntynyt asuu mahdollisimman pitkään kodissaan. Ikääntyneiden määrän lisääntyessä heidän asumisen turvallisuuteensa on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota. Yhä useampi heikkokuntoinen iäkäs asuu yksin tavallisessa asunnossa, jota ei ole suunniteltu iäkkäiden erityistarpeet huomioon ottaen. Eräät asumiseen liittyvät uhkat kasaantuvat ikääntyneille. Ikääntyneillä on muuta väestöä suurempi riski menehtyä tulipaloissa, sillä muun muassa toimintakyvyn heikkeneminen vaikeuttaa toimintaa hätätilanteessa. Myös kotitapaturmien riski on suuri ikääntyneille ja tapaturmien seuraukset ovat ikääntyneille usein kohtalokkaammat kuin nuoremmille ikäluokille. Vuosittain yli 900 yli 65-vuotiasta kuolee putoamis- tai kaatumistapaturman seurauksena. Lisäksi erityisesti liikuntarajoitteiset ja iäkkäät ovat huolissaan jalkakäytävien ja kävelyteiden kunnossapidosta, joka vaikuttaa liikkumisen turvallisuuteen⁴.

Ulkomaan kansalaisten osuus koko väestöstä on noin 3 %. Pääkaupunkiseudulla asuu 45 % maahanmuuttajista. Suurimmat maahanmuuttajaryhmät ovat venäläiset, virolaiset,

⁴ Sisäasiainministeriössä on valmisteilla ikääntyneiden turvallisuuteen käsittelevä ohjelma Turvallinen elämä ikääntyneille. Ohjelma valmistuu keväällä 2011. Tästä syystä ikääntyneitä ei tarkastella erikseen tässä julkaisussa.

ruotsalaiset ja somalit. Maahanmuuttajataustaisten asumisen turvallisuuden lisääminen on keskeinen haaste, sillä ryhmä on hyvin heterogeeninen ja siten tarpeetkin vaihtelevat suuresti. Haasteita saattaa aiheuttaa esimerkiksi puutteellinen kielitaito tai suomalaisen turvallisuusjärjestelmän heikko tuntemus.

6.2.3 Toimintapolitiikan tulokset

Onnistuminen toimintapolitiikan toimeenpanossa näkyy seuraavina tuloksina:

- * **Turvallisuuden merkitys on tunnistettu** yhtenä kaupungin menestystekijöistä
- * **Turvallisuusseikat otetaan huomioon** rakennetun ympäristön suunnittelussa, ylläpidossa, huollossa, rakennuksessa harjoitettavassa toiminnassa sekä asumispolitiikassa.
- * Kaupungin **hallintorakenteet edistävät hallintokuntien yhteistyötä** elinympäristön turvallisuuden parantamisessa ja yhteistyö toimii hallintokuntien välillä, poliisin ja **pelastuslaitoksen** kanssa sekä viranomaisten ja järjestöjen välillä.
- * Eri hallintokuntien **päätökset ja palvelut arvioidaan** turvallisuuden kannalta.
- * Toiminnan arviointi ja seuranta kattaa sekä prosessien että tulosten arvioinnin.

6.3 Väkivallan määrän vähentäminen⁵

Väkivalta aiheuttaa suuria henkisiä ja fyysisiä kärsimyksiä. Se vaikuttaa väkivallan varsinaisen uhrin lisäksi myös uhrin lähipiiriin, tekijän tulevaan elämään ja hänen läheisiinsä. Suomalaiselle väkivallalle on tyypillistä sen tiivis yhteys alkoholinkäyttöön. Väkivallan seurausten korjaaminen aiheuttaa kustannuksia perusterveydenhuollolle ja erikoissairaanhoidolle. Väkivallalla aiheutetut fyysiset ja psyykkiset vammat voivat olla pysyviä. Väkivaltaisten ihmisten kanssa elävät lapset joutuvat usein itse väkivallan

⁵ Tässä julkaisussa on keskitytty lähinnä julkisessa tilassa tapahtuvaan väkivaltaan. Lähisuhde- ja perheväkivalta on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Lisätietoja aiheesta kts. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma (STM julkaisu 5/2010).

kohteeksi ja joutuvat katsomaan väkivaltaa. Näiden lasten riski tulla itse väkivallan tekijöiksi tai uhreiksi on muuta väestöä suurempi.

Väkivallan vähentämiseksi tarvitaan viranomaisten yhteistyön ohella kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen omaehtoista toimintaa, yhteisöllisyyden vahvistamista ja kansalaisyhteiskunnan toimia.

Väkivallan syitä on tutkittu laajasti. Ne voidaan ryhmitellä seuraavasti.

Yksilökohtaiset tekijät vaikuttavat väkivaltaisuuden tasoon. Näitä ovat aggressioalttius, itsekontrollin puute, päihderiippuvuus, mielenterveysongelmat ja perinnöllisyys. Väkivallan takana voi olla myös **sosiaalisia tekijöitä**, joita ovat sosiaalisen kontrollin puute, väkivalta-asenteet, oppiminen ja lapsuusajan kokemukset. Lisäksi väkivallan määrään vaikuttavat **rakenteelliset tekijät** kuten hyvinvoinnin taso, syrjäytyminen, alkoholin saatavuus ja tukiverkostot. Viimeisenä voidaan mainita **tilannetekijät**, joita ovat tilaisuusrakenne, virallisen ja epävirallisen kontrollin puute ja alkoholin saatavuus.

Väkivallan syitä tarkasteltaessa voidaan nähdä, että **väkivaltariskit kasaantuvat kaupungeissa**. Osa kaupunkien väkivaltarikoksista on ulkopaikkakuntalaisten tekemiä. Väkivallan määrää kaupungeissa voi lisätä korkea asukasluku, jolloin kasvaa myös todennäköisyys siihen, että joukossa on yksilöitä, joiden yksilökohtaiset tekijät lisäävät alttiutta väkivaltaiseen käytökseen. Kaupungeissa sosiaalinen kontrolli ja tukiverkot ovat heikompia ja hyvinvointierot usein näkyvämpiä ja yksilön aseman kannalta merkittävämpiä kuin maaseudulla. Alkoholia on helposti saatavilla lähes kaikkina vuorokauden aikoina. Muutoinkin kaupunkeihin keskittyy tilannetekijöitä, jotka edistävät väkivaltaa.

Poliisin tietoon tulleista henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista noin 53 % tehtiin vuonna 2009 kuudessatoista suurimmassa kaupungissa, joissa asuu 44 % koko maan väestöstä. Samana vuonna pahoinpitelyrikoksista noin 54 % tehtiin suurissa kaupungeissa. Kaupungeissa tehdyistä pahoinpitelyistä huomattavasti muuta maata suurempi osa tehdään yleisillä paikoilla.

Henkirikokset tapahtuvat yleisimmin yksityisellä paikalla. Tyypillisin suomalainen henkirikos tapahtuu humalaisten miesten välillä syntyneen riidan seurauksena, tutussa porukassa ja se tehdään yleensä teräaseella. Toteutuneista henkirikoksista suurin osa tehdään kuudentoista suurimman kaupungin ulkopuolella. Uhrien määrään vaikuttaa myös se, että apua on nopeammin saatavilla suurissa kaupungeissa verrattuna harvaan asuttuihin alueisiin. Näin kaupungeissa osa henkirikoksista jää yritykseksi.

Tarkasteltaessa vuosina 2002–2007 tehtyjä henkirikoksia aikuisten välisissä henkirikoksissa 71 %:ssa tapauksista kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa ja 85 %:ssa tapauksista ainakin yksi osapuolista oli humalassa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen keräämien tietojen mukaan myös parisuhdetapoissa kytkös

osapuolten sosiaaliseen syrjäytymiseen ja alkoholin väärinkäyttöön on voimakas, sillä 80 % naisiin kohdistuvissa parisuhdetapauksissa jompikumpi osapuolista oli humalassa ja 60 % tapauksista molemmat osapuolet olivat humalassa. Jos henkirikoksista rajataan pois alkoholiehtoiset teot, Suomen henkirikostaso laskee lähelle Ruotsin tasoa.

Päihdeasioita on tutkittu varsin paljon. Päihdeongelma ilmiönä on moninainen. Sosiaaliin tilanteisiin liittyvä alkoholin väärinkäyttö, fyysinen alkoholismisairaus ja psyykkinen alkoholiriippuvuus painottuvat ja ilmenevät eri ihmisillä eri tavoin. Samallakin henkilöllä ne voivat painottua eri tavoin elämänkaaren eri vaiheissa. Valtakunnallisiin päihteiden käyttöä ohjaaviin päätöksiin vaikuttavat sosiaali- ja terveystaloudelliset, valtiontaloudelliset, kuluttajapolitiittiset ja elinkeinopolitiittiset intressit. Näiden lisäksi varsinkin paikallisella tasolla merkittävä on järjestyksen ja turvallisuuden näkökulma.

Kaupungeissa on monia tekijöitä, jotka luovat mahdollisuuksia väkivallan vähentämiselle⁶. Kaupungeissa on tiheä viranomaisverkosto ja runsaasti vapaaehtoisia järjestöjä. Hyvin toimivat peruspalvelut ovat yksi keskeinen keino ennalta estää ja vähentää väkivaltaa. Yleisillä paikoilla tapahtuvaan väkivaltaan voidaan puuttua viranomaisten toimintaa tehokkaasti kohdentamalla sekä kaupunkisuunnittelun keinoin.

6.3.1 Toimintapolitiikan tavoitteet

Väkivallan määrä kaupungeissa vähenee ja sen yksilöihin ja yhteisöihin kohdistuvat sekä taloudelliset seuraukset lievenevät. Eri viranomaiset pystyvät tunnistamaan väkivallan riskitekijöitä paremmin, ja tämän seurauksena väkivallan ennaltaehkäisy tehostuu.

6.3.2 Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset

Väkivallan vähentäminen koetaan usein haastavaksi sen vuoksi, että väkivalta ilmiönä on laaja ja monimutkainen. Kuitenkin tilastoja tarkasteltaessa 93% poliisin tietoon tulleista väkivaltarikoksista on eriaisteisia pahoinpitelyjä. Vähentämistyössä on edettävä askel kerrallaan ottaen huomioon, että muutokset tapahtuvat hitaasti. Toimintatapojen pysyvillä muutoksilla saadaan aikaan muutoksia, jotka ajan myötä ennalta ehkäisevät ja vähentävät väkivaltaa.

Väkivallan vähentämisen toimintapolitiikan keskeinen sisältö on seuraava:

- A. **Väkivaltaa ennalta ehkäistään.** Väkivallan riskitekijöitä tunnistetaan nykyistä kattavammin osana eri viranomaisten työtä, ennaltaehkäisy

⁶ Esimerkiksi rikosasioiden sovittelulla on saatu aikaan hyviä tuloksia mm. rikoksen uusimisen ehkäisyssä. Lisätietoja sovittelusta mm. <http://www.oikeus.fi/4040.htm>.

toteutetaan moniammatillisessa yhteistyössä ja alkoholin käyttöä vähennetään.

B. Väkivallan tilannetorjunnan keinot hyödynnetään tehokkaasti.

Tilannesidonnaisen väkivaltarikoksen tekemistä vaikeutetaan, kiinnijäämisriskiä lisätään, rikostilaisuuksia vähennetään ja väkivaltaan johtavia tekijöitä vähennetään.

C. Väkivallan tekijätorjunnan keinot hyödynnetään tehokkaasti.

Väkivaltaisten henkilöiden tilanteeseen ja toimintaan puututaan moniammatillisessa yhteistyössä: väkivaltaiset henkilöt tai yhteisöt, joihin halutaan vaikuttaa, tunnistetaan ja valitaan priorisoidusti yhdessä ja heidän tilanteeseen pyritään puuttumaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

D. Väkivallasta johtuvia haittoja vähennetään. Väkivallan uhria tuetaan ja väkivallan uhrin ohjausta tuen piiriin tehostetaan ja väkivallan uhrin palveluja parannetaan.

Väkivallan ennaltaehkäisy

Väkivallan ennaltaehkäisy edellyttää laajaa yhteistyötä eri viranomaisten välillä ja järjestöjen kanssa. Eräs syy väkivallan ennaltaehkäisyn puutteisiin saattaa olla se, että edelleenkin on vallalla ajatus, että väkivallan vähentäminen on poliisin tehtävä. Poliisin mahdollisuudet väkivallan ennaltaehkäisyyn ovat kuitenkin varsin vähäiset. Yhtä ratkaisukeinoa väkivallan vähentämiseksi ei ole, sillä **paikalliset olosuhteet ratkaisevat**. Paikallisesti tulee päättää miten, millä keinoilla ja millaisilla resursseilla väkivallan ennaltaehkäisyä ryhdytään tehostamaan. Kaupungeilla on käytettävissään resursseja ja keinoja väkivaltaa ennalta ehkäisevään työhön. Ennalta ehkäisevän työn tulee olla johdettua, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä. Keskeistä on puuttua väkivallan syihin, joista on olemassa paljon tietoa. Näitä syitä on lyhyesti esitelty tämän luvun johdannossa.

Väkivallan torjunta vaatii useita toimia. On tunnistettava väkivallan syyt, tilannetekijät ja seuraukset. Keskeistä on puuttua syihin ja riskitekijöihin. Myös väkivaltaisten tilanteiden jatkohoito ja väkivallan uusinnan ehkäisy ovat tärkeitä.

Konkreettisten tulosten aikaansaamiseksi on **toimenpiteitä** väkivallan vähentämiseksi kohdistettava sekä **koko väestöön että riskiryhmiin**. Väkivallan vähentämisen toimintapolitiikassa korostuvat tunnistettuihin riskiryhmiin suunnatut toimet.

Alkoholin kulutukseen ja alkoholin saatavuuteen vaikuttaminen on yksi tärkeimmistä keinoista vähentää väkivaltaa. Myös **syrjäytymisen ehkäiseminen** ja

riittävien **perus- ja mielenterveyspalveluiden turvaaminen** ovat tärkeitä keinoja ennalta ehkäistä väkivaltaa. **Sosiaalista kontrollia ja tukiverkostoja** voidaan vahvistaa erilaisin tavoin, kuten järjestämällä paikkoja ja tilaisuuksia, joissa ihmiset voivat kohdata ja harrastaa ja joihin ei liity alkoholin käyttöä.

Sovittelu on keino, jolla voidaan vähentää väkivaltarikosten uusimista. Rikosasioita voidaan sovittelua, jos sekä uhri että epäilty suostuvat siihen. Sovittelupalveluja on saatavilla maanlaajuisesti. Erityisesti nuorten väkivallan tekijöiden kohdalla sovittelumenettely voi johtaa hyviin tuloksiin.

Väkivallan tehokas ennaltaehkäisy ja torjunta edellyttävät väkivallan ja väkivaltaisen käyttäytymisen laajaa, hallintokuntien rajat ylittävää tarkastelua.

Väkivallan tilannetorjunnan keinot

Väkivallan tilannetorjunnan tehostaminen on erityisesti kaupungeissa keskeinen mahdollisuus ennalta ehkäistä ja vähentää väkivaltaa. Motivoitunut rikoksen tekijä, sopiva kohde tai uhri sekä virallisen tai epävirallisen kontrollin⁷ puute johtavat rikokseen. Tilannetorjunnan lähtökohtana on, että näihin tekijöihin vaikuttamalla voidaan vähentää väkivaltaa.

Kaupungeissa korostuu **yleisten paikkojen turvallisuus**. Pahoinpitelyt tapahtuvat kaupungeissa muuta maata yleisemmin yleisillä paikoilla. Yleisten paikkojen turvallisuus ja viihtyisyys määrittelevät myös varsin pitkälle sitä, miten turvalliseksi kaupunkilaiset kaupungin kokevat. Esimerkiksi väkivallan näkeminen omalla asuinalueella vähentää selvästi asuinalueen kokemista turvalliseksi. Väkivaltaa voidaan tehokkaimmin vähentää siellä, missä se on runsainta. Tämän johdosta väkivallan vähentämisen toimintapolitiikan tavoitteena on parantaa yleisten paikkojen turvallisuutta ja vähentää niissä tapahtuvaa väkivaltaa.

Yksityisissä asunnoissa tapahtuvan väkivallan, erityisesti perhe- ja lähisuhdeväkivallan vähentämiseksi on valmisteltu toimenpideohjelmia. Näistä viimeisin on naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishjelma, jonka sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä hyväksyi 10.6.2010. Vuonna 2009 julkaistussa, perheväkivaltaa Suomessa käsittelevässä katsauksessa todetaan, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan taustalla on samoja syitä kuin väkivallassa yleensä. Yksilöön liittyvien tekijöiden ohella keskeisimpiä ovat syrjäytyminen ja alkoholinkäyttö. Katsauksessa myös todetaan, että perheessä väkivaltainen henkilö ei ”erikoistu” puolisoon tai lapseen kohdistuvaan

⁷ Epävirallisen kontrollin erityispiirteitä ovat: tilannesuunnittelun kehittämien, tilaisuusrakenteen muuttaminen (esimerkiksi vähennetään suojaamattomia ja houkuttelevia kohteita, kohdistettua valvontaa, ihmisten rutiinien ohjaamista, ihmisvirtoja, taksijonot, ravintolojen sulkemisajat ym.). Edelleen huomio tulee kiinnittää valaistukseen, ”mustat alueet”, lapsiperhepuistot, yhteiset asiat, yhteisöllisyys jne. Haasteena väkivallan vähentämisessä on lisäksi yksityisissä tiloissa tapahtuva väkivalta.

väkivaltaan, vaan ilmentää yleistä väkivalta-alttiuttaan eri osapuoliin kohdistuvana väkivaltana.

Väkivallan tilannetorjunnassa keskeistä on väkivaltarikoksen tekemisen vaikeuttaminen, kiinnijäämisriskin lisääminen, rikostilaisuuden vähentäminen ja väkivaltaan johtavien syiden poistaminen.

Rikoksen tekemisen vaikeuttamisella tarkoitetaan kohteen suojaamista (lukot, esteet), kulkemisen kontrollia (aita, pensaat), rikosentekijöiden ohjaamista (anniskelupaikkojen sijoittelu, teiden sulkeminen) ja rikosta helpottavien tekijöiden hallintaa (aselupakontrolli).

Kiinnijäämis- ja puuttumisriskin lisääminen edellyttää sisään- ja ulospääsyn valvontaa, muodollista valvontaa (vartijat, murtohälyttimet, valvontakamerat), työntekijöiden suorittamaa valvontaa (työntekijöiden mahdollisuus havainnoida rikosherkkiä paikkoja, valvontakamerat) ja luonnollista valvontaa (katuvalaistus, ”puolustettava tila” eli omaksi koettu alue tai paikka).

Rikostilaisuuden minimointi merkitsee ennen kaikkea kohteen ja tekovälineen poistamista (irrotettavat astalat esim. katukivet ja kepit), Tehokasta on myös houkuttelevuuden vähentäminen siten, että nopealla korjaamisella paikat korjataan entiselleen, koska rikotut paikat voivat houkuttaa rikkomaan lisää. Vaarana rikkomistilanteissa on usein se, että joku menee tilanteessa ”väliin”, jolloin syntyy helposti sanaharkkaa ja tappelu.

Syiden poistaminen tarkoittaa esimerkiksi sääntöjen laatimista (ravintoloiden aukioloajat), välttämällä turhaa ja turhauttavaa jonotusta anniskelupaikkojen sisään- ja ulostulotilanteissa ja käymälöissä, omaantuntoon vetoamista (viestintä, tiedottaminen), alkoholinkäyttöikärajoja, väkivaltasivujen estämistä internetissä ja sääntöjen noudattamisen helpottamista (riittävästi julkisia vessoja ja roska-astioita).

Väkivallan tekijätorjunnan keinot

Väkivallan kokonaiskuvan ja kasaantumiseen liittyvien ilmiöiden tunnistaminen on väkivallan torjunnan kannalta keskeistä. Toimenpideohjelman painopisteenä on **väkivaltaisten henkilöiden toimintaan puuttuminen ja kasautuvan väkivallan ehkäisy**. Tutkimusten mukaan väkivalta kasautuu eli pieni osa väestöstä tekee ja kokee suuren osa väkivallan teoista. Väkivallan tekijät ovat usein myös väkivallan uhreja. Yksilöiden väkivalta-alttius ilmenee monimuotoisesti ja eri ympäristöissä. Tilastojen mukaan väkivallan tekeminen ja uhrikokemukset kasautuvat voimakkaasti alempiin sosiaaliluokkiin.

Väkivallan riskitekijät kasautuvat. Rikosaktiivisilla nuorilla on toistuvia uhrikokemuksia. Heillä on myös runsasta päihteiden käyttöä, heikko koulumenestys ja

perheongelmia. Myös aikuisväestössä erityisesti vakavaan väkivaltaan liittyy kasautuneita ongelmia kuten työttömyys, päihderiippuvuus, alhainen koulutustaso ja syrjäytyminen.

Väkivallasta johtuvien haittojen torjunta

Rikoksen uhrin palveluja tulee kehittää edelleen väkivallan seurauksien vähentämiseksi. Väkivaltatapaukset ovat viranomaisille, jotka joutuvat uhrien kanssa tekemisiin, usein osa jokapäiväistä työtä. Tämä ei saa heijastua väkivallan uhriin, jota on aina kohdeltava ja autettava parhaalla mahdollisella tavalla. Uhrin palvelujen parantaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Väkivalta kohdistuu usein samoihin henkilöihin. On tärkeää tunnistaa nämä riskihenkilöt ja **ehkäistä uusiutuvaa uhriutumista**. Lapsiin ja nuoriin kohdistuu erityisesti lievempää väkivaltaa, jossa tekijänä on toinen lapsi tai nuori. Tämä väkivalta jää usein aikuisilta piiloon ja sitä myös vähätellään. Tästä syystä uhrin auttaminen silloin, kun hän tarvitsisi apua, on haasteellista.

Alkoholisidonnainen väkivalta on lisääntynyt ja juopuneen tekemää väkivaltaa kokeneiden osuus on kasvanut. Erityisesti väkivaltaa kokeneet miehet ovat useammin olleet itse päihtyneitä kuin aikaisemmin. Eniten väkivaltaa kohdistuu miehiin, ja tämä korostuu erityisesti vakavan väkivallan tapauksissa. Syrjäytyneet ja alkoholin väärinkäyttäjät ovat usein väkivallan kohteena. Miehiin kohdistuva väkivalta on jäänyt varsin vähälle huomiolle viime vuosien aikana. Syrjäytyneet ja alkoholin väärinkäyttäjät tulevat vain harvoin väkivallan uhrin palvelujen piiriin.

6.3.3 Toimintapolitiikan tulokset

Onnistuminen väkivallan vähentämisen toimintapolitiikan toimeenpanossa näkyy seuraavina tuloksina. Jokainen kaupunki asettaa tavoitteet oman lähtötasonsa huomioon ottaen.

- * Yleisellä paikalla tapahtuneiden **pahoinpitelyjen määrä vähenee** kaupungeissa.
- * **Väkivaltaa kokeneiden määrä** kyselyissä vähenee.
- * Väkivallan **uhreille on riittävästi tukipalveluja** ja heidät ohjataan kattavasti rikoksen uhrin palveluihin.

- * Asukkaat kokevat kaupungit aiempaa **turvallisemmiksi**.
- * Väkivallan uhrien ja tekijöiden hoitamisesta kaupungeille aiheutuvat **kustannukset alentuvat**.

6.4 Lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen

Turvallisuus on keskeinen osa lasten ja nuorten hyvinvointia ja oikeus siihen on turvattu lasten oikeuksien sopimuksella ja kansallisissa laeissa. Alle 25-vuotiaista suomalaisista 45 % asuu kuudessatoista suurimmassa kaupungissa. Turvallisuutta voidaan lähestyä useasta eri näkökulmasta fyysisestä sosiaaliseen ja henkiseen turvallisuuteen. Lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen -toimintapolitiikassa painottuu pyrkimys parantaa fyysistä turvallisuutta vähentämällä tapaturmia, onnettomuuksia ja väkivaltaa sekä sosiaalista ja henkistä turvallisuutta kiinnittämällä huomiota syrjäytymiseen, päihteiden käyttöön, digitaaliseen mediaan ja turvallisuuden tunteeseen. Nämä eri näkökulmat turvallisuuteen kietoutuvat toisiinsa, sillä ne tukevat ja edistävät toinen toisiaan.

Lasten ja nuorten hyvinvointi laajasti on parantunut. Hyvinvoinnin lisääntymisestä huolimatta ongelmat ovat kasaantuneet ja vaikeutuneet pienellä joukolla lapsia ja nuoria. Kehitystä kuvastaa kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja lastenpsykiatrian asiakkaiden määrän kasvu. Taustalta voi löytyä niin vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmia, vanhempien pitkäaikaistyöttömyyttä ja uupumista kuin lapsiin kohdistunutta väkivaltaa ja seksuaalista hyväksikäyttöä.

Myös lapsiköyhyysasteen kasvaminen heijastuu lapsiperheiden arkeen, sillä taloudellisen niukkuuden on todettu vaikuttavan negatiivisesti vanhemmuuteen ja kotiympäristöön. Pitkäaikaisesti toimeentulotuen varaan jääneiden nuorten osuus on jäänyt edellisen laman tasolle. Jopa joka kymmenes nuori jää pelkän peruskoulutuksen varaan, jolloin työelämään kiinnipääseminen on vaikeaa. Maahanmuuttajataustaiset jäävät toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle selvästi useammin kuin kantaväestö. Ensimmäisen polven muista kuin Euroopan unionista tulevista maahanmuuttajista toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jää 25 %.

Kaikkiaan syrjäytymisvaarassa olevia nuoria on arvioitu olevan vähintään 65 000 ja jopa noin 95 000. Ongelmien kasautumista kuvaa myös se, että huono-osaisuuteen liittyvää alkoholin suurkulutusta on nähtävissä jo hyvin nuorissa ikäryhmissä. Tutkimusten mukaan **nuorten miesten syrjäytymistä** ennustavat muun muassa alle 4-vuotiaina tehtävien neuvolatarkastusten laiminlyönti, vanhempien sisarusten suuri määrä, lapsena sairastetut taudit, ongelmakäyttäytyminen koulussa ja perheen rikkoutuminen. Ylisukupolvinen syrjäytyminen, jossa vanhempien ongelmat siirtyvät seuraavalle sukupolvelle, on kasvava ilmiö. Ylisukupolvisessa syrjäytymisessä ongelmia ilmenee jo hyvin varhaisessa vaiheessa, ne ovat entistä vaikeampia ja

monimutkaisempia. Syrjäytymisen estäminen on myös taloudellisesti kannattavaa. On arvioitu, että syrjäytynyt nuori voi maksaa yhteiskunnalle jopa miljoona euroa.

Esimerkiksi sosiaalisen syrjäytymisen on todettu ennustavan tapaturman ja väkivallan uhriksi joutumista mutta myös väkivaltaista ja itsetuhoista käyttäytymistä. Ikäryhmässä 15–34-vuotta miesten tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus on suurempaa työttömillä ja eläkeläisillä kuin työssäkäyvillä ja opiskelijoilla. Syrjäytyminen on tutkimuksissa todettu rikollisuuden syyksi mutta rikollisuus on myös syrjäytymisen syy. Tutkimuksissa varhaislapsuuden tekijöiden ja myöhemmän elämän ongelmien välillä on havaittu yhteys. Syrjäytymisvaaroihin varhainen puuttuminen ja osallisuus yhteiskunnassa ovat tärkeitä siis myös tapaturmien ja väkivallan ehkäisyn näkökulmasta.

Tapaturmat, väkivalta ja itsemurhat ovat yleisin alle 25-vuotiaiden suomalaisten kuolinsyy. Tapaturmissa menehtyy 1–24-vuotiaista pojista 40 % ja tytöistä 30 % kaikista menehtyneistä. Muissa ikäryhmissä tapaturmat ei ole yhtä yleinen kuolinsyy.

Kuudessatoista suurimmassa kaupungissa tapahtui noin 36–45 % koko maan tapaturmaisista ja väkivaltaisista kuolemista. Sairaalan vuodeosastohoitoon näistä syistä joutui vuonna 2008 yhteensä vajaat 6 200 alle 25-vuotiaista, joista kuudentoista suurimman kaupungin osuus oli noin 41–56 %. Kuolemat ja sairaalan vuodeosastohoitojaksot kuvaavat kuitenkin vain pientä osaa tapaturmista ja väkivallasta. Suurimmasta osasta tapaturmista ja onnettomuuksista selvittää käynnillä terveyden huollon ammattilaisella. Esimerkiksi Maailman terveysjärjestön WHO:n koululaistutkimuksen (HBSC) mukaan 37–41 % vastanneista suomalaisista 11-, 13- ja 15-vuotiaista ilmoitti vuoden aikana saaneensa tapaturmassa tai väkivallassa vamman, joka vaati käyntiä terveydenhoitajalla tai lääkärillä. Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2010 terveydenhoitajan tai lääkärin luona käyntiä vaatineeseen koulutapaturmaan on vuoden aikana joutunut peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaista joka neljäs. Lisäksi joka viides on kokenut vuoden aikana fyysistä uhkaa, 14 % on kokenut joskus seksuaalista väkivaltaa ja lähes joka kymmenes on joutunut vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi. Fyysistä, sanallista ja psyykkistä kiusaamista on todettu esiintyvän jo päiväkotikässä. Lapsena väkivallan uhriksi joutunut on muita suuremmalla todennäköisyydellä myös aikuisena uhri tai itse väkivaltainen.

Niin tapaturmat kuin väkivaltakin ovat **pojilla ja nuorilla miehillä muuta väestöä tavallisempia**. Yhtenä syynä tähän on pidetty **riskikäyttäytymistä**, eli erilaista vaaroille altistavaa, elämyshakuista ja impulsiivista käyttäytymistä. Yksi riskikäyttäytymisen muoto on runsas päihteiden käyttö, joka on liitetty tapaturmiin ja väkivaltaan. 15–24-vuotiaista tapaturmaisesti kuolleista noin joka neljäs oli päihtynyt. Vastaavanikäisistä väkivaltaisesti kuolleilla päihtyneiden osuus oli vieläkin suurempi, noin 40 %. Päihteiden käyttö on Suomessa alaikäisilläkin yleistä. Vaikka viime vuosina merkkejä kehityksen kääntymisestä parempaan suuntaan on ollut nähtävissä, vuonna 2010 Kouluterveyskyselyyn vastanneista 8.–9.-luokkalaista joka kuudes ilmoitti

juovansa itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuussa ja noin joka kymmenes kokeilleensa laittomia huumeita ainakin kerran.

Digitaalinen media on keskeinen osa lasten ja nuorten elämää ja arkea.

Kouluterveyskyselyn mukaan 8.–9.-luokkalaisista neljäsosa käyttää arkipäivisin vähintään neljä tuntia ruudun ääressä, eli television katseluun, tietokoneen käyttöön (viihdekäyttö ja opiskelu) sekä kännykkä- ja konsolipeleihin. Nuoret käyttävät nettiä muita medioita yleisemmin. Netti on tapa viettää aikaa siinä missä ajanviettäminen nuorisotaloilla tai harrastuksissa. Lisäksi se mahdollistaa uudenlaisen yhteisöllisyyden sekä osallisuuden kokemuksia myös niille, jotka ovat syystä tai toisesta jääneet perinteisten yhteisöjen ulkopuolelle. Toimintaympäristönä nettiin liittyy kuitenkin paljon myös huolta, sillä turvallisuuden varmistaminen netissä vaatii uudenlaisia tietotaitoja. Kansallisen lapsiuhritutkimuksen mukaan 9.-luokkalaisista tytöistä lähes viidennes ja pojista joka kymmenes oli joutunut tekstiviesti- tai nettikiusaamisen uhriksi. Tavallisinta oli huhujen levittäminen verkossa ja kiusaaminen tekstiviesteillä. Maailmana netti haastaa sukupolvien välisiä perinteisiä rooleja, joissa vanhempi on kasvattaja ja lapsi kasvatettava, sillä tällä hetkellä monissa perheissä lapset ja nuoret liikkuvat virtuaalimaailmassa vanhempiaan vikkelämmin.

Maahanmuuttajien määrä on kasvanut nopeasti 1990-luvulta lähtien. Maahanmuutto käynnistyi laajemmassa mittakaavassa varsin myöhään. Pääosa maahanmuuttajista asuu suurimmissa kaupungeissa. Maahanmuuttajalapset ja -nuoret elävät usein kahden tai useamman kulttuurin välillä. Maahanmuuttajuus on voimavara ja myönteisenkin erottautumisen väline, mutta myös haaste, jos lasten ja heidän vanhempiensa välille syntyy suuria kulttuurisia eroja, jotka voivat johtaa ristiriitoihin.

Maahanmuuttajataustaiset lapset ja -nuoret voivat myös kokea ulkopuolisuutta suomalaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta. Vuonna 2009 poliisille ilmoitettiin yhteensä 1 007 viharikosta, joista 85 %:ssa oli rasistisia piirteitä. Reilu puoleen tapauksista sisältyi fyysisistä väkivaltaa. Suurin osa rasistisista rikoksista tehtiin ilta- ja yöaikana ja yleisillä paikoilla. Rasistisissa jutuissa asianomistajat olivat tavallisimmin 15–24-vuotiaita ja epäilty vastaavanikäinen suomalainen mies.

Tilastojen mukaan maahanmuuttajataustaiset nuoret miehet ovat rikoksen tekijöinä yliedustettuina eräissä rikoslajeissa. Syitä tähän on useita, kuten maahanmuuttajaväestön ikä- ja sukupuolirakenne, syrjäytyminen, pienituloisuus ja työttömyys. Rikoksiin syyllistyneiden maahanmuuttajien taustalla on havaittu myös syrjintäkokemuksia sekä arkielämässä että viranomaiskohtaamisessa ja epäonnistunut kotoutuminen. Etnisten vähemmistöjen rikollisuutta selitettäessä päädytään ajoittain ylikorostamaan etnisyyden tai kulttuurin merkitystä. Tutkimuksissa maahanmuuttajataustaisilla vangeilla on havaittu olevan paljolti samoja tekijöitä kuin muillakin rikosentekijöillä.

Lasten ja nuorten kokemaan **subjektiiviseen turvallisuuden tunteeseen** vaikuttavat paitsi omat ja lähipiirin kokemukset myös median välittämä kuva. Lähiympäristöjen,

kuten päivähoitopaikan, koulun sekä leikki- ja liikuntapaikkojen turvattomuus voi herättää toistuvia pelkoja ja olla psyykkisesti kuormittavaa. Pelko voi olla lievää huolestuneisuutta ympäristön turvallisuusriskeistä, mutta myös jatkuvaa huolta omasta ja lähipiirin turvallisuudesta. Kokemukset vakavista tapaturmista ja väkivallasta osaltaan vaikuttavat lapsen ja nuoren turvallisuuden tunteeseen.

Osana kaupunkiohjelman valmistelua kartoitettiin lasten näkemyksiä turvallisesta suuresta kaupungista. Lasten kirjoittamissa lähes sadassa aineessa, joita saatiin kolmelta alakoululta ja yhdeltä yläkoululta Helsingistä, Vaasasta ja Turusta, nousi esiin myös turvattomuuden tunteita herättäviä seikkoja. Lapset liittivät turvattomuuteen muun muassa päihteiden käytön yleensä sekä erityisesti humalaisten ja muiden päihteiden käyttäjien arvaamattoman käyttäytymisen, liikenteen vaarat, lähiympäristöjen heikon valaistuksen, kiusaamisen ja erilaiset rikokset. Lapset näkivät näihin asioihin puuttumisen parantavan suurten kaupunkien turvallisuutta. Vastaavasti osassa aineista ehdotettiin poliisin ja vartijoiden suorittaman valvonnan lisäämistä sekä turvallisuutta tukevien valmiuksien ja turvalaitteiden käytön edistämistä. Myös heikompiensaisten ja ongelmaisten tukemista osa lapsista piti turvallisuuden näkökulmasta tärkeänä.

6.4.1 Toimintapolitiikan tavoitteet

Toimintapolitiikan tavoitteena on **lisätä lasten ja nuorten turvallisuutta** kohdistaen toimenpiteitä **erityisesti syrjäytyneisiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin ja nuoriin**. Turvallisuuden parantamiseksi **ennalta ehkäistään** lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa, tapaturmia ja onnettomuuksia sekä tehostetaan niiden lasten hoitoa ja kuntoutusta, jotka ovat joutuneet väkivallan tai tapaturman uhriksi. Lasten ja nuorten turvallisuutta parantavat toimenpiteet toteutetaan hyviksi todettuja käytäntöjä hyödyntäen fyysisessä ympäristössä ja digitaalisessa maailmassa.

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja -nuorten erityistarpeet otetaan huomioon. Lisäksi vahvistetaan **lasten ja nuorten turvallisuuden tunnetta ja osallisuutta** oman turvallisuutensa edistämisessä.

6.4.2 Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset

Toimintapolitiikan keskeiset linjaukset ovat seuraavat:

- A. **Ehkäistään monialaisella yhteistyöllä** aktiivisesti lasten, nuorten ja perheiden **syrjäytymistä** sekä **tunnistetaan** ongelmia **ja tuetaan perheitä** aikaisessa vaiheessa.
- B. Lasten ja nuorten tapaturmien ja väkivallan vähentämisessä siirretään **painopistettä ennaltaehkäisyyn unohtamatta hoitoa ja kuntoutusta**.

- C. **Edistetään** lasten ja nuorten rakennettujen **lähiympäristöjen turvallisuutta** ja virikkeellisyyttä.
- D. Verkko- ja muun mediaympäristön turvallisuutta **vahvistetaan** lisäämällä lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa sekä lasten kanssa työskentelevien kaupungin työntekijöiden **media- ja turvataitoja**.
- E. **Tuetaan** maahanmuuttajataustaisten lasten, -nuorten ja perheiden **kotoutumista**, vahvistetaan heidän yhdenvertaista kohteluaan ja vähennetään rasismia. Lisätään tietoa perus- ja ihmisoikeuksista sekä suomalaisesta lainsäädännöstä ja palvelujärjestelmästä.
- F. **Parannetaan** lasten ja nuorten **turvallisuuden tunnetta ja osallisuutta lähiympäristöjensä turvallisuuden edistämisessä** tiedottamalla ja ottamalla lasten ja nuorten kokemustieto huomioon turvallisuustyössä.

Syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten tunnistaminen ja tukeminen

Syrjäytymiseen puuttuminen edellyttää **lapsen ja nuoren tilanteen tarkastelua kokonaisvaltaisesti ja ennakoivasti sekä tavoitteiden ja keinojen linjaamista yhteistyössä**. Syrjäytymisen ehkäisy vaatii **moniviranomaisyhteistyötä sekä yhteistyötä järjestöjen kanssa**, jotta tieto mahdollisista ongelmista saatetaan keskeisten toimijoiden tietoon ja jotta eri toimijoiden vastuulla olevia toimia voidaan moniammatillisesti kohdentaa samanaikaisesti lapsen tai nuoren tilanteen parantamiseksi. Kaupunkien tulisi kehittää yhteistyötä nuorisolain muutosten mukaisesti ja luoda nuorten ohjaus- ja palveluverkosto sekä hyödyntää etsivän nuorisotyön keinoja. Lisäksi tarpeen on ottaa käyttöön viranomaisten yhteistyötä tukevia tietoteknisiä sovelluksia (vrt. Hollannin Verwijsindex ja ks. myös luku 8 ja Tietopohjan parantaminen).

Mahdolliset ongelmat on tunnistettava ja niihin puututtava varhain, jotta mahdollinen syrjäytymistä ennustava kierre saataisiin katkaistua ajoissa. Syrjäytymisvaarassa olevia lapsia, nuoria ja perheitä tulee tukea, ja erityistä huomiota on kiinnitettävä koulupudokkaiisiin ja toisen asteen tutkinnon keskeyttäviin. Esimerkiksi neuvoloissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tulisi olla riittävät valmiudet tunnistaa huonosti voivat lapset ja perheet. Kaupungeilla on oltava riittävät resurssit näiden lasten ja nuorten tukemiseen ensisijaisesti osana heidän kehitysympäristöjään sekä vanhemmuuden ja mielenterveyden vahvistamiseen muun muassa tarjoamalla kotipalveluja ja perheterapiaa. Hoidon suunnitelmallisuus ja pitkäjänteisyys, eli toimivien hoitoketjujen luominen, on onnistumisen edellytys.

Keskeinen osa sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisyä on lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen, jotta yhteiskunnallisen vaikuttamisen tavat ja mahdollisuudet tulisivat lapsille ja nuorille tutuiksi, ja sitä kautta ulkopuolisuuden ja marginaalisuuden kokemukset vähenisivät. Yhteisöllisyyden vahvistaminen lasten ja nuorten arkiympäristöissä ja se, että lapsille ja nuorille on tarjolla mielekästä toimintaa, ovat keinoja ehkäistä myös syrjäytymistä.

Tapaturmissa ja väkivallassa painopiste ennaltaehkäisyyn

Tapaturmaiset ja väkivaltaiset terveyden menetykset ovat **suurelta osin estettävissä**. Hollannissa on Euroopan alhaisin tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus. On arvioitu, että jos alle 20-vuotiaiden tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus olisi vuonna 2005 ollut Suomessa samalla tasolla kuin Hollannissa, niin 41 % näistä syistä kuolleista lapsista ja nuorista olisi voitu pelastaa.

On tunnettava **lasten ja nuorten turvallisuustilanne**, jotta turvallisuutta ja hyvinvointia tukevia ja edistäviä toimia pystytään kohdistamaan tehokkaasti. Tietoa on kerättävä lapsilta ja nuorilta itseltään ja huolehdittava riittävän tarkasta tapaturma- ja väkivaltatapausten tilastoinnista terveyskeskuksissa ja keskeisissä toimintaympäristöissä, kuten päivähoitopaikoissa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Lapset ja nuoret viettävät nykyisin merkittävän osan ajastaan erilaisissa koulutus- ja harjoituspaikoissa. Näissä toimintayksiköissä turvallisuus tulisi nähdä keskeisenä toiminnan laadun kuvaajana ja niissä tulisikin sitoutua kiusaamisen ja vakavien tapaturmien osalta nollatoleranssiin.

Tapaturmien ja väkivallan ehkäisyyn tulisi kaupungeissa olla suunnitelmallista ja toimintaympäristöstä tehtyyn arvioon perustuvaa. Lapsiin ja nuoriin vaikuttavia päätöksiä tehdessä tulisi systemaattisesti tehdä lapsivaikutusten arviointi, jossa huomioidaan myös turvallisuusnäkökulmat.

Lasten ja nuorten tapaturmien, onnettomuuksien ja väkivallan ehkäisy vaatii moninaisia niiden **syihin pureutuvia toimia** (ks. väkivallasta luku 6.3). Lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivien ammattilaisten olisi hyvä tuntea tapaturma-alttiuteen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen eri ikäryhmissä yleisesti yhteydessä olevat tekijät. Niin väkivallassa kuin tapaturmissakin yksi keskeinen tekijä on riskikäyttäytyminen, joka näkyy esimerkiksi varhain aloitettuna tai runsaana päihteiden käyttönä. Väkivallan osalta myös varhaislapsuuden kokemukset ovat merkittäviä, jolloin vanhemmuuden tukemiseen tähtäävät toimet sekä esimerkiksi kiusaamiskierteen katkaiseminen mahdollisimman varhain ovat erityisen tärkeitä. Lisäksi kotikasvatuksen tukemisessa olisi kiinnitettävä huomiota kuritusväkivallan vähentämiseen ja rajojen asettamiseen

myönteisin keinoin⁸. Erityisiä toimia myös lasten ja nuorten tapaturmien, onnettomuuksien ja väkivallan ehkäisyn näkökulmasta tulisi suunnata alkoholin saatavuuden vaikeuttamiseen ja mainontaan.

Yhteistyössä suunniteltu yhdistelmä erilaisia hyviksi todettuja keinoja on tehokkaampi tapa ehkäistä tapaturmia ja väkivaltaa kuin yksittäiset satunnaiset toimet. Keskeisiä toimenpiteitä ovat lasten ja nuorten sosiaalisten taitojen, elämänhallintaa ja turvallisuutta tukevien valmiuksien, asenteiden ja käyttäytymisen vahvistaminen, lähiympäristöjen turvallisuuden ja virikkeellisyyden kehittäminen sekä niiden turvallisuuden varmistaminen lainsäädännön, ohjeistusten ja valvonnan mahdollistamin keinoin. Väkivallan torjunnassa tilannetorjunnan keinot on hyvä hyödyntää (ks. luku 6.3). Keskeistä on vahvistaa ja edistää eri alojen ammattilaisten osaamista niin tapaturmien kuin väkivallankin ehkäisyn keinoista eri ikävaiheissa.

Rakennettuun ympäristöön tehtävät muutokset ovat keskeisiä niin tapaturmien ja väkivallan ehkäisylle kuin turvallisuuden tunteen paranemisellekin. Turvallisuuden nimissä ei kuitenkaan tulisi poistaa lasten ja nuorten lähiympäristöistä virikkeitä, kuten leikki- ja liikunta-alueita ja -välineitä, vaan ainoastaan poistaa vaaranpaikat ja korvata poistettavat välineet uusilla. Tapaturmien ja väkivallan ehkäisyn näkökulmasta ympäristöjen **virikkeellisyydestä huolehtiminen** on keskeistä, sillä sen on todettu vähentävän häiriökäyttäytymistä ja toisaalta lisäävän fyysistä aktiivisuutta ja sitä kautta muun muassa kehonhallintataitoja, jotka ovat tärkeitä ehkäistäessä esimerkiksi yleistyneitä liikuntavammoja.

Lasten ja nuorten verkkoympäristöjen turvallisuus

Uudet mediamuodot mahdollistavat yhä suuremman joukon tavoittamisen aiempaa nopeammin ja vuorovaikutteisemmin. Niitä kannattaakin enenevissä määrin **hyödyntää** laajemmin juuri lapsille ja nuorille suunnatun **turvallisuusviestinnän, kasvattamisen ja tukemisen välineinä**. Lasten ja nuorten osallistamiseen paikallisessa turvallisuussuunnittelussa sekä oman lähiympäristönsä ja toimintansa suunnittelussa sekä lasten ja nuorten tukemisessa on perusteltua saavutettavuuden parantamiseksi hyödyntää digitaalisen median mahdollisuudet täysipainoisesti. Eri ammattilaisten tarjoaman tuen mahdollisuudet netissä on hyvä hyödyntää, ja tuen tarjoamista käyttäjälähtöisesti voisi entisestään vahvistaa ja viedä esimerkiksi joitakin palvelumuotoja nettiin. Tässä yhteistyö järjestöjen kanssa kannattaa hyödyntää

Lasten ja nuorten elämä digitaalisessa maailmassa saattaa jäädä osalle aikuisista ja viranomaisista vieraaksi. Digitaalinen media mahdollistaa uudenlaisen yksilöön ja yhteisöön kohdistuvan virtuaalisen väkivallan käytön ja rikosten tekemisen, johon puuttuminen ja jonka välttäminen vaatii lapsilta, nuorilta, kodeilta ja viranomaisilta

⁸ Kts. myös Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. STM:n julkaisuja 7/2010.

uusia taitoja. Jos aikuisilta nämä taidot ja median ymmärrys puuttuvat, saattavat lapset jäädä yksin ongelmiansa kanssa. **Medialukutaitojen vahvistamiseen** tulisi tuottaa materiaalia ja koulutusta, ja huolehtia sen saatavuudesta kaikille lapsille ja nuorille ja heidän kanssaan toimiville. Lisäksi lapset ja nuoret tarvitsevat turvataitokasvatusta, joka antaa heille tietoja ja taitoja käytännön verkkoturvallisuudesta mutta myös tukee oman itsensä ja kehonsa arvostamista ja kunnioittamista.

Maahanmuuttajataustaisten lasten, nuorten ja perheiden tukeminen

Maahanmuuttajataustaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista, turvallisuudesta, kotoutumisesta ja tarpeista tarvitaan lisää tietoa, jotta heidän kotoutumistaan ja yhteiskunnan moniarvoisuutta voitaisiin edistää nykyistä paremmin. Syyskuun 1. päivänä 2011 voimaan astuva laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää, että kaikille Suomeen muuttaville tarjotaan perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Maahanmuuttajien taustat ja kokemukset vaihtelevat, ja mahdolliset tukitoimet tulisi voida suunnitella yksilön ja perheen tarpeita ja tilannetta vastaavaksi.

Tieto suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja eri viranomaisten rooleista ja tehtävistä on erityisen tarpeellista maahan juuri tuleville. **Kieliopinnot** ja toisaalta mahdollisuus säilyttää oman kielensä ja kulttuurinsa osaaminen ovat kotoutumisen näkökulmasta olennaisia – etenkin perheen sisäisten kulttuuristen ristiriitojen ehkäisemisen näkökulmasta. Kulttuurien välisten ristiriitojen kanssa kamppailevat lapset, nuoret ja heidän vanhempansa voivat tarvita erityistä tukea, ja sitä tulisi olla heille tarvittaessa tarjolla. Viranomaisten tulee kiinnittää erityistä huomiota maahanmuuttajaperheiden mahdollisuuksiin ja voimavaroihin tukea ja ohjata lapsiaan suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisessa, koulunkäynnissä ja harrastuksissa. Perheille voidaan laatia uuden, 1.9.2011 voimaan astuvan kotoutumislain perusteella kotoutumissuunnitelma. Tulisi pyrkiä välttämään tilannetta, jossa lapsi joutuu kantamaan vastuun perheen kanssakäymisestä viranomaisten kanssa.

Eri-ikäisten maahanmuuttajataustaisten nuorten mahdollisuuksia päästä kiinni **koulutukseen** ja **työelämään** tulee lisätä, sillä niiden ulkopuolelle jääminen voi pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen. Koulupudokkuus on maahanmuuttajataustaisilla nuorilla kantaväestöä yleisempää. Vasta vähän aikaa Suomessa asuneilla maahanmuuttajanuorilla perusopintojen puutteet, luku- ja kirjoitustaidottomuus, puuttuvan suomen tai ruotsinkielentaito sekä vähäinen tietous suomalaisesta koulutusjärjestelmästä voi ilman räätälöityjä tukitoimia hidastaa tai estää jatko-opintoihin hakeutumisen. Tutkimusten mukaan maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret saattavat kokea ulkopuolisuutta, johon tulisi tarttua, ettei kokemus pääse kärjistymään ja muuttumaan eristäytymiseksi.

Maahanmuuttajataustaisten kokeman syrjinnän ja jopa rasististen viharikosten ehkäisyn näkökulmasta on keskeistä, että näihin puututaan lasten ja nuorten arkiympäristöissä

tehokkaasti. Lisäksi tarpeen on edelleen lisätä mahdollisuuksia kulttuurien kohtaamisille esimerkiksi lapsille, nuorille ja perheille järjestettyjen tilaisuuksien muodossa.

Lasten ja nuorten turvallisuuden tunne

Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat paitsi omat ja lähipiirin kokemukset myös muualta saatujen tietojen pohjalta luotu mielikuva turvallisuudesta. Pohja lasten ja nuorten turvallisuuden kokemukselle syntyy kotona ja lähiympäristöissä.

Lasten ja nuorten vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä pari- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen varhaisessa vaiheessa olennaisesti parantaa kotona koettua turvallisuutta. Turvallisuuden tunnetta voidaan parantaa myös vähentämällä tapaturmia, onnettomuuksia, väkivaltaa ja muuta häiriökäyttäytymistä, jotka osaltaan horjuttavat kokemusta turvallisuudesta. Rakennetulla ympäristöllä on suuri merkitys turvallisuuden tunteelle, joten siihen tehtävillä muutoksilla voidaan vähentää ns. pelon paikkoja (ks. lisää myös luku 8). Lasten ja nuorten pelkoja ja turvattomuuden kokemuksia voidaan vähentää kiinnittämällä huomiota ja toimia liikenneympäristöjen turvallisuuteen, alkoholin ja muiden päihteiden käyttöön julkisilla paikoilla (ks. lisää luku 7) sekä lähiympäristöjen ylläpitoon, kuten riittävään valaistukseen ja siisteyteen.

Mielikuvia turvattomuudesta voidaan poistaa aktiivisella viestimällä turvallisuustilanteesta ja sen eteen kaupungissa ja lasten ja nuorten arkiympäristöissä tehtävästä työstä.

6.4.3 Toimintapolitiikan tulokset

Onnistuminen toimintapolitiikan toimeenpanossa näkyy seuraavina tuloksina:

- * **Moniammatillinen** yhteistyö on osa perustyötä järjestettäessä lasten ja nuorten palveluita.
- * Lasten ja nuorten **tapaturmien ja väkivallan ehkäisytyö on suunnitelmallista ja osa kaupungin eri toimialojen työtä.** Lasten ja nuorten tapaturmien aiheuttamat terveyden menetykset ja väkivalta ovat vähentyneet.
- * Lapset, nuoret ja perheet saavat riittävästi tukea arkeen. **Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten, nuorten ja perheiden määrä on vähentynyt.**
- * **Lapsia ja nuoria kuullaan** heidän turvallisuuteensa liittyvissä asioissa.

- * **Kaupunkiympäristöjen lapsiystävällisyys**, jolla tarkoitetaan kaupungin turvallisuutta ja virikkeellisyyttä, on lisääntynyt.
- * Lasten, nuorten ja heidän vanhempiansa sekä viranomaisten **nettiturvallisuuden hallintataidot** ovat parantuneet ja netin hyödyntäminen turvallisuuden edistämisessä lisääntynyt.
- * Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret osallistuvat aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintoihin. Heihin kohdistuva **syrjintä ja rasismi vähenevät**.
- * Aiempaa harvempi lapsi ja nuori **kokee turvattomuutta** arkiympäristöissään.

6.5 Viranomaisten vastuut toimintapolitiikkojen toimeenpanossa

Toimintapolitiikkojen toimeenpanossa keskeisiä toimijoita ovat kaupungin johto, eri hallintokunnat ja toimialat. Poliisitoimi ja pelastustoimi osallistuvat kaupunkien turvallisuustyöhön omien vastuidensa osalta. Valtion aluehallinto vastaa alueellisen turvallisuustyön yhteensovittamisesta ja koordinaatiosta. Eri ministeriöillä ja sektoritutkimuslaitoksilla on turvallisuuden kannalta keskeisiä valtakunnallisia tehtäviä, jotka vaikuttavat kaupungeissa tehtävän turvallisuustyön edellytyksiin. Näitä ovat muun muassa lainsäädäntö, valtion talousarvioiden valmistelu sekä eri hallinnonalojen strateginen ohjaus ja tulosohjaus ja Euroopan unionissa tapahtuvan päätöksenteon valmistelu.

Seuraavassa on kuvattu eri toimijoiden keskeisiä vastuita toimintapolitiikkojen toimeenpanossa. Edellä esiteltyjen eri toimintapolitiikkojen toimeenpanon yksityiskohtaisempi kuvaus on liitteissä 2, 3, 4 ja 5.

6.5.1 Kaupungin johto

Kaupungin johto **johtaa turvallisuusyhteistyötä** yhteistyössä poliisipäällikön ja pelastusjohtajan kanssa. Vastuu yhteistyön johtamisesta voidaan osoittaa yhdessä sovitun mukaisesti joko yhdelle taholle pysyvästi tai vaihtoehtoisesti kierrättää johtamisvastuuta esimerkiksi vuosittain. Kaupunkilaisten turvallisuuteen eniten vaikuttavat toiminnot ovat kaupungin toimivallan piirissä, ja tämä korostaa kaupungin johdon roolia yhteistyön johtamisessa. Johto seuraa yhteistyön tuloksia osana kaupungin strategian toteutumisen seurantaa tai muuten sovitulla tavalla sekä varmistaa, että tuloksista tiedotetaan kaupunkilaisille ja muille keskeisille tahoille.

Kaupungin päättäjät, kaupunginvaltuusto ja lautakunnat edistävät turvallisuutta osana kaupungin päätöksentekoa ja strategista suunnittelua. Ne päättävät osana kaupungin talousarviota resursseista ja niiden kohdentamisesta turvallisuuteen ja turvallisuuteen läheisesti liittyviin kohteisiin, kuten hyvinvointipalveluihin ja syrjäytymistä ehkäiseviin toimiin. Kaupungin johto päättää toiminnan painopisteistä toimintaympäristön arvioinnin pohjalta ja siitä, miten toimintaa ja resursseja kohdistetaan ennalta ehkäisevään työhön ja ongelmia korjaavaan työhön.

6.5.2 Kaupungin hallintokunnat ja eri toimialat

Kaupungin hallintokunnat ja toimialat osallistuvat turvallisuusyhteistyön suunnitteluun ja päätettyjen toimenpiteiden toimeenpanoon. Turvallisuutta parantavat tavoitteet ja toimenpiteet, joita toteutetaan yhteistyössä, sisällytetään hallintokuntien strategioihin, toiminta- ja taloussuunnitelmiin ja päivittäiseen työsuunnitteluun. Turvallisuusseikat tulisi ottaa huomioon eri hallintokuntien ja toimialojen perustyössä.

Hallintokunnat ja toimialat tuottavat tehtäviensä hoidon yhteydessä syntynyttä tilastotietoa, kyselyjen tuloksia ja muuta sellaista tietoa, jota ei ole määrätty laissa salaisena pidettäväksi, toimintaympäristön arvioinnin valmistelussa käytettäväksi.

Kaupungin eri hallintokuntien ja toimialojen välinen yhteistyö sekä yhteistyö muiden toimijoiden, kuten poliisin ja pelastustoimen kanssa, ovat kaupunkien turvallisuustyön kannalta keskeisiä seikkoja. Hallintokunnat ottavat oman alansa keskeiset järjestöt mukaan turvallisuusyhteistyöhön.

Kaupungin hallintokunnilla ja toimialoilla on keskeinen rooli erityisesti turvallisuutta edistävien ennalta ehkäisevien toimien toteuttamisessa sekä sellaisten rakenteellisten toimien toteuttamisessa, jotka vaikuttavat pidemmällä aikavälillä turvallisuuden tasoon.

6.5.3 Poliisitoimi

Poliisipäällikkö johtaa **turvallisuusyhteistyötä** yhteistyössä kaupungin johdon ja pelastusjohtajan kanssa. Poliisi tuottaa oman tehtävänsä hoidon yhteydessä syntynyttä tilastotietoa ja muuta turvallisuustyön kohdentamisen kannalta keskeistä tietoa toimintaympäristön arvioinnin valmistelussa käytettäväksi. Poliisi osallistuu toimintaympäristön arvioinnin valmisteluun, tiedon tuottamiseen ja tarkasteluun.

Poliisi osallistuu turvallisuusyhteistyön suunnitteluun ja päätettyjen toimenpiteiden toimeenpanoon. Turvallisuusyhteistyö liittyy kiinteästi poliisitoimen kokonaisuuteen ja lähipoliisistrategian toimeenpanoon. Turvallisuusyhteistyötä ja -suunnittelua koskevat tavoitteet sisältyvät poliisilaitoksen tulossopimukseen ja ne otetaan huomioon henkilöstön kanssa käytävissä tulosneuvotteluissa ja henkilökohtaisissa tulossopimuksissa.

Väkivallan vähentämisen sekä lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen toimintapolitiikkojen toteuttamisessa poliisi vastaa monista tilannetekijöiden hallintaa edellyttävistä toimista. Myönteinen kanssakäyminen ja positiiviset kontaktit poliisin ja lasten ja nuorten sekä maahanmuuttajataustaisten välillä edistävät luottamusta poliisin toimintaan myös pidemmällä aikavälillä.

6.5.4 Pelastustoimi

Pelastustoimen rooli kaupungin kannalta keskeisenä turvallisuustoimijana, asiantuntijana ja turvallisuustoiminnan koordinoijana tulee kehittymään ja vahvistumaan jatkossa.

Pelastusjohtaja johtaa **turvallisuusyhteistyötä** yhteistyössä kaupungin johdon ja poliisitoimen kanssa. Pelastustoimi tuottaa oman tehtävänsä hoidon yhteydessä syntyntä tilastotietoa ja muuta turvallisuustyön kohdentamisen kannalta keskeistä tietoa toimintaympäristön arvioinnin valmistelussa käytettäväksi ja osallistuu toimintaympäristön arvioinnin valmisteluun, tiedon tuottamiseen ja tarkasteluun. Pelastustoimen roolissa korostuu riskien hallintaan liittyvä osaaminen, onnettomuuksien ehkäisy sekä asiantuntijuus ympäristö- ja yhdyskuntasuunnitteluun liittyvissä turvallisuusseikoissa. Pelastustoimi perustehtävänsä toteuttamisen yhteydessä välittää tietoa piiloon jäävistä ongelmista liittyen väkivaltailmiöön esimerkiksi lapsiin ja ikääntyneisiin kohdistuvasta väkivallasta.

Pelastustoimi osallistuu turvallisuusyhteistyön suunnitteluun ja päätettyjen toimenpiteiden toimeenpanoon. Turvallisuusyhteistyö liittyy kiinteästi pelastustoimen kokonaisuuteen ja keskeisten strategioiden toimeenpanoon. Turvallisuusyhteistyötä ja -suunnittelua koskevat tavoitteet otetaan huomioon palvelutasopäätöksissä, jotka tehdään kuntien kuulemisen jälkeen. Turvallisuusyhteistyön tavoitteet otetaan huomioon henkilöstön kanssa käytävissä tulosneuvotteluissa ja henkilökohtaisissa tulossopimuksissa.

Pelastustoimi on kehittänyt toimintamalleja, joilla voidaan ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä, häiriökäyttäytymistä sekä edistää päivähoitopaikkojen ja koulujen turvallisuuskasvatusta.

6.5.5 Valtion aluehallinto - aluehallintovirastot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset

Aluehallintovirastojen sisäisen turvallisuuden työryhmät tukevat paikallista turvallisuusyhteistyön johtamista ja suunnittelua yhdessä maakuntien liittojen kanssa. Aluehallintovirastot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset tuottavat alueellista tietoa ja muuta kokoamaansa tietoa, esimerkiksi peruspalvelujen arvioinnista ja

alkoholin myynnistä ja välittämisestä alaikäisille, toimintaympäristön arvioinnin valmistelua varten. Tarvittaessa valmistellaan laaja alueellinen toimintaympäristön arviointi, johon voidaan liittää kaupunkikohtaiset arviot.

Valtion aluehallinto edistää moniammatillista turvallisuusyhteistyötä ja tukee eri alojen ammattilaisten turvallisuuteen liittyvää ammattitaitoa järjestämällä koulutus- ja muita tilaisuuksia. Sisäisen turvallisuuden yhteistyötä sekä paikallisen turvallisuussuunnittelun ja turvallisuusyhteistyön edistämistä koskevat tavoitteet kirjataan aluehallintovirastojen kanssa tehtäviin strategisiin ja toiminnallisiin tulossopimuksiin. Tulostavoitteilla edistetään toiminnan painopisteen siirtymistä nykyistä laajemmin ennalta ehkäisevään turvallisuustyöhön.

Aluehallintovirastot liittävät turvallisuusnäkökulmat osaksi valvontaa, kuntien ohjausta ja poikkihallinnollista yhteistyötä ja sen edistämistä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset tukevat kaupunkien työtä maahanmuuttajien kotouttamiseksi ja työllistämiseksi.

Aluehallintovirastojen sisäisen turvallisuuden työryhmät seuraavat paikallisen turvallisuusyhteistyön tuloksia ja raportoivat niistä alueellisille toimijoille sekä toimintaa ohjaaville ministeriöille.

6.5.6 Valtioneuvosto

Ministeriöt tiivistävät yhteistyötä poikkihallinnollisten tehtävien johtamisessa ja yhteensovittamisessa poistamalla ohjeistuksen päällekkäisyyttä ja varmistamalla ohjeiden ja suositusten yhteensopivuuden. Ministeriöt edistävät moniammatillista työtä.

Ministeriöt edistävät yhteistyötä yhteisen alueellisen ja paikallisen turvallisuustilanteen arvioinnin kehittämiseksi. Ministeriöt varmistavat, että eri hallinnonalojen sisäiset ohjeet edistävät tiedon vaihtoa turvallisuuden kannalta keskeisistä ilmiöistä silloin, kun salassapitosäännöksen eivät sitä estä.

Paikallisen turvallisuussuunnittelun valtakunnalliset painopisteet valmistellaan ministeriöiden välisenä yhteistyönä ottaen huomioon alueellisten ja paikallisten toimijoiden esittämät näkemykset. Ministeriöt ja niiden hallinnonalat ottavat turvallisuusyhteistyötä ja -suunnittelua koskevat tavoitteet huomioon strategioissaan, toiminta- ja taloussuunnitelmissaan ja tulosohjauksessaan.

Ministeriöt edistävät kaupunkien turvallisuuden kannalta keskeistä tutkimustoimintaa, tiedonkeruuta ja -välitystä. Ministeriöt ottavat turvallisuusseikat huomioon eri hallinnonalojen lainvalmistelussa.

Ministeriöt seuraavat turvallisuusyhteistyön tuloksia ja raportoivat niistä osana toiminnan ja tulosten seuranta- ja raportointia.

Kaupunkien turvallisuusohjelman toimeenpanoon liittyvät asiat, jotka ovat eri ministeriöiden vastuulla, käsitellään tarvittaessa poikkihallinnollisesti sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanoa ohjaavassa ryhmässä.

6.6 Kaupunkilaiset oman turvallisuutensa edistäjinä

Kaupunkien turvallisuuden kannalta on tärkeää, että kaupunkilaiset ottavat oman ja lähipiirinsä turvallisuuden huomioon arjessa. Ihmiset vaikuttavat itse omaan turvallisuuteensa, ja tämän tietoisuuden lisääminen lisää kaikkien kaupungissa asuvien ja oleskelevien turvallisuutta. Kaupunkilaiset ovat tärkeitä toimijoita turvallisuustyössä.

Omatoiminen varautuminen on vakiintunut käsite. Sillä tarkoitetaan vaaratilanteiden syntymisen ennaltaehkäisemistä sekä varautumista henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen kaikenlaisissa vaaratilanteissa. Varautumisella pyritään ehkäisemään vaaratilanteita, huomioidaan normaaliolojen häiriötilanteet sekä valmistellaan toimenpiteet poikkeusolojen varalta. Omatoimista varautumista edistää omatoiminen arjen turvallisuustyö.

Viranomaisten tehtävä on tukea kaupunkilaisia siinä, että he voivat itse omilla valinnoillaan parantaa omaa ja lähipiirinsä turvallisuutta. Yksi tärkeä keino on kaupunkilaisten ottaminen mukaan turvallisuussuunnitteluun, jota on esitelty tarkemmin luvussa 7.1. Tiedon lisääminen yleensä ja kahdensuuntaisten viestintäkanavien luominen edistävät asukkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa omaan turvallisuuteensa.

Kaupunkilaiset toimivat turvallisuuden edistämiseksi myös järjestöjen kautta. Kaupungeissa toimii suuri määrä järjestöjä, jotka vaikuttavat turvallisuuteen laajasti. Järjestöjen merkitys on suuri erityisesti yhteisöllisyyden ylläpitämisessä ja ihmisten osallisuuden vahvistamisessa. Kaupungit tukevat järjestöjen toimintaa taloudellisesti.

7 Kaupunkien turvallisuusohjelman toimeenpanoa tukevat toimet

7.1 Kaupunkilaisten osallisuuden vahvistaminen

Osallisuudella tarkoitetaan kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen ja päätöksentekoon. Osallisuuden vahvistaminen on

syryjätymisen ehkäisyä. Kansalaisten oikeus ja mahdollisuus osallistua yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen ja päätöksentekoon on vahvistettu lainsäädännössä. Turvallisuus on ihmisten kannalta yksi keskeisimmistä asioista, joka luo pohjan arjen hyvinvoinnille. Kaupunkilaisten osallisuuden toteuttaminen turvallisuutta koskevissa asioissa vahvistaa ihmisten omia turvallisuustaitoja ja lisää tietoa turvallisuudesta, vaaroista ja riskeistä.

Perustuslain 2 § kuuluu seuraavasti: *Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.* Perustuslain 14 §:ssä on julkiselle vallalle asetettu tehtäväksi edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Nuorisolain 8 § korostaa, että nuorille on järjestettävä mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. YK:n Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan myös lapsilla tulee olla ikätasonsa mukaisesti mahdollisuus osallistua ja saada äänensä kuuluville, ja kokea olevansa yhteisönsä hyväksytty jäsen. Myös kuntalain 27§ vaatii, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä tulee olla edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Ihmiset yksilöinä vaikuttavat merkittävästi omalla toiminnallaan ja valinnoillaan omaan ja lähiympäristönsä turvallisuuteen. Vastuullinen käyttäytyminen, toisten ihmisten huomioon ottaminen ja turvallisuusnäkökulmien huomioiminen korostuvat erityisesti tapaturmien mutta myös rikosten ja häiriöiden ennaltaehkäisyssä.

Ihmisten valmiuksissa edistää omaa ja muiden turvallisuutta on suuria yksilökohtaisia eroja. Yhteiskunnallinen kehitys ja asenteet ovat viimeisten viidenkymmenen vuoden ajan korostaneet viranomaisten merkitystä turvallisuuden ylläpitämisessä ja vastaavasti jättäneet vähemmälle huomiolle yksilöiden oman vastuun. Media saattaa antaa harhaan johtavan kuvan turvallisuustilanteesta ja niistä riskeistä, jotka saattavat vaarantaa arjen turvallisuuden. Ihmisillä ei useinkaan ole riittävästi tietoa turvallisuudesta omalla alueellaan eikä niistä seikoista, jotka vaikuttavat turvallisuuteen.

Kaupunkien asukkaat tulee ottaa mukaan paikalliseen turvallisuustyöhön ja sen kehittämiseen. Tähän on kaksi keskeistä syytä. Ensinnäkin osallisuutta edistämällä kaupunkilaisten tieto omaan ja ympäristön turvallisuuteen liittyvistä asioista lisääntyy ja heidän mahdollisuutensa parantaa omaa ja läheistensä turvallisuutta paranevat. Toiseksi asukkaita kuulemalla viranomaisten tieto alueen turvallisuudesta ja siihen vaikuttavista seikoista lisääntyy. Asukkailla on paljon sellaista tietoa, joka ei tule viranomaisten tietoon lainkaan. Asukkaiden tieto voi olla myös niin sanottuja hiljaisia signaaleja jostakin tulevasta muutoksesta, ja asukkaita kuulemalla viranomaisten mahdollisuudet reagoida ennakoivasti turvallisuutta vaarantaviin asioihin lisääntyvät.

Osana paikallista turvallisuussuunnittelua tulee laatia toimintaympäristön arviointi, jossa kuvataan kaupungin turvallisuuteen ja asukkaiden turvallisuuden tunteeseen

vaikuttavat asiat. Arvio kootaan yhdistämällä eri viranomaisten ja myös järjestöjen tilastotietoa ja kyselyjen tuloksia. Arviointi tehdään tarvittaessa kaupunginosittain.

Kaupungin turvallisuustilannetta kuvaava arviointi tulee julkaista ja siihen tulee hankkia palautetta kaupunkilaisilta. Kaupunkilaisten antama palaute ja esittämät havainnot on tärkeää ottaa huomioon turvallisuustyössä. Näin viranomaisten tieto täydentyy sillä tiedolla, jota asukkailla on. Arviointi voidaan julkaista netissä, paikallislehdessä, ja ennakolta sovitussa tilaisuudessa, johon kutsutaan kaupunkilaisia laajasti. Aasukasyhdistysten ottaminen mukaan turvallisuustyöhön voi olla yksi tehokas tapa osallistaa kaupunkilaisia yhteiseen työhön. Tärkeää on löytää kullekin kaupungille sopivat menettelyt, jotka tavoittavat sen asukkaat.

Osallisuuden vahvistamisen kannalta on tärkeää, että asukkaat saavat tietoa siitä, miten he ovat vaikuttaneet tehtyihin suunnitelmiin ja päätöksiin.

Toimenpiteet

- * Aasukkaiden **osallistumista paikalliseen turvallisuussuunnitteluun edistetään** aktiivisesti tiedottamalla, järjestämällä asukastapaamisia ja käyttämällä muita keinoja tavoittaa asukkaat. Kaupungin toimintakulttuurin tulisi tukea osallistumista.
- * Maahanmuuttajat keskittyvät suuriin kaupunkeihin. Luodaan menettelyt, joilla **tavoitetaan maahanmuuttajat ja kuullaan heitä** turvallisuutta koskevissa asioissa. Kannustetaan maahanmuuttajia ja heidän edustajiaan osallistumaan paikalliseen turvallisuussuunnitteluun. Tuetaan maahanmuuttajanuorten rekrytoitumista turvallisuusalan ammatteihin, kuten poliiseiksi, palomiehiksi, pelastajiksi ja vartijoiksi.
- * **Tiedotetaan aktiivisesti** turvallisuutta koskevista asioista, jotta ihmisten tieto arjen riskeistä lisääntyy. Tuetaan asukkaiden mahdollisuuksia kertoa turvallisuutta vaarantavista seikoista järjestämällä nettiin palautteenantojärjestelmä turvallisuuden parantamiseksi.
- * Huolehditaan, että **kaupunkilaiset saavat tietoa myös siitä, mitä turvallisuuden parantamiseksi ollaan tekemässä** kaupungeissa, jotta syntyy kokemus siitä, että osallistuminen yhdessä tehtävään turvallisuuden parantamiseen kannattaa.

7.2 Kaupunkilaisten turvallisuuden tunteen parantaminen

Turvallisuus on tilastoja, mutta se on myös tunne. Arjessa tunne ohjaa usein ajattelua. Hyvä turvallisuus edellyttää, että sekä turvallisuus että turvallisuuden tunne ovat

korkealla tasolla. Ihmisten turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat monet seikat. Turvallisuuden tunteen ylläpitäminen edellyttää sen huomioon ottamista kaikissa toiminnan vaiheissa.

Kaupunkilaisten turvallisuuden tunteen seuraamisen kannalta on keskeistä tehdä säännöllisesti kyselyjä siitä, miten turvalliseksi asukkaat kokevat kaupungin ja sen eri osat. Esimerkkinä tällaisesta kyselystä voidaan tutkijoiden Markku Heiskasen ja Outi Roivainen vuonna 2005 ilmestynyt turvallisuustutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvystä vuonna 2003 tehdyn kyselyn perusteella. Tämän jälkeen on tehty kyselyt vuonna 2006 ja 2009 samalla kysymyspatteristolla, jotta tuloksia voidaan verrata. Espoossa kuntalaisten turvallisuuden tunnetta asuinalueilla ja keskustassa mitataan vuosittain osana laajaa kuntalaisille suunnattua kuntapalveluiden laatukyselytutkimusta.

Turvallisuuden tunne vaihtelee esimerkiksi ikäryhmittäin. Nuoret miehet ovat yleisin ryhmä niin rikosten uhreissa kuin myös tekijöissä. Kyselyjen mukaan he tuntevat kuitenkin vähiten turvattomuuden tunnetta. Ikääntyneet ovat varsin harvoin rikosten uhreja, mutta he kokevat eniten turvattomuutta. Yksinäisyys ja pelko joutua tapaturmaan ovat tyypillisiä ikääntyneen turvattomuuden tunteen syitä. Maahanmuuttajien kokemasta turvattomuuden tunteesta on vähän tietoa, sillä he ovat usein laajalle enemmistölle suunnattujen kyselyjen ulkopuolella. Voisi kuitenkin arvioida, että taustansa ja elämäntilanteensa vuoksi he kokevat varsin paljon turvattomuutta. Syrjintä ja rasistiset kokemukset lisäävät pelkoa ja turvattomuutta. Perhe, ystävät ja läheiset ihmiset lisäävät turvallisuuden tunnetta. Kaupungeissa ihmiset ovat usein varsin yksin ja sosiaalinen koheesio saattaa joillakin kaupungin alueilla olla varsin heikko. Eri ihmisryhmien erityispiirteet tulisi ottaa huomioon turvallisuuden tunteen kehitystä seurattaessa ja päätettäessä toimenpiteistä sen parantamiseksi.

Turvallisuuskyselyt olisi hyvä tehdä laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä, sillä asukkaat lähestyvät turvallisuusasioita laajasti eivätkä arvioi vastatessaan sitä, mikä hallinnollinen organisaatio tai yksikkö on mistäkin toiminnosta vastuussa. Turvallisuuskyselyt olisi hyvä toteuttaa säännöllisesti, jotta saadaan vertailukelpoista tietoa siitä, mihin suuntaan kehitys on menossa. Uudet sähköiset välineet antavat uusia mahdollisuuksia toteuttaa kyselyjä taloudellisesti järkevällä tavalla.

Ympäristöllä on keskeinen merkitys turvallisuuden tunteen kannalta. Epäviihtyisä ja sotkuinen ympäristö koetaan usein turvattomaksi. Tätä korostaa kriminologinen Broken windows -teoria, jonka mukaan kaupunkiympäristössä voimakkaasti näkyvät merkit epäjärjestyksestä ja vandalisista lisäävät rikollisuutta ja häiriökäyttäytymistä. Teorian mukaan ympäristöstä huolehtiminen ja viihtyisyyden lisääminen ennalta ehkäisee rikoksia ja ylläpitää ihmisten turvallisuuden tunnetta. Ihmisten kannalta olisi tärkeää, että luodaan mahdollisimman yksinkertaiset ja kaikkien tiedossa olevat kanavat, joiden kautta ihmiset voivat tehdä ilmoituksia palaneista lampuista, katujen kunnossapidosta, hylätyistä autoista ja muista kulkuneuvoista. Oman asuinalueen siivoamispäivät lisäävät

ympäristön viihtyisyyttä ja vahvistavat tunnetta siitä, että viihtyisä ja siisti ympäristö on kaikkien asukkaiden yhteinen asia.

Yksi keino vahvistaa ihmisten turvallisuuden tunnetta on lähipoliisitoiminta. Lähipoliisitoiminnalla tarkoitetaan poliisin perustehtävän hoitamista kansalaisläheisesti, laadukkaasti ja tehokkaasti. Lähipoliisitoiminnan tavoite on tuottaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta, vähentää ja ehkäistä rikollisuutta ja järjestyshäiriöitä. Kansalaisläheisyyden tärkeimpiä toteutustapoja ovat poliisin näkyvyys ja saavutettavuus, mutta myös kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia pyritään lisäämään. Poliisin lähipoliisistrategian uudistamisen yhteydessä on tärkeää ottaa huomioon kaupunkien erityispiirteet ja -tarpeet sekä se, miten poliisi voi onnistuneella lähipoliisitoiminnalla vahvistaa asukkaiden turvallisuuden tunnetta.

Toimenpiteet

- * Tehdään **säännöllisesti kyselyjä asukkaille**, jotta saadaan tietoa turvallisuuden tunteen tilasta ja kehityksestä. Laaditaan ja toteutetaan kyselyt niin, että saadaan turvallisuutta koskevaa **tietoa myös eri väestöryhmistä**, joiden tilanne poikkeaa muusta aikuisväestöstä. Näitä ovat esimerkiksi lapset ja nuoret, ikääntyneet ja maahanmuuttajat.
- * Varmistetaan, että eri vuosina tehdyt kyselyt ovat **vertailukelpoisia** keskenään.
- * Varmistetaan, että **asukkailla on helposti saatavilla tietoa** siitä, minne voi ilmoittaa palaneista katulampuista, katujen kunnossapidosta, hylätyistä autoista ja muista kulkuneuvoista sekä muista seikoista, **jotka tekevät ympäristöstä turvattoman tuntuisen ja epäsiistin**. Edistetään **kaupunginosa- ja asukasyhdistysten toimintaa**, joka lisää ympäristön siisteyttä ja viihtyisyyttä.
- * Poliisi toteuttaa **lähipoliisitoimintaa** niin, että se vahvistaa ihmisten turvallisuuden tunnetta ja asuinalueiden turvallisuutta.

7.3 Yhteistyö median kanssa

Median merkitys on lisääntynyt. Median tapa uutisoida ja kertoa asioista voi joko vahvistaa asukkaiden turvallisuuden tunnetta tai heikentää sitä. Median uutisoi rikoksista ja onnettomuuksista eri tavalla kuin ennen, niistä uutisoidaan yhä enemmän ja yhä yksityiskohtaisemmin. Viranomaisten ja median välinen suhde on tullut haasteellisemmaksi. Perinteisten sanomalehtien merkitys on vähentynyt ja niiden rinnalle on tullut sosiaalinen media, joka välittää tietoa ja epätietoa erittäin nopeasti laajalle joukolle. TV- ja radiokanavien määrä on lisääntynyt. Vielä 1980-luvulla tiedotusvälineet olivat mukana luomassa kaikille yhteistä käsitystä siitä, mitä maailmassa tapahtuu ja miten se vaikuttaa yksittäisiin ihmisiin. Nyt osa mediasta

kohdistaa viestinsä eri kohderyhmille, ja tämän seurauksena jokainen muodostaa oman maailmankuvansa sen tiedon pohjalta, jonka hän itse valitsee mieleisestään tiedotusvälineestä.

Medialla on mahdollisuus vahvistaa kaupunkilaisten osallisuutta ja ottaa heidät mukaan turvallisuustyöhön. Kaupungeilla on omat verkkosivut ja eri viranomaisilla on toimintaa sosiaalisessa mediassa. Sosiaalinen media edistää vuorovaikutusta kaupunkilaisten ja viranomaisten välillä. Sen avulla kaupunkilaiset voidaan ottaa mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Sosiaalinen media lisää myös kaupunkilaisten mahdollisuuksia antaa palautetta viranomaisille.

Sosiaalisen median tehokas käyttö turvallisuustyössä edellyttää uutta osaamista, ja turvallisuuden kannalta keskeisten toimijoiden osaamista toiminnasta sosiaalisessa mediassa tulisi vahvistaa.

Yhteistyötä toimittajien kanssa tulisi tiivistää esimerkiksi järjestämällä säännöllisesti yhteisiä tilaisuuksia, joissa asioita voidaan taustoittaa. Haasteena on siirtää median kiinnostusta yksittäisistä rikoksista ja onnettomuuksista siihen, miten näitä voidaan ennalta estää. Ennalta estävä työ on vielä varsin heikosti arvostettua, ja median siihen kohdistama kiinnostus voisi lisätä sen arvostusta myös viranomaisten keskuudessa.

Toimenpiteet

- * Lisätään **tiedottamista kaupunkien turvallisuuteen liittyvistä asioista** kaupunkien verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Tiedottaminen toteutetaan kaupunkilaisten tarpeista lähtien **hallintokuntien välistä yhteistyötä lisäämällä**.
- * **Osallistetaan kaupunkilaisia** turvallisuuteen liittyvien asioiden valmisteluun sosiaalista mediaa hyödyntäen.
- * **Lisätään** säännöllistä, turvallisuusasioita taustoittavaa **yhteistyötä median edustajien kanssa**. Turvallisuusasioista tiedottaminen lisätään kaupunkien viestintäsuunnitelmiin.

7.4 Nykytilan arviointi ja toimintaympäristöanalyysi

Turvallisuussuunnittelu on ohjeistettu sisäasiainministeriön julkaisussa 19/2006 Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen tehtäväksi yksinkertaisena prosessina. Yhteistyön jäsentämisen ja turvallisuustyön onnistumisen kannalta työn tärkeimmäksi vaiheeksi on osoittautunut nykytilan arviointi ja toimintaympäristön tarkastelu. Hyvin tehdyssä toimintaympäristön arvioinnissa pystytään selvittämään, mitkä kansallisesti tärkeinä pidetyt sisäisen turvallisuuden uhkat ovat tärkeitä myös paikallisesti. Tuloksellisen turvallisuusyhteistyön ja turvallisuussuunnittelun kannalta on tärkeää, että

työ pystytään selkeästi kohdentamaan muutamaaan paikallisesti tärkeimmiksi määriteltyn kohteeseen ja ongelmaan.

Toimintaympäristön arvioinnin kautta saadaan poikkihallinnollista tietoa siitä, missä nämä paikallisesti tärkeiksi havaitut uhkat esiintyvät, miten ne esiintyvät ja mikä on niiden tärkeysjärjestys. Arvioinnin avulla voidaan nähdä, mitkä toimijat on saatava mukaan turvallisuusyhteistyöhön tulosten ja vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Hyvin tehty arviointi muodostaa myös pohjan yhteistyön seurannalle.

Aiemmin tässä julkaisussa (luku 5) on kaupunkoja vertailtu keskenään muun muassa yksittäisten rikosnimikkeiden tilastojen perusteella. Rikokset on valittu esimerkkinä sen vuoksi, että tutkimusten perusteella tiedetään, että ne vaikuttavat asukkaiden turvallisuuden tunteeseen. Toimintaympäristön arvioiminen vain yksittäisen rikostyyppin perusteella ei kuitenkaan muodosta riittävää vertailupohjaa. Esimerkiksi yksittäisen kaupungin väkivaltarikostilastot kuvaavat tiettyjen poliisin tietoon tulleiden rikosten esiintymisestä koko kaupungin alueella. Väkivaltaa ilmenee kuitenkin kaikkien kaupunkien alueella vaihtelevasti ja se keskittyy usein vain muutamaaan kaupunginosaan, kortteliin, torille, kadulle, ravintolaan ja näiden oville sekä yksityisasuntoon. Väkivallan ilmeneminen ja määrä vaihtelee myös vuorokauden eri aikoina, eri viikonpäivinä ja vuodenaikoina. Vain tilastollisen tiedon tarkastelu ole riittävää jos halutaan vähentää väkivallan määrää ja torjua sitä tehokkaasti.

Kaupunkien turvallisuusohjelman valmistelun yhteydessä on tarkasteltu yhden ilmiön kasaantumista ja jakautumista Espoon, Porin ja Vaasan kaupunkien alueella. Käytössä on ollut vuoden 2009 aikana poliisin tietoon tulleiden henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten tilasto, jonka tiedot on jaettu kaupunginosittain. Espoossa on yhteensä 49 kaupunginosaa. Näistä viidessä kaupunginosassa tapahtuneet rikokset muodostivat lähes puolet eli 43,9 % kaikista Espoossa vuonna 2009 poliisin tietoon tulleista henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista. Porissa vastaavat luvut ovat 60 kaupunginosaa, joista viidessä tapahtui yli puolet (55,6 %) kaikista poliisin tietoon tulleista henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista. Vaasassa on 11 kaupunginosaa, ja näistä viidessä tapahtui lähes 90 % kaikista vuoden aikana poliisin tietoon tulleista henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista. Tarkastelu osoitti, että kaikissa tarkastelun kohteena olleissa kaupungeissa poliisin tietoon tullut väkivalta keskittyi muutamaaan kaupunginosaan. Lisäksi väkivalta keskittyi edelleen näissä kaupunginosissa. Espoossa yhdessä kaupunginosassa tehtiin 15,1 % kaikista tarkastelun kohteena olevista rikoksista. Porissa ja Vaasassa vastaavat luvut olivat 37,4 % ja 58,1 %.

Johtopäätöksenä edellä kuvatusta tarkastelusta voidaan todeta, että vaikka tarkastelun kohteena tulee olla koko kaupungin alue, on syytä tämän lisäksi selvittää täsmällisemmin, mille alueille asukkaiden turvallisuuteen vaikuttavat tapahtumat keskittyvät. Tämän avulla työtä ja resursseja voidaan kohdentaa tarkemmin.

Paikallisilla toimijoilla on yleensä hyvä ja tarkka käsitys siitä, mille alueille erilaiset ilmiöt kaupungin sisällä sijoittuvat. Poikkihallinnollisesti tehtävässä toimintaympäristön arvioinnissa voidaan kuitenkin saada lisää tietoa tapahtumien kasaantumisesta kaupungin sisällä sekä kasaantumisen mahdollisista syistä ja seurauksista. Tämä helpottaa moniammatillisen työn järjestämistä ja toimenpiteiden kohdentamista.

Ennalta ehkäisevän työn ja torjunnan kohteena olevien ilmiöiden ja kohteiden määrittelemiseksi, keskeisten toimijoiden ja näiden muodostamien moniammatillisten ryhmien muodostamiseksi sekä konkreettisten toimenpiteiden määrittämiseksi **ei voida liikaa korostaa ympäristön arvioinnin ja tarkastelun merkitystä.**

Toimintaympäristön tarkastelu on syytä tehdä kaikkien sisäisen turvallisuuden uhkien osalta. Tarkastelussa tulisi käyttää kaikkien toimijoiden tehtävän kannalta merkityksellistä tilasto- ja muuta materiaalia, joka liittyy niin ennalta estävään toimintaan kuin myös reaktiiviseen toimintaan. Riittävän tarkka ja kattava tilastoaineisto auttaa havaitsemaan ilmiöt ja niiden syntymiseen vaikuttavat seikat kaupungin alueella. Toimintaympäristön tarkastelemiseksi kannattaa nähdä vaivaa, sillä sen avulla pystytään luomaan yhteinen tietopohja. Yhteisellä tietopohjalla tarkoitetaan tässä kaikkien vastuullisten toimijoiden kannalta tärkeän tilastoaineiston tarkastelua yhteisellä pohjalla niin, että tilastotiedot esitetään kaupungin kartalla.

Materiaalin keräämisessä saatetaan kohdata varsinkin alkuvaiheessa vaikeuksia ja ehkä myös vastustusta. Tämä johtuu usein siitä, että eri toimijat kokoavat tietonsa usein erilaisilla jaotuksilla. Tarkastelu joudutaan joissain tapauksissa riittävän täsmällisen tiedon ja kokonaiskuvan saavuttamiseksi tekemään mahdollisesti kaupunginosaakin pienemmällä jaotuksella, ja tämä vaatii usein käsityötä. Kuitenkin vain riittävän täsmällinen tieto mahdollistaa toimijoiden yhteisen keskustelun ilmiöiden merkityksestä ja tärkeydestä kaupungin turvallisuudelle. Yhteinen keskustelu on edellytys sille, että voidaan aidosti määritellä yhteiset tavoitteet ja toimenpiteet. Yhteinen tietopohja on keskeinen edellytys yhdessä tekemiselle.

Toimenpiteet

- * Viranomaiset yhdessä **laativat paikallisen nykytilan arvion ja toimintaympäristön analyysin**, jota käyttäen voidaan kohdistaa ja priorisoida toimenpiteet rikosten, häiriöiden ja onnettomuuksien ennalta ehkäisemiseksi ja turvallisuuden parantamiseksi

7.5 Hot spot - parempi tilannetietoisuus

Turvattomuuden ja turvallisuuden tunteen kehityksen taustalla vaikuttavat yhteiskunnan polarisaatio, ihmisten ja eri ryhmien välisten erojen kasvaminen, ikääntyvän väestön

määrän lisääntyminen ja lisääntyvä monikulttuurisuus. Arkisen vuorovaikutuksen perustana olevat yhteiset säännöt, ja niihin liittyvä ymmärrettävyys ja ennustettavuus ovat yhteydessä turvallisuuden kokemiseen. Näiden särkyminen ja muuttuminen tuottavat turvattomuutta.

Suomalaisen yhteiskunnan hyvän turvallisuuden perustana on ollut vahva sosiaalinen koheesio, joka kaupungistumisen myötä on heikentynyt. Turvallisuustyöllä voidaan edistää ja ylläpitää turvallisuuden tunnetta, joka tukee ihmisten luottamusta toisiin ihmisiin ja yhteiskunnan toimivuuteen ja instituutioihin. Kaikki nämä tekijät lisäävät sosiaalista koheesiota.

Tutkimusten mukaan rikokset, häiriöt ja onnettomuudet kasaantuvat usein selvästi sekä tekijä- ja uhritasolla että maantieteellisesti kaupunkien sisällä. Tutkimusten mukaan turvattomuuden tunne ei liity rikollisuuden määrän kehitykseen. Tätä osoittaa muun muassa se, että vuosina 1988–2003 tilanne oli rikosten valossa vakaa, mutta turvattomuuden kokemus lisääntyi. Vuosina 2003–2009 henkeen ja terveyteen kohdistuva rikollisuus on lisääntynyt selvästi mutta koettu turvallisuus on parantunut.

Moniammatillisen yhteistyön järjestämiseksi ja toiminnan suunnittelemiseksi toimintaympäristöstä esille nousevien tarpeiden mukaisesti on kehitettävä ja otettava käyttöön yhteistyöhön osallistuvien toimijoiden yhteinen toimintamalli, jonka tuottaman tiedon pohjalta yhteistyössä suunnitellut toimenpiteet voidaan suunnata kohteisiin, joissa niiden tarve on suurin. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan⁹ vain 3,5 prosentissa kaupunkien osoitteita tapahtuu 50 prosenttia rikoksia. Merkittävä tulos tutkimuksessa oli myös se, että häiriöt eivät ”kierrä kulman taakse” eli ne poistuvat. Myös Suomessa on nähtävissä sama ilmiö. Rikokset ja häiriöt kasaantuvat hyvinkin pienille alueille kaupunkien sisällä.

Toimenpiteiden kohdistaminen suunnitelmallisesti ja ajallisesti oikein tehostaa niiden ennalta ehkäisevää vaikutusta. Alueet, joilla ongelmat kasaantuvat, levittävät turvattomuutta ja turvattomuuden tunnetta myös laajemmalle. Näiden alueiden turvallisuuden parantaminen on merkki niillä asuville ihmisille siitä, että heidän turvallisuuden puutteensa on havaittu, otettu vakavasti ja ryhdytty toimiin ongelmien poistamiseksi. Aukkaiden ja järjestöjen ottaminen mukaan työhön turvallisuuden parantamiseksi lisää työn vaikuttavuutta. Ratkaisujen kehittäminen lähellä asukkaita yhdessä heidän kanssaan tuottaa useimmiten parempia tuloksia ja tekee ihmiset osalliseksi oman alueensa kehittämistyössä.

Hot spot – menetelmän tarkoituksena on toimia moniammatillisen yhteistyön yhteisenä työvälineenä, jolla kootaan tietoa ja **paikallistetaan yhteiselle karttapohjalle mahdollisimman täsmällisesti kohteet**, joille on kasaantunut sisäistä turvallisuutta ja sen tunnetta uhkaavia ilmiöitä kuten rikoksia, häiriöitä ja onnettomuuksia ja niiden

⁹ Sherman et al.

taustalla olevia syitä. Hot spot -menetelmän käyttö mahdollistaa niiden alueiden löytämisen, joille ongelmat kasaantuvat. Se edistää ilmiöiden tunnistamista ja lisää eri viranomaisten tietoa tilanteesta laajemmin kuten esimerkiksi syistä, jotka vaikuttavat kasaantumisen taustalla. Tiedon kokoamisessa ja käsittelyssä otetaan huomioon yksilön suojaa koskeva lainsäädäntö ja sekä muut seikat, jotka estävät tietojen käyttämisen muussa kuin alkuperäisessä tarkoituksessa.

Viranomaiset ovat jo pitkään kartoittaneet ja analysoineet ilmiöitä oman tehtäväalueensa osalta. Hot spot -toimintamallin tarkoituksena on koota vastuulliset toimijat ja näiden tuottama tieto yhteen ja kartoittaa tämän pohjalta kokonaisvaltaisemmin turvallisuuden kannalta keskeiset ilmiöt ja niiden sijoittuminen kaupungin alueelle. Työn pohjalta voidaan toimenpiteet kohdistaa alueille, joiden turvallisuutta on - perustellusti ja eniten - parannettava. Tärkeää on osoittaa ilmiöt ja kohdistaa ennalta ehkäisevä työ sekä muu toiminta oikeisiin kohtiin kaupungissa ja näin lisätä tilannetietoisuutta.

Toimenpiteet

- * Kehitetään viranomaisten tilannetietoisuutta. Korostetaan oikean tilannetietoisuuden merkitystä toiminnan ja resurssien ohjauksessa.
- * Toimintaympäristön tarkastelemiseksi, arvioimiseksi ja seuraamiseksi **otetaan käyttöön Hot Spot -menetelmään perustuva työmenetelmä** ja kehitetään sitä edelleen.
- * Työmenetelmän käyttöön liittyvät mahdolliset haasteet, kuten esimerkiksi tietojen käyttö julkisuudessa, tietoturvaan ja tietosuojaan sekä mahdollisten riskiryhmien ja -alueiden profilointiin liittyvät seikat, selvitetään ja päätetään yhteisistä toimintalinjauksista.

7.6 Turvallisuusyhteistyö järjestöjen kanssa¹⁰

Suomessa on yhteensä noin 125 000 järjestöä. Järjestökenttä on muuttunut ja on edelleen muutoksessa. Järjestöillä on merkittäviä turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyviä tehtäviä. Järjestöjen tekemä työ voi olla ammatillista viranomaisten toimintaa täydentävää työtä tai vapaaehtoistoimintaa kuten ystävä-, vertaistuki- tai muuta ryhmätoimintaa. Järjestöt ovat myös merkittäviä valistajia. Yhteinen piirre järjestöjen tekemälle työlle on se, että se yleensä tavoittaa viranomaisia paremmin kaikkein heikommassa asemassa olevat ja marginaalissa elävät ihmiset. Järjestöt edistävät turvallisuuden kannalta tärkeää yhteisöllisyyttä, lisäävät yhteenkuuluvuuden

¹⁰ Lisää aiheesta sisäasiainministeriön julkaisussa 4/2010: Järjestöt mukaan turvallisuussuunnitteluun. Julkaisu on saatavissa sähköisenä osoitteessa [http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/NETTI%2042010/\\$file/NETTI%2042010.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/NETTI%2042010/$file/NETTI%2042010.pdf)

tunnetta ja yhteisvastuullisuutta sekä torjuvat kaupungeissa yhä yleisempää yksinäisyyden tunnetta.

Viranomaisten ja järjestöjen välinen yhteistyö on merkittävä mahdollisuus ja toistaiseksi usein liian vähälle huomiolle jäänyt voimavara, jolla voidaan lisätä ja edistää paikallista turvallisuutta. Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö tuo merkittävää lisäarvoa arjen turvallisuuden edistämistyöhön. Monilla järjestöillä on sellaista tietoa ja taitoa, jotka täydentävät viranomaisten osaamista.

Julkisen ja kolmannen sektorin välisen yhteistyön kehittäminen on ollut viime vuosina keskeisenä tavoitteena. Hallituksen ohjelmassa on todettu, että hallitus edistää julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta palvelutuotannossa. Järjestöt ovat myös tärkeä osa kansalaisyhteiskuntaa ja toimivaa demokraattista järjestelmää.

Valtioneuvosto asetti vuonna 2007 kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan, jonka tavoitteena on järjestöjen ja viranomaisten välisen yhteistyön edistäminen. Neuvottelukunta seuraa kansalaisjärjestöjen aseman vahvistamiseksi tehdyn periaatepäätöksen toimeenpanoa sekä tekee aloitteita, antaa lausuntoja ja edistää tutkimustoimintaa.

Kaupungit antavat järjestöille avustuksia ja tekevät niiden kanssa ostopalvelusopimuksia palvelujen hankkimiseksi. Esimerkiksi lastensuojeluun, päihdehuoltoon ja vanhusten asumiseen liittyvät ostopalvelusopimukset täydentävät kaupungin omaa palvelutarjontaa. Avustuksia myönnetään mm. maahanmuuttajien kotouttamisen tukemiseen, nuorisotyöhön ja erilaiseen harrastustoimintaan, joka voi osaltaan estää syrjäytymistä.

Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö perustuu usein yksittäisten toimialojen ja jopa yksittäisten virkamiesten arvioimaan tarpeeseen. On tärkeää, että kaupungilla on strategia, joka ohjaa järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti.

Valtion keskushallinto ja järjestöt ovat tiivistäneet yhteistyötään viime vuosien aikana. Esimerkkinä tästä voidaan mainita sisäisen turvallisuuden ohjelma, jonka valmistelussa ja toimeenpanossa järjestöt ovat tiiviisti mukana. Järjestöjen ja viranomaisten yhteistyö on yhä laajemmin kumppanuudesta lähtevää yhteistyötä, ei perinteistä kuulemiseen tai lausuntojen antamiseen perustuvaa yhteistyötä.

Paikallisesti ja alueellisesti turvallisuustyö on yhteistyötä kaupunkien, poliisin, alueellisen pelastustoimen, muiden viranomaisten, seurakunnan, tieviranomaisten, yksityisten yritysten, työsuojelupiirien ja järjestöjen kanssa. Yhtenä tärkeänä keinona turvallisuustyössä on paikallinen turvallisuussuunnittelu, jota toteutetaan eri viranomaisten, toimijoiden ja järjestöjen välisenä yhteistyönä.

Turvallisuustyöllä varmistetaan kaupunkilaisten turvallisuuden ohella myös kaupungin sekä kaupungin alueella toimivien järjestöjen ja yhteisöjen toiminnan häiriöttömyys. Ennakoivalla turvallisuustyöllä pystytään saamaan aikaan taloudellisia säästöjä, sillä onnettomuuksien, tapaturmien ja rikosten aiheuttamien vahinkojen korjaaminen on aina kalliimpaa kuin niiden ennalta estäminen. Hyvä turvallisuus on tärkeä osa kunnan mainetta, ja tämä edistää alueen kilpailukykyä.

Järjestöt toteuttavat tehtäviä, jotka täydentävät joko viranomaispalvelujen rinnalla tai itsenäisesti viranomaisten tuottamia palveluja. Ilman tietoa järjestöjen työstä ja sen tulokista kokonaiskuva paikallisesta turvallisuudesta ja turvallisuuspalveluista jää vajaaksi. Järjestöt ovat kanava paikallisiin asukkaisiin, sillä järjestöt toimivat usein lähellä ihmisten arkea. Tästä syystä järjestöillä on usein sellaista tietoa, joka tulee viranomaisten tietoon vasta myöhemmin. Tämä tieto on erityisen tärkeää ennalta estävässä työssä ja hiljaisten signaalien havaitsemisessa.

Viranomaisten ja järjestöjen yhteistyö tulisi nähdä kumppanuutena ja voimavarana. Järjestöt eivät ole viranomaisille alisteisia, vaan itsenäisiä ja yhteistyösuhteessa tasa-arvoisia, jolla on yhteistyössä selkeä tehtävä. Keskinäisen luottamuksen vahvistaminen edellyttää jatkuvaa ja tiivistä vuoropuhelua, johon yhteistyö paikallisessa turvallisuussuunnittelussa antaa hyvän mahdollisuuden.

Järjestöjen osallistuminen turvallisuussuunnitteluun ja sen toteuttamiseen edellyttää, että viranomaiset ovat halukkaita yhteistyöhön järjestöjen kanssa ja että ne pitävät sitä hyödyllisenä. Järjestöjen näkökulmasta osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Järjestöillä tulee olla oma halu ja motivaatio osallistua. Yhteistyön syntymistä edistää kansalaisten turvallisuuden liittyminen järjestön tavoitteisiin. Järjestöllä tulee olla riittävästi resursseja ja osaamista sitoutua yhteistyöhön viranomaisten kanssa.

Avoin yhteistyö järjestöjen ja viranomaisten kesken mahdollistaa molempien osapuolten osaamisen ja voimavarojen käyttämisen oman alueen hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäämisessä. Yhteistyötä tulisi tehdä pitkäjännitteisesti ja kummankin osapuolen tavoitteita tukien, jotta toiminnassa päästään vakiintuneeseen, molempia tahoja hyödyntävään toimintaan.

Tavoitteeksi on asetettu niin Euroopan unionissa kuin myös kansallisesti, että elinkeinoelämän ja viranomaisten välinen turvallisuusyhteistyö lisääntyy. Kansallisesti turvallisuusyhteistyötä edistää yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä. Paikallisesti yhteistyötä tehdään osana paikallista turvallisuussuunnittelua. Siitä, miten yritykset osallistuvat paikalliseen turvallisuussuunnitteluun, on syytä aina sopia tapauskohtaisesti, jotta löydetään kaikkien osapuolten kannalta toimivin yhteistyön malli.

Toimenpiteet

- * Kaupungit laativat **järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä ohjaavan strategian**, joka tukee järjestöjen kanssa tehtävää pitkäjänteistä, suunnitelmallista ja avointa yhteistyötä.
- * Kaupunki järjestää **foorumeita, joissa kaupungit ja järjestöjen edustajat tapaavat** toisiaan. Kaupungin eri viranomaiset varmistavat, että järjestöt ovat mukana paikallisessa turvallisuussuunnittelussa.

8 Eräitä valtakunnallisia toimenpide-ehdotuksia kaupunkien turvallisuuden parantamiseksi

Järjestyslain alkoholin nauttimista koskevien säännösten täytäntöönpano

Järjestyslain 4 §:ssä säädetään alkoholin nauttimisesta yleisellä paikalla seuraavaa:

Päihdyttävän aineen nauttiminen yleisellä paikalla taajamassa ja julkisen liikenteen kulkuneuvossa on kiellettyä. Alkoholin nauttimiskielto ei koske erityisen luvan tai ilmoituksen mukaista anniskelualueita tai yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisätilaa. Nauttimiskielto ei liioin koske alkoholijuoman nauttimista puistossa tai vastaavalla yleisellä paikalla. Alkoholin nauttiminen sekä siihen liittyvä oleskelu ja käyttäytyminen eivät kuitenkaan saa kohtuuttomasti vaikeuttaa muiden oikeutta käyttää paikkaa sen varsinaiseen tarkoitukseen.

Käytännössä alkoholia kuitenkin nautitaan jalkakäytävillä, kevyen liikenteen väylillä, rakennusten ulko-ovien edustalla ja julkisissa liikennevälineissä, joissa sen nauttiminen on lain mukaan kielletty. Alkoholin käytön valvonta puistoissa, toreilla, hautausmailla, lasten leikkipuistoissa ja vastaavissa, kaikille kaupunkilaisille tarkoitetuissa yleisillä paikoilla on ollut usein haasteellista. Poliisi joutuu usein arvioimaan tapauskohtaisesti, millainen alkoholinkäyttö aiheuttaa riittävästi häiriötä ja vaikeuttaa siten kohtuuttomasti muiden oikeutta käyttää paikkaa. Tämä on tullut esiin esimerkiksi lasten leikkipuistojen kohdalla, jossa tulkinnot siitä, mikä on häiritsevää alkoholinkäyttöä saattavat vaihdella suuresti tapauksittain ja kaupunkien välillä. Lain valvontaan vaikuttavat myös poliisin käytössä olevat resurssit.

Kaupunkilaiset kokevat alkoholinkäytön yleisissä kulkuneuvoissa ja muilla yleisillä paikoilla usein häiritseväksi ja myös turvattomuutta lisääväksi. Esimerkiksi ohjelman valmistelun yhteydessä kerätyissä lasten ja nuorten kokemuksissa kaupunkien turvallisuudesta korostui päihteiden käyttäjien aiheuttama häiriö ja turvattomuuden tunteet. Alkoholinkäyttöön liittyy usein myös roskaamista ja muuta ilkeävaltaa.

Toimenpide-ehdotukset

1. Kaupunkien turvallisuuden lisäämiseksi ja turvallisuuden tunteen parantamiseksi tulisi varmistaa, että poliisilla on yhtenäinen ja kattava ohjeistus yleisellä paikalla tapahtuvaan häiritsevään

alkoholinkäyttöön puuttumiseksi. Nykyinen lainsäädäntö antaa puitteet puuttumiselle, jota tehostetaan valtakunnallisesti annetuilla ohjeistuksilla sekä täydennetään kaupungin ja poliisin yhteistyössä määrittelemän käyttäytymisen rajauksin. Kaupunki voi esimerkiksi sopia, että lasten leikkipuistoihin laitetaan alkoholin nauttiminen kielletty -kyltit, jolloin poliisi pystyy puuttumaan myös näihin.

2. Selvitetään, miten järjestyslain kohtaa ” *alkoholin nauttiminen sekä siihen liittyvä oleskelu ja käyttäytyminen eivät kuitenkaan saa kohtuuttomasti vaikeuttaa muiden oikeutta käyttää paikkaa sen varsinaiseen tarkoitukseen*” voitaisiin tarkistaa niin, että käsite ”kohtuuton vaikeutuminen” tulisi määritellyksi niin, että se mahdollistaisi nykyistä yhtenäisemmän tulkinnan. Kootaan nykyisen lainsäädännön kehittämistarpeet ja tehdään esitys tarvittavista muutoksista.
3. Tehostetaan järjestyslain toimeenpanoa aktiivisella tiedottamisella lain sisällöistä ja sen pohjalta sovitusta pelisäännöistä, jolloin kaupunkilaisten tietoisuus lain hengestä lisääntyy ja toisaalta myös ilmoitusalttius sen mahdollisesta rikkomisesta kasvaa. Poliisi tukee toimeenpanoa rikkomuksiin puuttumalla (vrt. alaikäisten alkoholinkäyttö).
4. Sovitaan mahdollisuuksien mukaan em. kohtien pilotoinnista osana paikallista turvallisuussuunnittelua ja paikallista alkoholipolitiikkaa jossakin kaupungissa.
5. Selvitetään, miten kaupungit ja poliisi voivat yhteistyössä vaikuttaa paikallisesti alkoholin nauttimiseen julkisilla paikoilla ja tarvittaessa rajoittaa sitä paikallisin toimin.

Tietopohjan parantaminen

Kokonaiskuvan muodostaminen kaupungin turvallisuusongelmista ja alueista, joille turvallisuuspalvelujen kysyntä keskittyy, edellyttää useiden eri tietolähteiden tuottaman tiedon yhdistämistä. Kokonaiskuvan luominen kaupungin turvallisuustilanteesta on olennaista ennalta ehkäisevän toiminnan suuntaamiseksi ja palvelujen oikean kohdistamisen varmistamiseksi. Heikon kokonaiskuvan ja siihen usein liittyvän viranomaisten välisen yhteistyön puutteiden vuoksi ongelmat saattavat kehittyä hyvin pitkälle ennen niihin puuttumista, sillä ongelmia ennalta ehkäisevät toimenpiteet ja jo olemassa olevien ongelmiin reagoivat toimenpiteet ovat usein eri viranomaisten vastuulla. Viranomaisten väliset tiedonvaihdon ongelmat johtuvat vain harvoin siitä, että lainsäädäntö estäisi sen. Varsin usein kyse on asenteista, vakiintuneista

toimintamalleista, joihin ei liity yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä tiedonvaihtoa ja salassapitoa koskevaan lainsäädäntöön liittyvistä osaamisen ja tiedon puutteista.

On olemassa varsin vähän tietoa siitä, miten paljon turvallisuusongelmat ja niiden seurausten korjaaminen aiheuttavat kustannuksia kaupungeille. Tutkimustoiminnan nykyisistä painopisteistä voidaan mainita esimerkkinä Kunnallisalan kehittämissäätiö, joka rahoittaa kuntia palvelevaa tutkimustoimintaa. Sen tavoitteena on tukea kuntien itsehallintoa ja parantaa niiden toimintamahdollisuuksia. Säätiö ilmoittaa toimintansa suuntautuvan hankkeisiin, joiden merkitys arvioidaan kuntien tulevaisuuden kannalta keskeisimmäksi. Kehittämissäätiö ei ole ohjannut resursseja turvallisuuden ja siitä johtuvien ilmiöiden tutkimukseen siitä huolimatta, että se on sekä kuntalaisten hyvinvoinnin että kunnan kilpailukyvyn kannalta yksi keskeisimmistä alueista. Myös valtakunnallisesti sisäisen turvallisuuden tutkimukseen ohjataan suhteessa varsin vähän resursseja ottaen huomioon aihealueen laajuus.

Toimenpide-ehdotukset

1. Kaupunkien hallintokuntien ja ministeriöiden hallinnonalojen ohjauksessa edistetään sellaista lainsäädännön sallimaa tiedonvaihtoa, joka edistää kokonaiskuvan syntymistä kaupunkien turvallisuustilanteesta, keskeisistä ongelmista ja haasteista sekä palvelujen kysynnän painopisteistä. Toimijoille järjestetään koulutusta ja tiedotetaan tietosuojaan liittyvistä asioista.
2. Tutkimuslaitokset ja muut tutkimusrahoitusta kohdentavat tahot ohjaavat resursseja tutkimukseen, joka lisää tietoa sisäisestä turvallisuudesta ja erityisesti kaupunkien turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä sekä niiden taloudellisista ja hyvinvointiin liittyvistä vaikutuksista. Lisätään erityisesti turvallisuusongelmien taloudellisiin vaikutuksiin keskittyvää tutkimusta tavoitteena, että kaupungit pystyvät nykyistä paremmin ottamaan turvallisuuteen liittyvien päätösten vaikutukset huomioon päätöksenteossa ja toiminnan suunnittelussa.

Strategisen turvallisuusosaamisen vahvistaminen

Kaupungin turvallisuustyön tavoitteena on varmistaa kaupunkilaisten turvallisuus, kaupungin oman toiminnan ja palvelujen jatkuvuus kaikissa turvallisuustilanteissa sekä ylläpitää valmiutta toimia kriiseissä.

Turvallisuus on osa kaupungin johtamista ja liittyy kaikkiin kaupungin toimintoihin. Keskeisimpiä alueita ovat ympäristöturvallisuus, työturvallisuus, rakennusturvallisuus, kuluttajaturvallisuus, yritysturvallisuus, taloudellinen turvallisuus, tietoturvallisuus,

paloturvallisuus, henkilöturvallisuus, toiminnan turvallisuus, rikosturvallisuus ja liikenneturvallisuus.

Kriisit ja niiden vaikutukset kohdistuvat aina paikallisesti yhden tai useamman kunnan tai kaupungin alueelle. Kaupungin johdon vastuu kriisitilanteiden hoitamisessa on tullut entistä keskeisemmäksi ja näkyvämmäksi. Kriisin hoitaminen edellyttää yhteistyötä kaupungin sisällä, eri kaupunkien välillä sekä sujuvaa yhteistyötä alueellisten ja valtiollisten viranomaisten kanssa.

Toimenpide-ehdotus

1. Vahvistetaan strategisen tason turvallisuusosaamista ja tietoa paikallisen turvallisuussuunnittelun tueksi käytettävissä olevista valtakunnallisesti tuotetuista tilastoista kaupungeissa järjestämällä säännöllisesti turvallisuuden ja eri turvallisuustilanteiden johtamiseen liittyviä koulutus- ja muita tilaisuuksia mukaan lukien harjoitukset. Koulutus voidaan liittää muiden tilaisuuksien, esimerkiksi Suomen Kuntaliiton tai aluehallinnon viranomaisten järjestämien tilaisuuksien yhteyteen.
2. Jatketaan maanpuolustuksen erikoiskurssien järjestämistä kunnan- ja kaupunginjohtajille tarpeelliseksi katsotuin väliajoin.
3. Tuotetaan seurantatietoa kaupunkien turvallisuustilanteesta säännöllisesti joka toinen vuosi.

Vahvistetaan perheiden asemaa ja vanhempien edellytyksiä kantaa vastuuta lapsistaan

Suurin osa lapsista asuu kaupungeissa. Vaikka lasten ja nuorten hyvinvointi on yleisesti parantunut, tutkimusten ja selvityksen mukaan noin 5–8 % suomalaisista lapsista voi erittäin huonosti. Lasta autetaan parhaiten tukemalla ja vahvistamalla niitä yhteisöjä, joissa lapsi kasvaa ja kehittyy. Lasten ongelmien taustalla on usein perhe, jolla on monenlaisia ongelmia. Näiden lasten kohdalla yleisesti käytössä olevat keinot tukea perhettä eivät monesti auta, sillä esimerkiksi kodin ja koulun välinen yhteistyö on vaikeaa ja jopa mahdotonta, mikäli vanhemmilla itsellään on ongelmia.

Lasten ja perheiden peruspalveluja on karsittu 1990–2000-luvun aikana. Tämä on näkynyt muun muassa lapsiperheiden kotipalveluiden sekä neuvoloiden perhevalmennusten ja kouluterveydenhuollon tarkastusten vähenemisenä. Erityispalvelujen kysyntä on sen sijaan kasvanut, esimerkiksi perhe- ja kasvatusneuvonnan kysyntä on lisääntynyt.

On myös tilanteita, joissa hyvää tarkoittavat vanhemmat toimivat tavalla, joka ei aina ole lapsen parhaaksi. Esimerkkinä voidaan mainita vanhemmat, jotka ostavat alaikäiselle lapselle alkoholia uskoen, että näin voidaan kontrolloida ja rajoittaa lapsen alkoholin käyttöä. Käytännössä tämä toimii vain harvoin, sillä vanhempien ostama alkoholi saattaa jopa kannustaa lisäämään alkoholinkäyttöä. On myös vanhempia, jotka eivät tiedä syyllistyvänsä rikokseen ostaessaan alkoholia alaikäiselle. Lain säännöksissä alkoholin välittämisestä alaikäiselle ei kuitenkaan tunneta poikkeusta tilanteissa, joissa alkoholin välittäjä on oma vanhempi.

Alkoholimainonnan on todettu tutkimuksissa aikaistavan käytön aloittamista ja lisäävän alkoholia jo käyttävien käytön määrää. Myös mainosten sisällöllä on merkitystä. On todettu, että nuoriin vetoavat vähiten pelkkää tuotetietoa sisältävät mainokset. Mainoksilla on vaikutusta normatiivisiin uskomuksiin siitä, kuinka paljon ikätoverit juovat ja kuinka hyväksyttynä alkoholin käyttöä pidetään. Nämä lisäävät todennäköisyyttä käyttää alkoholia, sillä uskomukset aiheuttavat yhdenmukaisuuden painetta. Lisäksi ympäristöistä opitaan käyttäytymismalleja. Annos-vaste-suhde mainosviestien havaitsemisen määrän ja haitallisten vaikutusten välillä on todettu, eli mainossanomien määrän vähenemisen voi olettaa vähentävän haittoja.

Valtaosa alaikäiset tavoittavasta mainonnasta tulee yhä perinteisiä kanavia pitkin, eli televisiossa, kaupoissa, lehdissä ja ulkomainoksissa. Eri välineiden kautta saadut viestit vahvistavat toisiaan, joten yhteenkin osa-alueeseen tarttuminen vähentää yhteisvaikutusta. Kaupungeilla on mahdollisuus vaikuttaa ulkomainontaan omistamissaan paikoissa, kuten julkisen liikenteen välineissä ja pysäkeillä tai urheiluhalleissa ja siten tukea myös perheitä alaikäisten alkoholin käyttöön tarttumisessa. Joissakin kaupungeissa, kuten Tampereella ja Helsingissä, on jo tartuttu tähän mahdollisuuteen.

Lastensuojelulain mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Laissa on asetettu viranomaisille velvoite tukea vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään muun muassa antamalla perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Kodin ja koulun välinen yhteistyö on yksi tärkeimmistä keinoista tukea lapsen ja nuoren kasvamista ja hyvinvointia. Haasteena on tavoittaa ne vanhemmat, jotka eri syistä johtuen eivät osallistu kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön.

Toimenpide-ehdotukset

1. Varmistetaan uusimman lainsäädännön¹¹ mukaisten vanhemmuutta ja erityistä tukea tarvitsevia perheitä tukevien toimintatapojen

¹¹ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (380/2009).

käyttöönotto kaupungin neuvoloissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

2. Luodaan valtakunnallisesti toimijoiden verkosto, jonka tehtävänä on suunnata vanhemmille valistusta ja tukea, joka vahvistaa vanhemmuutta arkiympäristöissä. Valistus ja tuki liitetään osaksi olemassa olevia toimintoja, kuten sosiaali- ja terveystoimen tilanteita ja koulujen vanhempainiltoja, joissa kohdataan lasten vanhempia. Kehitetään keinoja, joilla tavoitetaan passiivisesti tai torjuvasti kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön suhtautuvat vanhemmat.
3. Levitetään valtakunnalliseen käyttöön esimerkiksi KASTE-hankkeessa kehitettyjä hyviä käytäntöjä, joilla vanhemmuutta voidaan tukea.
4. Kaupungeissa pyritään yhtenäiseen ehkäisevää päihdetyötä tukevaan viestintään eri hallinnonalojen kesken. Linjataan, että sopimuskausien vaihtuessa kaupungin omistamissa julkisen liikenteen välineissä ja pysäkeillä, urheiluhalleissa ja muissa vastaavissa tiloissa pyritään välttämään alaikäisiin vetoavaa alkoholimainontaa, ja näin voitaisiin tukea myös kotien vetämiä rajoja alaikäisten lasten alkoholin käytölle.

Turvallisuuden edistämiseksi tehdystä työstä palkitseminen

Saavutusten ja tulosten julkinen huomioiminen kannustaa myös turvallisuustyössä. Jatkossa tulisi vuosittain palkita kaupunki, kaupunkilainen, yhteisö tai järjestö, joka on tehnyt työtä oman lähiympäristönsä ja kaupunkinsa turvallisuuden parantamiseksi. Palkinnon tavoitteena olisi erityisesti korostaa turvallisuustyötä, joka edistää yhteisöllisyyttä ja toisista välittämistä sekä huolehtimista.

Toimenpide-ehdotus

1. Perustetaan valtakunnallinen palkinto, jolla palkitaan säännöllisin väliajoin niitä kaupunkia, kaupunkilaisia, yhteisöjä ja järjestöjä, jotka ovat toiminnallaan edistäneet yhteisöllisyyttä ja kaupungin turvallisuutta.

9 Kaupunkien turvallisuusohjelman tulosten seuranta ja raportointi

Kaupunkien turvallisuusohjelman tulosten seuranta kaupungissa

Kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteena on, että kaupunkien ja kaupunkilaisten turvallisuus ja turvallisuuden tunne paranevat ja turvallisuusongelmista aiheutuvat kustannukset alenevat. Kaupunkien turvallisuusohjelma edistää kansallisesti asetetun tavoitteen saavuttamista, jonka mukaisesti Suomi on Euroopan turvallisimaa maata vuonna 2015.

Luvussa 6 on kuvattu toimintapolitiikat, joilla vaikutetaan kaupunkien turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen kannalta keskeisiin kokonaisuuksiin. Kunkin toimintapolitiikan yhteydessä on kuvattu, millaisina tuloksina onnistuminen toimintapolitiikan toimeenpanossa tulisi näkyä.

Tavoitteena on, että jokainen kaupunki asettaa kaupunkien turvallisuusohjelmassa esitetyn mukaiset tavoitteet ottaen huomioon toimintaympäristönsä, omat erityispiirteensä ja lähtötasonsa. Nämä erityispiirteet ja lähtötasot täsmentyvät toimintaympäristön tarkastelussa ja arvioinnissa ja tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeelliset toimenpiteet voidaan määrittää konkreettisesti. Tavoitteet ja toimenpiteet voidaan asettaa osana kaupungin strategista suunnittelua sekä toiminnan ja talouden ohjausta, joihin kokonaisuuksiin sisältyy myös turvallisuussuunnittelu ja turvallisuussuunnitelma.

Kaupungit seuraavat turvallisuuden kehitystä ja kaupunkilaisten turvallisuuden tunteen kehittymistä osana omaa toimintaansa ja toteuttamalla erilaisia kyselyjä ja muuta tiedonkeruuta. Seurannassa selvitetään, onko sovittuihin toimenpiteisiin ryhdytty ja tavoitteet saavutettu. Seuranta tehdään niillä tilastoilla ja mittareilla, jotka toimintaympäristön tarkastelussa aikanaan täsmensivät toimenpiteitä edellyttävät ilmiöt tai asiat. Tämän seurannan osana voi kukin kaupunki seurata myös kaupunkien turvallisuusohjelman mukaisten tavoitteiden toteutumista.

Kaupungit seuraavat kaupungin johdon, hallintokuntien, poliisin ja pelastustoimen tekemää turvallisuustyötä ja sen tuloksellisuutta. Seurannassa kiinnitetään huomiota esimerkiksi kaupungin johdon tekemiin turvallisuutta edistäviin linjauksiin, hallintokuntien toimintaan, tiedonvaihdon parantumiseen ja yhteistyön organisoimisen tehokkuuteen.

Kaupunkien turvallisuusohjelman tulosten seuranta ja raportointi valtakunnallisesti

Kaupunkien turvallisuusohjelmaan osallistuvien kuudentoista suurimman kaupungin turvallisuuden kehitystä seurataan valtakunnallisesti joka toinen vuosi laadittavassa seurantaraportissa. Seurannassa käytetään yhteistä turvallisuusmittaristoa. Raportin valmistelee ja julkaisee sisäasiainministeriö yhteistyössä ohjelman toimeenpanoon osallistuvien kaupunkien ja muiden toimijoiden kanssa. Raportin valmistelussa otetaan huomioon sisäisen turvallisuuden ohjelmaan ja seurantaan liittyvät asiat siltä osin kuin ne vaikuttavat kaupunkien turvallisuusohjelman seurantaan ja raportointiin.

Raportti sisältää tietoa kaupunkien turvallisuuteen yleisesti vaikuttavista seikoista, kuten väestörakenteesta, syrjäytymisestä ja alkoholin kulutuksen kehityksestä. Raportissa esitetään kaupunkien turvallisuusohjelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumista kuvaavaa tilastotietoa vertaillen eri kaupunkien kehitystä toisiinsa. Lisäksi raporttiin voidaan liittää sanallista arviointia kehityksestä ja tulevista turvallisuushaasteista. Raportti on julkinen.

Raportoinnin tuloksena koottuja tietoja käsitellään yhteistyössä yleisen kaupunkipolitiikan valmistelun kanssa tavoitteena, että kaupunkien turvallisuus ja sen kehitys tulee huomioon otetuiksi yleisen kaupunkipolitiikan kehittämisessä.

Verkostoitumisen edistäminen

Kaupunkien ja keskushallinnon, valtion aluehallinnon, poliisitoimen ja pelastustoimen keskinäinen yhteistyö ja kokemusten vaihtaminen turvallisuusasioissa on ollut varsin vähäistä ja epäsäännöllistä. Tämän lisäämiseksi järjestetään säännöllisesti yhteisiä tilaisuuksia, johon kutsutaan kaupunkien turvallisuusohjelman valmistelussa mukana olleet tahot mukaan lukien järjestöt. Seminaareissa käsitellään kulloinkin valitun teeman mukaisesti asioita, joita halutaan yhteistyössä edistää kaupunkien turvallisuuden parantamiseksi. Lisäksi seminaareissa edistetään yhteistä tilannetietoisuutta kaupunkien turvallisuustilanteesta ja sen kehittymisestä, esitellään hyviä käytäntöjä, joilla kaupunkien turvallisuusohjelman toimeenpanoa on edistetty sekä työn tuloksia. Tilaisuuksien kokoonkutsujana toimii sisäasiainministeriö.

Hyvien käytäntöjen arviointi ja levittäminen

Kaupunkien turvallisuusohjelman valmistelun yhteydessä koottiin kaupunkien turvallisuutta parantavia hyviä käytäntöjä ja julkaistiin ne sisäasiainministeriön julkaisussa 34/2010 Onnistumisen iloa - turvallisuuden hyviä käytäntöjä. Julkaisu päivitetään säännöllisesti ja päivitettyt versiot ovat saatavilla sähköisessä muodossa.

Hyvien käytäntöjen vaikuttavuutta arvioidaan käyttäen hyväksi olemassa olevia arviointikeinoja ja levittämällä laajasti arviointien tuloksia.

Liite 1: Tausta-aineistoa

Aho, Pauliina ja Turja, Tuomo (2010): Urban Audit Eurobarometrin kansallinen kyselytutkimus: Elämänlaatu suomalaisissa kaupungeissa. Taloustutkimus Oy
<http://www.tem.fi/index.phtml?s=3024>

Arjen turvaa. Valtioneuvoston periaatepäättös sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi.
24.9.2004

Turvallinen elämä jokaiselle. Valtioneuvoston periaatepäättös sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi. 8.5.2008

Haikonen K & Lounamaa A (2010): Suomalaiset tapaturmien uhreina 2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 13/2010. Yliopistopaino: Helsinki.

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäättös
19.10.2006
[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/620a7bb47a3b1008c22573b60050a16c/\\$file/thj371_mamupol_ohjelma.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/620a7bb47a3b1008c22573b60050a16c/$file/thj371_mamupol_ohjelma.pdf)

Mänty M, Sihvonen S, Hulkko T & Lounamaa A (2007): Iäkkäiden henkilöiden kaatumistapaturmat. Opas kaatumisten ja murtumien ehkäisyyn. Kansanterveystieteen julkaisuja B29/2007. Edita Prima Oy: Helsinki. Sähköisenä:
http://www.ktl.fi/attachments/suomi/terveydenhuollon_ammattilaisille/tapaturmat/ikina-opas/verkkoversio-2007b29.pdf

Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen. SM julkaisuja 19/2006.

Pelastusaluekohtaiset tapaturmakatsaukset:
http://www.ktl.fi/portal/suomi/yhteistyoprojektit/tapaturmat/tapaturmat_lukuina/tapaturmat_alueittain/

Suomi - Euroopan turvallisimma maa? Tutkimus suomalaisten turvallisuuskäsityksistä. Poliisin ylijohdon julkaisuja 7/2009.

Tiirikainen, K (toim.) (2009): Tapaturmat Suomessa. Edita: Helsinki.

Valtioneuvoston periaatepäättös alkoholipolitiikan linjauksista
<http://pre20090115.stm.fi/is1208414751740/passthru.pdf>

Valtioneuvoston periaatepäättös kaupunkien kehittämisestä vuosiksi 2009-2011

Väkivallan vähentäminen

Haikonen K & Lounamaa A (2010): Suomalaiset tapaturmien uhreina 2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 13/2010. Yliopistopaino: Helsinki.

Katuväkivallan ehkäisy ja vähentäminen –työryhmän raportti. Helsingin kaupungin turvallisuusohjelman alatyöryhmä. 30.10.2009.

Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet (2005): Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö ja Monika-naiset liitto ry.

Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen. SM julkaisuja 19/2006.

Ota väkivalta huomioon turvallisuussuunnittelussa. Rikoksentorjuntaneuvoston tuottama tarkistuslista.

Poliisin toimenpiteet väkivallan estämisessä ja vähentämisessä. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 10/2005.

Salmi, Venla (2009). Kohti monimuotoista parisuhdeväkivaltatutkimusta. Oikeus (38); 2: 119-137.

Salmi, Venla & Lehti, Martti & Sirén, Reino & Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko (2009). Perheväkivalta Suomessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 12.

Sirén, Reino, Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha (2010): Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980-2009. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 103.

Tunnista, tunnusta ja toimi. Järvenpään väkivallan vähentämisen pilottihankkeen arviointi. Lausuntoja ja selvityksiä 2009:11. Oikeusministeriö.

Tuominen, Martti (2005). Väkivaltakokemukset kaupungissa ja maalla. Teoksessa Reino Sirén. & Päivi Honkatukia (toim.): Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980 ja 2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216.

Väkivallan vähentäminen Suomessa. Kansallisen väkivallan vähentämishankkeen 2007-2008 toimeenpanon seurantaraportti. Lausuntoja ja selvityksiä 2009:3. Oikeusministeriö.

Lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen

Ellonen N, Kääriäinen J, Salmi V & Sariola H (2008): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71; Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampereen Yliopistopaino Oy: Tampere. Verkkojulkaisuna:

[http://www.intermin.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/lapsiuhritutkimus_raportti/\\$file/lapsiuhritutkimus_raportti.pdf](http://www.intermin.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/lapsiuhritutkimus_raportti/$file/lapsiuhritutkimus_raportti.pdf).

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös 19.10.2006. Verkkojulkaisuna:

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/620a7bb47a3b1008c22573b60050a16c/\\$file/thj371_mamupol_ohjelma.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/620a7bb47a3b1008c22573b60050a16c/$file/thj371_mamupol_ohjelma.pdf)

Kirves L & Stoor-Grenner M (2010): Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliitto & Folkhälsan. Verkkojulkaisuna MLL:n nettisivuilla > Julkaisut - osio.

Kohti kokonaisvaltaista nuorten tapaturmien ehkäisyä -esite. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisuna: http://www.ktl.fi/attachments/taty/ajankohtaista/adrisk_-_kohti_kokonaisvaltaisempaa_10-02-18_small.pdf.

MacKay M & Vincenten J (2009): Child Safety Report Card: Europe Summary for 24 countries. European Child Safety Alliance, EuroSafe: Amsterdam. Verkkojulkaisuna: <http://www.childsafetyeurope.org/csi/eurosafe2006.nsf/wwwVwContent/l3childsafetyreportcards2009.htm>

MacKay M, Vincenten J, Brussoni M, Towner L (2006): Child Safety Good Practice Guide: Good Investments in unintentional child injury prevention and safety promotion. European Child Safety Alliance, EuroSafe: Amsterdam. Verkkojulkaisuna: <http://www.childsafetyeurope.org/csi/eurosafe2006.nsf/wwwVwContent/l3childsafetygoodpracticeguide.htm?OpenDocument>.

Markkula J & Öörni E (toim.) (2009): Turvallinen elämä lapsille ja nuorille. Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 27/2009. Yliopistopaino: Helsinki. Verkkojulkaisuna: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/ea565dd9-34e5-4e74-bcc6-27e567de2a96>.

Mäkelä P, Mustonen H & Tigerstedt T (toim.) (2010): Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Yliopistopaino: Helsinki.

Sethi D, Towner E, Vincenten J, Segui-Gomez M & Racioppi F (2008): European Report on Child Injury Prevention. World Health Organisation: Rome.

Verkkojulkaisuna:

http://www.who.int/violence_injury_prevention/child/injury/world_report/European_report.pdf.

Sisäasiainministeriö (2010): Lapset ja nuoret mukaan turvallisuussuunnitteluun. Kokemuksia ja malleja Päijät-Hämeestä. SM julkaisuja 7/2010. Verkkojulkaisuna: [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/504697977F35DC08C22576FF00205D94/\\$file/072010.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/504697977F35DC08C22576FF00205D94/$file/072010.pdf).

Soikkeli M (2010): Mitä tutkimusnäyttö kertoo alkoholimainonnan vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Yhteiskuntapolitiikka-lehti 5/2010, vol. 75. s. 538–546.

Tiirikainen K (toim.) (2009): Tapaturmat Suomessa. Edita: Helsinki.

Valtioneuvoston periaatepäättös alkoholipolitiikan linjauksista. Verkkojulkaisuna: <http://pre20090115.stm.fi/is1208414751740/passthru.pdf>

Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. STM:n julkaisuja 7/2010.

Turvallisen elinympäristön luominen

Valtioneuvoston periaatepäättös kaupunkien kehittämisestä vuosiksi 2009-2011

Valtioneuvoston periaatepäättös sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi

Valtioneuvoston periaatepäättös valtioneuvoston asuntopoliittiseksi toimenpideohjelmaksi

Valtioneuvoston periaatepäättös Helsingin seudun kuntien asunto- ja tonttitarjonnan lisäämiseksi aiesopimuksen mukaisesti

Valtioneuvoston periaatepäättös pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmaksi vuosille 2008-2011

Valtioneuvoston periaatepäättös hallituksen maahanmuuttopoliittisesta ohjelmasta

Valtioneuvoston periaatepäättös tieliikenteen turvallisuuden parantamisesta.

Erehdykset ja unohdukset salliva asuinympäristö. Työryhmäraportti. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. Veloituksetta kunnille ja pelastuslaitoksille.

Erityisryhmien asumisturvallisuuden parantaminen (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:25).

Verkkokäsikirja rakennetun ympäristön turvallisuuden parantamiseksi, julkaistaan keväällä 2011.

Liite 2: Taulukko 1. Turvallisuutta edistävät yhteistyömallit

Toimija Poliitiikan linjaukset	Kaupungin johto	Kaupungin hallintokunnat/ toimialat	Poliisitoimi	Pelastustoimi	Aluehallintovirastot (avit), Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (elyt)	Valtioneuvosto	TAVOITELTU TULOS
1)Turvallisuustyö ja -suunnittelu on johdettua. Päävastuutahot kunta, pelastus ja poliisi johtavat toimintaa yhdessä.	Kaupungin johto johtaa yhteistyötä yhdessä pelastusjohtajan ja poliisipäällikön kanssa.		Poliisipäällikkö johtaa yhdessä ..	Pelastusjohtaja johtaa yhdessä ..	Avien sisäisen turvallisuuden poikkihallinnolliset työryhmät tukevat yhteistyötä yhdessä maakuntien liittojen kanssa.	Ministeriöt tiivistävät yhteistyötään poikkihallinnollisten tehtävien johtamisessa ja yhteen sovittamissa.	Keskeiset toimijatahot ovat sitoutuneet turvallisuustyöhön ja antavat siihen panoksensa. Paikallinen turvallisuussuunnittelu on käytäntö.
2) Ympäristön tarkastelu ja arviointi (oikeat asiat, oikeat mittarit, oikea jaotus) ohjaavat turvallisuustyötä		Toimijoilla on yhteinen tietokanta. Hallintokunnat osallistuvat tietokannan muodostamiseen.	... Poliisi osallistuu ...	... Pelastus osallistuu ... Toimintaympäristön analyysin tulokset otetaan	Avit ja Elyt osallistuvat yhdessä maakuntien liittojen kanssa ...	Ministeriöt edistävät yhteisen tietokannan aikaansaamista.	Toimintaympäristön tarkastelu ja arviointi on tehty. Se on tehty oikeista asioista ja oikeilla mittareilla. Se on tehty jaotuksella, joka mahdollistaa konkreettisten tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittämisen sekä kansalaisten osallistumisen

Toimijoilla on yhteinen tietokanta.				huomioon palvelutasopäätöksen valmistelussa,			
3) Yhteistyön poikkihallinnolliset rakenteet perustuvat ympäristön tarkastelun esille nostamiin tarpeisiin; mitkä moniammatilliset ryhmät otetaan käyttöön ja mitkä toimijat ovat niissä mukana. Kolmannen sektorin toimijat kytetään yhteistyöhön säännöllisesti.		Hallintokunnat osallistuvat yhteistyöhön ja osoittavat siihen panokset. Aktiivinen asiakasohjaus järjestöjen palveluihin	Poliisi osallistuu ja osoittaa panokset. Aktiivinen asiakasohjaus järjestöjen palveluihin	Pelastus osallistuu ja osoittaa panokset. Aktiivinen asiakasohjaus järjestöjen palveluihin	(Aveissa muodostetaan sisäisen turvallisuuden työryhmät)	Turvallisuusyhteistyötä edistetään lainsäädännön keinoin (esim. tiedonvaihto) ja valtakunnallisella koulutuksella.	Yhteistyötä varten on muodostettu tarpeelliset moniammatilliset ryhmät. Nämä asettavat tavoitteet ja valitsevat toimenpiteet. Yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa on vahvistettu sopimuksilla.

4) Turvallisuustyö on osa toimijoiden strategioita.		Strategiat ohjaavat toimintaa ja kytkevät yhteistyön hallintokuntien arkityöhön	Strategiat ---	Strategiat ---			Turvallisuus on strateginen valinta kansalaisten hyvinvoinnin varmistamiseksi.
5) Turvallisuussuunnitelmissa kirjatut toimenpiteet toteutetaan toimijoiden tulosohtauksen kautta.		... ovat mukana hallintokuntien talous- ja tulossopimuksissa.	... ovat mukana tulossopimuksissa.	... ovat mukana pelastustoimen ja kuntien kanssa tehtävissä sopimuksissa ja palvelutasopäätöksissä.	... ovat mukana Avien ja Elyjen toiminnallisissa tulossopimuksissa.		Kansalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistamiseksi asetetut tavoitteet on kirjattu toimintaa ja taloutta koskevilla sopimuksissa.
6) Yhteistyötä ja sen vaikutuksia seurataan ja niistä raportoidaan säännöllisesti ja avoimesti.	Yhteistyötä ja sen tuloksia seurataan osana kaupungin strategian seurantaa. Tuloksista tiedotetaan säännöllisesti.	Seurataan säännöllisesti ... tiedotetaan.			Avien sisäisen turvallisuuden työryhmät seuraavat ja tiedottavat.	Ministeriöt seuraavat ja tiedottavat.	Kansalaiset ovat tietoisia turvallisuuden tilasta, voivat muodostaa siitä käsityksensä ja osallistua.

Liite 3: Taulukko 2. Turvallisen elinympäristön luominen

Toimija Politiikan linjaukset	Kaupungin johto	Kaupungin hallintokunnat/ toimialat	Poliisi-toimi	Pelastus-toimi	Aluehallinto- virastot (avit) ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristö keskuskeskukset (elyt)	Valtioneuvosto	TAVOITELTU TULOS
1) Turvallisuus näkökulmat huomioidaan rakennetun ympäristön suunnittelussa, ylläpidossa ja huollossa	Sitoutuminen turvallisuus-kulttuurin edistämiseen. Linjataan turvallisuuden huomioiminen fyysisen ympäristön suunnittelussa ja ylläpidossa ja huollossa Lähiöiden kokonaisvaltaisen kehittämisen siirtyä	Turvallisuusseikat otetaan huomioon suunnittelussa, ylläpidossa ja huollossa Rakennusvalvonta, kaavoitus, pelastuslaitos, tekninen toimi ja muut toimijat tehostavat yhteistyötään. Ihmisiin kohdistuvien turvallisuuteen vaikutusten arviointia vahvistetaan fyysisen ympäristön suunnittelussa ja ylläpidossa. Rakennettu ympäristö huomioi kaikki eri väestöryhmät ja asuinalueet	Poliisiviranomaiset välittävät asiantuntijuuttaan ympäristön suunnittelun turvallisuusnäkökulmiin ja paikkatietojärjestelmien hyödyntämiseen rikoksien ehkäisemiseksi	Pelastusviranomaiset välittävät onnettomuuskatsien ehkäisyn asiantuntijuuttaan ympäristön suunnittelun turvallisuusnäkökulmiin Pelastuslaitoksen ennaltaehkäisevän työn tehostaminen	Turvallisuusnäkökulmat liitetään osaksi kuntien fyysisen ympäristön ohjausta	Yhdyskuntasuunnittelun keskeinen tavoite on ympäristön turvallisuus Pelastuslain omatoimisen varautumisen säännöksillä vaikutetaan olemassa olevien rakennusten turvallisuuteen	Rakennetun ympäristön turvallisuus ja asukkaiden turvallisuuden tunne paranee Lainsäädäntöä noudattamalla rakennetun ympäristön turvallisuus parane. Yhdenvertaisesti kaikille hyvä ympäristö. Ympäristö mahdollistaa itsenäisen pärjäämisen

	kunnissa ohjelmallisena työnä pysyväksi osaksi kuntien linjaorganisaatiota ja toimintakäytäntöjä sekä kunnan strategista kehittämistä Päätökset pelastuslain omatoimisen varautumisen tehostamisesta kaupungin kiinteistöissä	ja heidän turvallisuustarpeensa. Esteettömyyssäännösten mukaisten ratkaisujen parempi toteuttaminen Hallintokunnat ohjeistavat pelastuslain tavoitteiden toteutumista kaupungin rakennuksissa: koulut, sairaalat, vanhainkodit jne. (omatoiminen varautuminen) Oikaistaan aktiivisella viestinnällä tiettyihin asuinalueisiin liittyviä perusteettoman negatiivisia mielikuvia. Käytetään työn tukena ympäristöministeriön vuoden 2011 alussa julkaisemaa verkkopohjaista tietopalvelua rakennetun ympäristön turvallisuudesta.					
2) Asumisen politiikat	Asumispolitiikka huomioi kaikki väestöryhmät	Palveluja kehitetään yhteistyössä kaupungin, asukkaiden, palveluntuottajien sekä					Turvallisuusseikkojen huomioiminen näkyy uustuotannossa, olemassa olevan asuntokannan

	ja ehkäisee syrjäytymistä Seudullisen yhteistyön kehittäminen	järjestöjen yhteisvoimin. Kunnan asumisstrategiaa toteutetaan maapolitiikassa ja kaavoituksessa. Ehkäistään asuinalueiden epätoivottavaa väestö- ja sosiaalisen rakenteen yksipuolistumista ja sosiaalista eriytymistä sekoittamalla erilaisia asuntotyyppejä ja asuntojen hallintamuotoja Linjataan sosiaalisen asumispalvelun järjestämisperiaatteet. Vältetään etnisten ryhmien asuttamista laajasti samalle alueelle kunnan tukemiin asuintoihin, jossa asuu jo ennestään runsaasti huono-osaisia valtaväestöön kuuluvia. Asumisen strategiassa ja asunto-ohjelmassa otetaan huomioon erilaiset asumistarpeet ja –palvelut (mm. lapsiperheet,					kehittämisessä, vuokra-asumisessa, erityisryhmien asumisessa, sosiaalisessa asumisessa ja asunnottomuudessa. Erityisesti syrjäytyneiden turvallisuus ja hyvinvointi paranee (vaikutus koko yhteiskuntaan)
--	---	--	--	--	--	--	---

		ikääntyneet, etniset vähemmistöt) Ehkäisevän ja varhaisen tukemisen toimintamuotojen vakiinnuttaminen osaksi kunnan peruspalveluja					
3) Kaikkien väestöryhmien liikenneturvallisuuden edistäminen on osa rakennetun ympäristön suunnittelua	Maankäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös liikennesuunnittelu. Seuraa liikenneturvallisuudessa jne.	Liikenneturvallisuusnäkökohdat otetaan huomioon kaavoituksessa. Paikallisuuden ja asukkaiden näkökulmien huomioimista vahvistetaan. Eri toimintojen (esim. ostoskeskus) sijoittelun suunnittelu vähentää myös liikennetarpeita. Maankäytön suunnittelulla vaikutetaan myös lähipalvelujen vahvistamiseen.	Tilastotiedon ja paikkatiedon tuottaminen liikenneonnettomuuksista .	.		Poikkiphallinnollinen yhteistyö. Valtioneuvoston periaatepäätösten tieliikenteen turvallisuuden parantamisesta	Eri liikennemuodoille tarvittaessa omat väylät, turvalliset risteyskohdat. Selkeät sekä johdonmukaiset kävely- ja pyöräilyreitit.

Liite 4: Taulukko 3. Väkivallan määrän vähentäminen

TEEMAJA TOIMET KESKEINEN	Toimijat: → (viranomaiset ja järjestöt sekä mm. seurakunnat)	Kaupungin johto (ml. luottamushenkilöjohto)	Kaupungin hallintokunnat/toimi-alat	Poliisitoimi	Pelastustoimi	Aluehallintovirastot (avit), Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (elyt)	Valtioneuvosto (ministeriöt)	Tavoiteltu tulos
→ VÄKIVALLAN ENNALTATÄESTÄMINEN Moniammatillinen yhteistyö	Politiikan linjaukset: Väkivallan ennalta estäminen on moniammatillisen yhteistyön keskiössä ja toimintaa ohjaava strategia. Työ on johdettua, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä.	Kaupungin johto johtaa yhteistyötä väkivallan vähentämiseksi yhdessä poliisipäällikön ja pelastusjohtajan kanssa.	Osallistuvat toimialoittain väkivallan vähentämiseen tähtäävään yhteistyöhön – edistään turvallisuuskumppanuutta. Keskeistä esim. sosiaalipäivystyksen ja poliisin toimiva yhteistyö 24 h / 7 vrk. Sosiaalialan työntekijöiden sijoittuminen poliisiasemille voi parantaa akuuttien tilanteiden hoitoa.	Poliisipäällikkö johtaa yhteistyötä väkivallan vähentämiseksi yhdessä kaupungin johdon ja pelastusjohtajan kanssa.	Pelastusjohtaja johtaa yhteistyötä väkivallan vähentämiseksi yhdessä kaupungin johdon ja poliisipäällikön kanssa.	Tukee kuntien työtä yhdessä maakuntaliiton kanssa. Turvaa toimintaedellytykset, ohjaa, neuvoo ja koordinoi työtä. Koordinoi alueellisesti sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaisesti viranomaisten ja järjestöjen yhteistyön	Huolehtii lainvalmistelusta, tutkimuksesta ja opetuksesta. Huomioi tulosohejauksessaan järjestöt ja niiden toimintaedellytykset.	Väkivallan määrä vähenee. Yhteistyö on käytäntö. Riskitekijöiden tunnistaminen helpottuu ja ennaltaehkäisy tehostuu. Väkivallan seuraukset lieventyvät. Järjestöt ovat mukana konkreettisesti väkivallan vähentämisessä.

VÄKIVALLAN ENNALTÄESTÄMINEN Alkoholin käytön vähentäminen	Väkivallan syihin puuttuminen. Oikeisiin ongelmiin puuttuminen vähentää mm. väkivaltaista käyttäytymistä.	Vastaa kunnassa väkivallan rakenteellisten tekijöiden¹² hallintaa edellyttävistä toimista. Linjaukset alkoholihaittojen konkreettisesta vähentämisestä kunnassa. Tukiverkoston kohentaminen.	Kehittää yhteistyömuotoja, joissa havainnoidaan ja ratkaistaan yksilökohtaisten ja sosiaalisten tekijöiden hallintaa edellyttäviä toimia: aggressioalttiuden vähentämistä, itsekontrollin parantamista, päihderiippuvuuden parantamista, mielenterveyden hoitamista jne. Toteuttaa alkoholilain tavoitteiden toteuttamista paikallistasolla. Luo edellytykset päihdehaittojen ehkäisylle ja ehkäisevän päihdetyön tekemiseen. Sosiaalityö ja nuorisotoimi edistävät järjestöjen toimia, joilla valvotaan erityisesti nuorten alkoholinkäyttöä yleisillä paikoilla.	Vastaa väkivallan tilannetekijöiden hallintaa edellyttävistä toimista: tilaisuusrakenteen minimointi mm. alkoholivalvonnalla.	Osallistuu viranomaisten väliseen turvallisuustyöhön: mm. välittämällä tietoa perustyössä kohtaamistaan epäkohdista muiden viranomaisten tietoon vrt. lastensuojelulaki.	Huolehtii alkoholilupien ja alkoholin saatavuuden kontrollista ja rajoittamisesta.	Luo toimivaa ja alkoholin käytön vähentämiseen tähtäävää päihdepolitiikkaa. Luo työllistämisen uusia toimia syrjäytymisvaarassa oleville.	Väkivallan syyt on tunnistettu ja sen pohjalta väkivaltaan puututaan sen kaikissa ilmenemismuodoissa. Alkoholin käyttö vähenee.

¹² Rakenteellisilla tekijöillä tarkoitetaan hyvinvointipalvelujen varmistamisesta, syrjäytymistä ehkäiseviä toimenpiteitä, alkoholin saatavuuteen ja alkoholihaittojen torjuntaan liittyviä seikkoja ja tukiverkoston vahvistamisesta.

Tilannetorjunta ¹³	Väkivallan tilannetorjunta Yleisten paikkojen turvallisuus	Tarkastelee fyysistä arkiympäristöä ja reagoi paikallisiin ongelmiin – osoittaa tilanneherkkyyttä puuttua.	Kaupunkisuunnittelun keinoin estää turvattomien ja ongelmia edistävien kohteiden syntymistä. Ottaa käyttöön KivaKoulu – toimintamallin kaikissa lasten kouluissa. Kehittää monitoimitilojen ¹⁴ turvallisuutta yhdessä yrittäjien kanssa.	Ottaa valvontaan mukaan muita toimijoita: järjestöt, yksityinen turvapalvelu ja yrittäjät. Tehostaa näkyvyyttä (kapakka- ja koulupoliisi jne.)	Pelastuslaitos osallistuu.	Valvoo kuntien monitoimitiloja. Porrastaa lupamenettelyn keinoin ravintoloiden aukioloaikoja.	Tarkistaa järjestyslakia, jotta julkijuopottelu vähenee.	Yleisillä paikoilla väkivallan määrä vähenee nykyisestä: nyt yli puolet väkivallan teoista tapahtuu yleisillä paikoilla. Otetaan käyttöön tilannetorjunnan keinot.
-------------------------------	---	--	---	---	----------------------------	--	--	---

¹³ Tilannetorjunnalla tarkoitetaan sitä, että väkivaltarikoksen tekemistä vaikeutetaan, kiinnijäämisriskiä lisätään, rikostilaisuuksia vähennetään ja väkivaltaan johtavia tekijöitä vähennetään.

¹⁴ Monitoimitiloilla tarkoitetaan tiloja, joissa on useita toimijoita ja toimintoja samoissa tiloissa. Näitä ovat esimerkiksi liike- ja kauppakeskukset.

Tekijätorjunta	Kasautuvan väkivallan ehkäisy	Tukitoimet syrjäytymisherkeille asuinalueille ja riskiryhmille, jotka ovat haavoittuvimpia.	Tukee väkivaltarikoskierteen katkaisua. Kohdistaa erityiset toimet siihen pieneen osaan populaatiosta, joka tekee ja kokee suuren osan väkivaltateoista.	Profiloi väkivallan tekijät. Kohdistaa valvontaa riskikohteisiin (ml. hot spot ¹⁵) ja mm. humaltuviin seurueisiin.	Välittää tietoa perustyössä tehdyistä havainnoista muille viranomaisille ottaen huomioon tietosuojaa koskevat säännökset	Ohjaa ja tekee tunnetuksi kasautuvan väkivallan ehkäisyä.	Tukee alan koulutusta ja suunnitelmallisia toimia väkivallan kasaantumisen ehkäisemiseksi.	Väkivallan toistuvuus ja kasaantuminen estetään.
Haittojen minimointi	Rikoksen uhrin palvelut Väkivalta kohdistuu usein samoihin henkilöihin	Kohdistaa tukitoimet haavoittuvimmissa asemissa oleviin henkilöihin, joiden kohdalla väkivallan tekeminen ja uhrikokemukset kasautuvat.	Huolehtii tehokkaasta hallinnon yhteistyöstä haittojen hoidossa ja jälkihoidossa Kohdentaa toimia uhrin aseman parantamiseen Velvoittaa ohjaamaan rikoksen uhrin rikosuhripalveluiden puoleen.	Turvaa asianomistajan oikeudet mm. kuvaamalla asianomistajan vammat mahdollista oikeudenkäyntiä varten. Ohjaa rikosuhripalvelujen puoleen.	Pelastuslaitos osallistuu.	Ohjaa ja seuraa moniammatillisen yhteistyön kehittymistä. Ohjaa toimintaan, joka huomioi ja turvaa entistä paremmin uhrin oikeudet.	Turvaa työn toimintaedellytykset budjettiohjauksella.	Ennalta ehkäistään uhriutumista ja minimoidaan väkivallan toistuvuus. Rikoksen uhri saa oikeudenmukaista palvelua ja oikeusturva toteutuu ja selviytyminen mahdollistuu: toimivat prosessit tuottavat yhdenmukaista laatua.

¹⁵ Hot spot –menetelmästä enemmän julkaisun luvussa 7.4

Liite 5: Taulukko 4. Lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen

Toimija	Kaupungin johto	Kaupungin hallintokunnat/toimialat	Poliisitoimi	Pelastustoimi	Aluehallintovirastot (avit), Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (elyt)	Valtioneuvosto (ml. valtion tutkimuslaitokset)	TAVOITELTU TULOS
Politiikan linjaukset							
1) Ehkäistään monialaisella yhteistyöllä aktiivisesti lasten, nuorten ja perheiden syrjäytymistä	Kokoaa lasten ja nuorten asioita koskevat suunnitelmat ja koordinoi niiden toteutusta. Hyväksyy ja kirjaa periaatteet lasten ja nuorten osallistamiseksi heitä koskevissa asioissa ja paikallisessa turvallisuussuunnittelussa	Linjaavat yhdessä syrjäytymisen ehkäisyntavoitteet ja keinot. Varmistavat, että toimintayksiköissä tunnustetaan ajoissa syrjäytymisvaarassa olevat ja huonosti voivat (ml. häiriökäyttäytyvät, toistuvasti uhriutuneet). Heitä tuetaan kehitysympäristössään luomalla tarvittaessa pysyvät hoitoketjut sekä heidän perheitään tuetaan tarjoamalla kotipalveluja sekä vahvistamalla vanhemmuutta ja mielenterveyttä. Voivat halutessaan	Vaikuttaa osaltaan myös häiriökäyttäytymisen syihin. Hakeutuu vuorovaikutukseen nuorten kanssa päiväkodissa, kouluissa ja kerhoissa sekä perheiden kanssa^{IV}. Lisää lähi- ja nettipoliisitointaa ja näin parantaa poliisin näkyvyyttä ja vuorovaikutus	Otetaan käyttöön Yli Hyvä Juttuhankkeen malleja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.^V Toteutetaan Tulipysäkkihankkeen käytännöt^{VI}.	Avit edistävät palveluiden painopisteen siirtämistä kohti ennaltaehkäisyä vakiinnuttamalla moniammatillisia työmuotoja ja varhaista puuttumista sekä valvomalla kouluterveydenhuollon henkilöstömääriä. Elyt ja avit tarjoavat koulutusta lasten ja nuorten osallistamisesta sekä osallistuvat vaikuttamisjärjestelmien	Tukee ammattitaidon kehittämistä: eri alojen ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutukseen tuotetaan tietoa varhaisesta puuttumisesta sekä tapaturmien ja väkivallan ehkäisystä. Luo edellytykset monikeskisen yhteistyöhön (ml. tietosuojasäännökset) ja elämäнкаariajattelun palveluissa ja turvallisuustyössä. Alkoholijuomien saatavuutta rajoitetaan edelleen aktiivisesti alkoholipolitiikan	a) Syrjäytyneiden lasten, nuorten ja lapsiperheiden määrä vähenee. b) Moniammatillinen yhteistyö on arkea. c) Lapset, nuoret ja perheet saavat tukea arjessa, vapaa-ajan toiminnoissa ja tarpeen mukaan muissa palveluissa. d) Lapsille ja nuorille on luotu vaikuttamisjärjestelmä, joka

	. Varmistaa riittävien palvelujen järjestämisen kehitysympäristölähtöisesti.	kohdistaa valtionosuuksien korotukset koulu- ja opiskeluterveydenhuollon voimistamiseen. Ottavat käyttöön etsivän nuorisotyön mallit sekä mallit koulupudokkaiden ja toisen asteen koulutuksen keskeyttäneiden tukemiseen samalla heidän palvelujen saannistaan huolehtien. Toteuttavat Tulipysäkkihankkeen käytännötⁱ. Lisäävät eri alojen ammattilaisille koulutusta perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Tukevat nuorten (ja perheiden) päihteettömiä vapaa-ajan ympäristöjä. Panostavat yhteisöllisyyden vahvistamiseen kouluissa ja nuorisotyössä sekä pyrkivät	ta arjessa sekä vahvistaa myönteistä kuvaa ja luottamusta poliisiin.		kehittämiseen. Avit arvioivat säännöllisesti alaikäisten alkoholin saatavuutta (esim. ostokokeet) sekä edistävät nuorten päihteettömiä vapaa-ajan ympäristöjä.	keinoin: erityistä huomiota kiinnitetään jatkossa nuorten alkoholin saatavuuteen, pyritään vahvistamaan mahdollisia myönteisiä trendejä ja ehkäisemään ennalta mahdollisen luokkapolarisaation syntyä nuorten alkoholin käytössä. Hyödyntää aktiivisesti lasten ja nuorten osallistamista ikävaiheen mukaisesti ao. ryhmien turvallisuuden parantamiseen tähtäävässä työssä^{vii}.	aktiivisessa käytössä.
--	--	---	---	--	--	--	--------------------------------------

		järjestämään syrjäytymisvaarassa oleville nuorille mielekästä toimintaaⁱⁱ. Tiedottavat vaikutusmahdollisuuksistaⁱⁱⁱ, kaupungin ja sen eri toimintayksiköiden turvallisuustilanteesta ja siltä pohjalta tehtävistä parannuksista.					
2) Siirretään lasten ja nuorten tapaturmien ja väkivallan vähentämisessä painopistettä ennaltaehkäisyyn huolehtien samalla riittävän hoidon ja	Varmistaa edellytykset ennaltaehkäis evälle työlle, hoidolle ja kuntoutuksell e. Suuntaa tilasto- ja arviointitiedo n (ml. turvallisuude n tunne) pohjalta lasten ja nuorten turvallisuutta	Osana hyvinvointi- ja paikallista turvallisuussuunnitelmaa linjaavat yhdessä tapaturmien ja väkivallan ehkäisyn tavoitteet ja keinot (esimerkiksi liikenneturvallisuuden edistäminen). Sitoutuvat lapsiin ja nuoriin kohdistuvien kunnallisten päätösten yhteydessä tekemään lapsivaikutusten arvioinnin.^{viii} Kartoittavat säännöllisesti kokemukset	Tiedottaa ja tuo tietonsa yhteistyöhön ns. vaarallisista paikoista ja väkivalta- ja liikenneerikkom ustilanteesta. Tilastoihin pohjautuvalla tilannevalvonn alla ja hallinnossa sovitulla tavalla ehkäisee	Osaltaan jakaa tietoa tehdystä onnettomuuksia ennaltaehkäisev ästä työstä ja muutoksista onnettomuustila nteessa kaupungin suunnittelutyön tueksi. Edistää turvallisuuskump panuuksia opetus-, sosiaali- ja pelastustoimen välillä.	Elyt tehostavat nuorten liikenneturvallisuu den edistämiseksi tehtävää työtä. Elyt huomioivat tapaturmat ja väkivallan ennakoidessaan eri ammattien osaamis- ja koulutustarpeita. Avit tukevat kuntien ja toimintayksiköiden turvallisuussuunnitt	Koordinoi kansallista lasten ja nuorten turvallisuustyötä tilanneseurannan pohjalta edistäen aktiivisesti toimiviksi todettuja käytäntöjä. Tukee kuntien ja järjestöjen työtä talous- ja informaatio-ohjauksella. Tukee ammattitaidon kehittämistä: eri alojen ammattilaisten peruskoulutukseen tuotetaan tietoa lasten ja	a) Lasten ja nuorten tapaturmien ja väkivallan ehkäisytyö on suunnitelmallista: tilannetta seurataan ja kohdennetaan sen pohjalta ehkäisytoimia eri toimintayksiköiss ä. b) Lasten ja nuorten tapaturmien ja väkivallan

kuntoutukse n saannista.	ja hyvinvointia tukevien suunnitelmien valmistelua ja toimeenpanoa. Tapaturmia ja väkivaltaa ennaltaehkäis evissä suunnitelmiss a suosii toimiviksi todettujen käytäntöjen käyttöä. Linjaa, että kaupungissa ehkäistään ja puututaan aktiivisesti alaikäisten alkoholin käyttöön (ml. alkoholimain onta) ja alkoholin	turvallisuudesta. Sitoutuvat toimintayksiköissä nollatoleranssiin kiusaamiselle ja vakaville tapaturmille. Otaa käyttöön toimintayksiköissä tapaturmien^{ix} ja väkivallan ehkäisyssä^x hyviksi todettuja keinoja sekä panostaa eri-ikäisten kanssa toimivien ammattilaisten osaamisen parantamiseen näistä. Pelastus-, opetus- ja sosiaalitoimi solmivat turvallisuuskumppanuuksia edistääkseen koulun omatoimista varautumista ja turvallisuuskasvatusta. Sitoutuvat lisäämään lasten ja nuorten sosiaalisia ja elämönhallintataitoja sekä valmiuksia toimia turvallisesti, arvioida vaaroja ja ehkäistä	häiriökäyttäyty mistä (ml. alkoholinkäytt ö leikkipuistoiss a). Laajentaa ja kehittää puhuttelukäytä ntöä nuorten liikennerikkom usten yhteydessä. Vaikuttaa tilannevalvon nlla lasten ja nuorten kokemaan turvattomuute n.	Toteuttaa turvallisuuskum ppanuuksin Nou Hätä! - kampanjaa peruskouluissa.	elua täydennyskoulutuk sen avulla. Avit opetushenkilöstön täydennyskoulutuk sessa painottavat fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden parantamiseen (ml. koulukiusaaminen)	nuorten tapaturmien ja väkivallan ehkäisyn keinoista sekä niiden yhteydestä syrjäytymiseen, mielenterveydenhäiriöi hin ja päihteiden käyttöön. Tukee turvallisuustutkimusta, jolla saadaan tietoa lasten ja nuorten kokeman turvallisuuden eri osa-alueista, tapaturmista ja väkivallasta sekä ehkäisykeinoista. Levittää uusinta turvallisuustietoa ammattilaisille ja kansalaisille. Sitoutuu vähentämään kansallisin toimin alkoholin saatavuutta alaikäisille nuorille. Tukee Nou Hätä! - kampanjaa	aiheuttamat terveyden menetykset vähenevät. c) Aiempaa harvempi lapsi ja nuori joutuu kokemaan turvattomuutta arkiympäristöissään.
-------------------------------------	--	---	--	---	---	--	--

	aiheuttamiin turvallisuusongelmiin. Pyrkii aktiivisesti koetun turvallisuuden parantamiseen yhteistyössä median kanssa.	vaaratilanteiden syntymistä sekä toimia hätätilanteessa. Kehittävät ja ottavat käyttöön keinot alaikäisten alkoholin käyttöön ja nuorten yöaikaiseen humalajohteiseen väkivaltaan puuttumiseksi. Linjaa, että kunnan kaikki kasiluokkalaiset osallistuvat valtakunnalliseen Nou Hätä! -pelastustaitokampanjaan. ^{xi}				tiedottamalla.	
3) Edistetään lasten ja nuorten rakennettujen lähiympäristöjen turvallisuutta ja virikkeellisyttä.	Nostaa turvallisuuden osaksi palveluiden ja toimintayksiköiden laatuarviointia. Linjaa, että molemmat turvallisuus ja virikkeellisyys on	Tukevat toiminnallaan lasten ja nuorten lähiympäristön turvallisuutta ja virikkeellisen ympäristön luomista. Kiinnittävät erityistä huomiota liikenneturvallisuuteen koulujen läheisyydessä. Linjaavat, että lähiympäristöjen turvallisuus tarkastetaan säännöllisesti ja otetaan	Lähi- ja nettipoliisitoiminalla edistetään aktiivisesti lasten ja nuorten lähiympäristöjen turvallisuutta ja heidän osallistamistaan.	Pelastuslaitos tukee omatoimista turvallisuuden edistämistä ja varautumista.	Elyt ja avit osana lakisääteistä toimintaansa huomioivat kuntien yleis- ja asemakaavoitusta ohjatessaan ja valvoessaan turvallisuuden ja virikkeellisuuden edistämisen lasten ja nuorten näkökulmasta.	Osallistuu infrastruktuurin ja asumisen rahoittamiseen sekä maankäytön ja liikenteen suunnittelun koordinointiin ja ajoitukseen. Tukee lasten ja nuorten turvallisia lähiympäristöjä tarvittaessa lainsäädännöllä ja ohjeistuksin.	a) Kaupunkiympäristöjen lapsiystävällisyys (=turvallisuus ja virikkeellisyys) paranee. b) Aiempaa useampi lapsi ja nuori kokee tarvittaessa voitavansa vaikuttaa lähiympäristönsä suunnitteluun ja turvallisuuteen.

	huomioitava lähiympäristöjen kehittämisessä. Linjaa, että lapset ja nuoret otetaan mukaan oman lähiympäristönsä ja toimintansa suunnitteluun.	käyttöön menetelmät riskien arvioimiseksi ja poistamiseksi. Samalla huolehtivat ympäristön virikkeellisuuden säilymisestä. Aktiivisesti poistavat ympäristön suunnittelulla ja ylläpidolla ns. pelon paikkoja (ml. pimeät kulkuväylät ja liikenneympäristön vaarat) ja paikkoja, joissa todennäköisyys väkivallalle on suuri (ml. ravintoloiden edustat, taksijonot). Edistävät toimiviksi todettujen turvallisuutta ja virikkeellisuutta^{xii} edistävien toimintatapojen käyttöönottoa ympäristöjen suunnittelussa ja kunnossapidossa. Hyödyntävät lasten, nuorten ja perheiden asiantuntemusta toimintansa, asuinalueiden ja muiden lähiympäristöjen					c) Syrjäytyminen vähenee, kun lapsilla ja nuorilla on mielekästä toimintaa omissa lähiympäristöissään.
--	---	---	--	--	--	--	--

		kehittämisessä.					
4) Lisätään verkko- ja muun mediaympäristön turvallisuutta vahvistamalla lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa sekä kaupungin hallinnon/lasten kanssa työskentelevien media- ja turvataitoja.	Varmistaa edellytykset netin hyödyntämiseen järjestettävään vaikuttamiseen mahdollisuuksien ja vertaistukea.	Linjaa, että opetussuunnitelmiin sisällytetään turvallisen ja vastuullisen netin käytön hallintataidot.^{xiii} Tiedottavat yhteistyössä koteja media- ja nettiturvallisuudesta (ml. olemassa oleva materiaali ja hyvät tavat). Opetus- ja nuorisotoimi puuttuvat netti- ja kännykkäkiusaamiseen. Digitaaliseen mediaan liittyvä lasten hyväksikäyttö tunnistetaan ja uhria tuetaan. Nuorisotoimi toimii netissä ja luo mahdollisuuksia lasten ja nuorten nettikohtaamisille. Sosiaali- ja terveystoimen tukipalvelut ovat netissä.	Varmistaa nettipoliisitoiminnaan voimavarat ja suuntaa sitä myös neuvontaan. Puuttuu moniammatillisessa yhteistyössä digitaaliseen mediaan liittyvään lasten ja nuorten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, ”viharyhmiin” ja netti- ja kännykkäkiusaamiseen. Tiedottaa osaltaan	Edistää Pelastus.fi-nettisivustollaan materiaaleja lapsille, nuorille ja perheille sekä päivähoitoon ja kouluille.	Elyt kehittävät verkkonuorisotyötä ja huomioivat sisältöinä lasten ja nuorten nettiturvallisuuden.	Lisää osaltaan ammattilaisten ymmärrystä netin käytöstä ja sen merkityksestä lasten ja nuorten elämässä. Tiedottaa aktiivisesti Opetushallituksen turvanetti -sivuston sisällöistä^{xv}. Tukee lasten ja nuorten turvallisia digitaalisia ympäristöjä tarvittaessa lainsäädännöllä ja ohjeistuksin.	a) Viranomaisten, lapsiperheiden sekä lasten ja nuorten nettiturvallisuuden hallintataidot paranevat. b) Kunnassa aiempaa aktiivisemmin hyödynnetään netin mahdollisuuksia osallistamisessa ja sekä tukemisessa.

			lapsille, nuorille ja perheille hyvistä tavoista netissä toimimiseen. xiv				
5) Tuetaan maahanmuuttajataustaisten lasten, -nuorten ja perheiden kotoutumista, lisätään tietoa saapumismaan arvoista ja säännöistä, vahvistetaan yhdenvertaista kohtelua ja vähennetään rasismia.	Seuraa maahanmuuttajataustaisten hyvinvointi- ja turvallisuustilannetta sekä asuinalueiden eriytymistä ja ohjaa sen pohjalta työtä^{xvi}. Vaikuttaa yleiseen asenneilmapiiriin yleisillä linjanvedoilla ja sitoutuu, että hallinnossa pyritään myönteiseen	Huolehtivat omalta osaltaan, että maahanmuuttaja saa tarveperustaisesti kieliopintoja ja tietoa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta.^{xvii} Tukevat aktiivisesti nuorten jatko-opintoihin pääsyä, työllistymistä ja antavat tietoa työntekijän oikeuksista ja työturvallisuudesta. Tarjoavat matalan kynnyksen harrastuksia koulussa ja sen ulkopuolella sekä järjestävät kulttuurien kohtaamisia mahdollistavia tilaisuuksia lapsille, nuorille ja perheille. Kehittävät	Suomalaista poliisitoimintaa tehdään tutuksi arkiympäristöissä ja myös maahantulon yhteydessä. Pyrkii rekrytoimaan eri etnisestä taustoista tulevia poliisin palvelukseen. Puuttuu aktiivisesti viharikoksiin.	Tekee toimintaa tutuksi lasten ja nuorten arkiympäristöissä. Maahantulon yhteydessä tarjoaa tarvittaessa tietoa suomalaisesta palokuntatoiminnasta ja kodin turvallisuudesta. Pelastuslaitokset pyrkivät rekrytoimaan eri etnisistä taustoista tulevia mukaan (ml. VPK-toiminta).	Elyt osana kotouttamistoiminnan koordinoitua osallistuu maahanmuuttajien tietopaketin sekä koulutuksen suunnitteluun. Tehostavat maahanmuuttajien integrointia työmarkkinoiden kautta kehittämällä keinoja etenkin nuorten maahanmuuttajien työllistämiseksi.	Tukee maahanmuuttajataustaisten kotoutumista (erityisesti työllistymistä ja opintoihin pääsyä) lainsäädännöllä ja valtakunnallisissa suunnitelmissa ja ohjelmissa. Tukee ammattitaidon kehittämistä: eri alojen ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutukseen tuotetaan tietoa ja materiaalia kotouttamis- ja monikulttuurisuustyön tueksi.	a) Eri etniset ryhmät ja maahanmuuttajataustaiset lapset ja -nuoret osallistuvat aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintoihin. b) Aiempaa harvempi lapsi ja -nuori kokee syntyperänsä tai etnisen taustansa vuoksi syrjintää arkiympäristössään. c) Maahanmuuttajaperheiden elämänhallinta paranee.

	vuorovaikutukseen maahanmuuttajien kanssa. monikulttuurisuutta tukevia työmenetelmiä ja panostavat tiedonkulun sujuvoittamiseen kodin ja koulun/harrastusten/nuorisot alon välillä. Puuttuvat tehokkaasti eri etnisistä taustoista tulevien kiusaamiseen ja syrjimiseen sekä keskinäisiin konflikteihin. Edistävät osallisuutta kehittämällä kanavia ja rakenteita yhteistyössä 3. sektorin toimijoiden kanssa. Ehkäisevät tarveperustaisilla palveluilla ja asukkaiden osallistamisella asuinalueiden negatiivista eriytymistä.						
--	---	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

ⁱ Hankkeen kehittäminen menetelmin puututaan lasten luvattomaan tulenkäyttöön yhteistyössä opetus-, sosiaali- ja terveys-, poliisi- ja pelastusviranomaisten kanssa. Tulipysäkki-hankkeen päävastuu on kaupungin opetustoimesta vastaavalla taholla.

ⁱⁱ Kaminen M, Lillback-Peltonen T, Horelli I & Alanko-Luoma R (2009): Yli Hyvä Juttu – Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hankkeen loppuraportti. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö: Padasjoki.

ⁱⁱⁱ Lapset ja nuoret mukaan turvallisuussuunnitteluun. Kokemuksia ja malleja Päijät-Hämeestä. SM julkaisu 7/2010

^{iv} Vaikuta varhain: Poliisin hyvät käytännöt varhaisen puuttumisen alueella. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 10/2006

^v Kaminen M, Lillback-Peltonen T, Horelli I & Alanko-Luoma R (2009): Yli Hyvä Juttu – Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hankkeen loppuraportti. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö: Padasjoki.

^{vi} Hankkeen kehittäminen menetelmin puututaan lasten luvattomaan tulenkäyttöön yhteistyössä opetus-, sosiaali- ja terveys-, poliisi- ja pelastusviranomaisten kanssa. Tulipysäkki-hankkeen päävastuu on kaupungin opetustoimesta vastaavalla taholla.

^{vii} Kaupunkien turvallisuusohjelman valmistelun yhteydessä kerättiin lasten ja nuorten kokemuksia turvallisista kaupungeista ainekirjoituksin Helsingistä, Turusta ja Vaasasta. Ainekirjoitusten havaintoja ja ehdotuksia esiteltiin Lapset monikulttuurisessa Suomessa -seminaarissa 19.11.2010.

^{viii} Lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä. THL:n julkaisu 2010

^{ix} Ks. esim. Markkula J & Öörni E (toim.): Turvallinen elämä lapsille ja nuorille. Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 27/2009. Yliopistopaino: Helsinki.

^x Esim. kouluihin KiVa Koulu -malli ja vertaissovittelu-malli. Ks. myös Wood S, Bellis MA, Nurse J & Sirotkin M (2010): Youth Violence. A review of evidence for prevention. The UK focal point for violence and injury prevention. Netissä: http://www.cph.org.uk/UserFiles/File/Epidemiology/safety2010/youth_violence.pdf.

^{xi} Nou Hätä! -kampanjan internet-sivut www.nouhata.fi

^{xii} Nuori Suomi ry: Lähiliikunta-nettisivut (<http://www.lahiliikuntapaikat.fi/>) ja Koulupihat lähiliikuntapaikkoina -idea- ja suunnitteluopas (<http://www.koulupihatlahiliikuntapaikkoina.info/>).

^{xiii} Esim. net-etiketti: www.internetopas.com/netiketti.

^{xiv} Ks. Poliisin Neuvoja nuorille -nettisivusto (<http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/nuoret/home.nsf/pages/indexfin>) ja Nettitaivaan turvataidot -esite ([http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/Nettitaivaan%20turvataidot/\\$file/Nettitaivaan%20turvataidot.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/Nettitaivaan%20turvataidot/$file/Nettitaivaan%20turvataidot.pdf)).

^{xv} Ks. Opetushallituksen Turvanetti-sivusto: http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/aihekokonaisuudet/turvallisuus_ja_liikenne/turvanetti.

^{xvi} Esimerkiksi Turun kaupungin kotouttamisohjelma <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=8545&nodeid=7045>

^{xvii} Tietoa tulisi saada esim. valtaväestön lasten ja -nuorten arjesta, lasten oikeuksista ja hyvistä kasvatusperiaatteista, matalan kynnyksen päivähoitopalveluista, keskeisten viranomaisten toiminnasta, vanhemmuudesta, työllistymisestä Suomessa, työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista ja tavallisimpien tapaturmien ehkäisystä.

Liite 6: Turvallisuutta parantavien hyvien käytäntöjen levittäminen

Osana kaupunkien turvallisuusohjelman valmistelua on koottu kaupunkien turvallisuutta edistäviä hyviä käytäntöjä. Hyviä käytäntöjä ovat toimittaneet kaupungit, poliisilaitokset, pelastuslaitokset ja järjestöt. Hyviä käytäntöjä toimitettiin yhteensä 63, ja ne on koottu omaksi julkaisukseksi, jonka nimi on Onnistumisen iloa – Turvallisuuden hyviä käytäntöjä (SM julkaisuja 34/2010). Julkaisun tavoitteena on levittää hyviä käytäntöjä ympäri maata turvallisuuden parantamiseksi. Vaikka hyviä käytäntöjä otetaan jatkuvasti käyttöön, tieto onnistumisista ei aina leviä laajemmalle. Julkaisun tavoitteena onkin mahdollistaa muiden kehittämien hyvien toimintamallien hyödyntäminen myös omassa kunnassa.

Turvallisuutta edistävät hyvät käytännöt on jaoteltu kaupunkien turvallisuusohjelman toimintapolitiikkojen mukaisesti. Monet käytännöistä parantavat kaupunkien turvallisuutta useamman kuin yhden toimintapolitiikan näkökulmasta ja tämä on huomioitu julkaisussa. Niin turvallisen elinympäristön luominen kuin väkivallan vähentäminenkin vaativat yhteistyötä. Myös lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen vanhempia tukemalla ja varhaisen puuttumisen menetelmiä hyödyntämällä edellyttää moniammatillista yhteistyötä.

Julkaisuun on kerätty hyviä käytäntöjä laajasti aina turvallisuussuunnitelmien laatimisesta kameravalvontaan ja väkivallan ehkäisyyn sekä nuorten päihteiden käytön vähentämisestä lähipoliisitoimintaan. Turvallisuutta edistävän yhteistyön esimerkkejä ovat muun muassa Itä-Helsingin matalan kynnyksen asukastilat ja monet eri turvallisuusyhteistyöryhmät. Elinympäristön turvallisuutta puolestaan on parannettu monenlaisella valvonnalla, opasteilla ja esimerkiksi liukkaudesta varoittavilla tekstiviesteillä. Väkivaltaa on pyritty vähentämään esimerkiksi poliisin ja sosiaalityöntekijän tekemillä kotikäynneillä ja tarjoamalla hoidollisia palveluja väkivaltaan syyllistyneille. Lasten ja nuorten turvallisuuden parantamiseksi julkaisussa on esitelty muun muassa Lasta lyömätön Satakunta -hanke, Ankkurimalli ja Tulikukko -turvallisuuskoulutus. Kustakin julkaistavasta käytännöstä on esitetty perustiedot sekä yhteystiedot, joiden kautta saa tarvittaessa yksityiskohtaisempaa tietoa käytännön toteuttamisesta. Julkaisun tavoitteena onkin edistää turvallisuusyhteistyötä eri kaupunkien välillä.

Julkaisua hyvistä käytännöistä levitetään kaupungeille, poliisilaitoksille, pelastuslaitoksille ja järjestöille. Onnistumisen iloa – Turvallisuuden hyviä käytäntöjä julkaistaan sisäasiainministeriön internet-sivuilla osoitteessa intermin.fi ja julkaisu on sieltä kaikkien ilmaiseksi ladattavissa. Hyvien käytäntöjen keräämistä jatketaan ja käytäntöjä julkaistaan jatkossa sähköisesti. Tavoitteena on, että tietoa hyvistä käytännöistä saadaan levitettyä ympäri Suomea sitä mukaa, kun niitä otetaan käyttöön ja hyväksi todetaan. Hyviä käytäntöjä voivat toimittaa kaikki Suomen kaupungit ja kunnat, poliisi, pelastuslaitokset ja järjestöt.

Liite 7: Asettamispäätös

SISÄASIAINMINISTERIÖ

ASETTAMISPÄÄTÖS

1.12.2009

SM012:00/2007

VALTAKUNNALLISEN KAUPUNKIEN TURVALLISUUSOHJELMAN LAATIMINEN

Asettaminen

Sisäasiainministeriö on tänään asettanut hankkeen valmistelevaan valtakunnallisen poikkihallinnollisen ohjelman kaupunkien turvallisuuden edistämiseksi. Hanke on osa sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanoa, ja sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä päätti hankkeen asettamisesta kokouksessaan 30.9.2008.

Toimikausi

1.12.2009- 31.12.2010

Tausta ja tehtävät

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta 8.5.2008 on asetettu tavoitteeksi, että Suomi on Euroopan turvallisim maa vuonna 2015.

Suomessa on vuonna 2009 348 kuntaa. Maan väestöstä lähes puolet asuu noin viidessätoista suurimmassa kaupungissa. Näissä kaupungeissa tapahtuu noin puolet poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista. Myös onnettomuudet ja tapaturmat keskittyvät alueille, joissa ihmisten määrä on suurin. Ihmisten turvallisuuteen vaikuttavat uudet ilmiöt ja yhteiskunnan muutokset esiintyvät näkyvämm in kaupungeissa. Näistä voidaan esimerkkeinä mainita asuinalueiden segregaatio sekä ylisukupolvinen syrjäytyminen.

Kaupungeilla on keskeinen vastuu turvallisuudesta. Kaupungin sosiaali-, opetus- ja terveys-toimi, kaavoitus, ympäristönsuunnittelu sekä teiden ja katujen ylläpito ovat toimintoja, joissa tehtävät ratkaisut määrittelevät laajasti ja pitkäaikaisesti kaupungin asukkaiden turvallisuuden tasoa. Kaupungit vastaavat varautumisesta kriiseihin ja häiriötilanteisiin. Pelastustoimi edistää kaupunkien turvallisuutta vastaten onnettomuuksien ennalta ehkäisystä, pelastustoiminnasta onnettomuustilanteissa sekä väestönsuojelusta. Poliisitoimen tehtävänä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, rikosten ennalta ehkäisy, liikenneturvallisuus ja rikostutkinta. Toimintaympäristön muutosten seurauksena näiden kolmen keskeisen toimijan välinen saumaton ja tavoitteellinen yhteistyö on yhä tärkeämpää, jotta hallinnonalojen rajat ylittäviin ongelmiin pystytään puuttumaan laajasti ja ennalta ehkäisevästi.

Paikallisen turvallisuussuunnittelun tavoitteena on vähentää rikosten, häiriöiden ja onnettomuuksien määrää ja niistä aiheutuvia vahinkoja sekä ylläpitää turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Paikallisessa turvallisuussuunnittelussa ovat mukana viranomais ten lisäksi järjestöt ja elinkeinoelämän edustajat. Paikallisten turvallisuussuunnitelmien tarkistaminen uu-

sien linjausten mukaisesti käynnistyi vuonna 2006 ja tavoitteeksi on asetettu, että uusimuotoiset suunnitelmat valmistuvat viimeistään vuoden 2010 aikana.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetetun tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että kaupunkien ja kaupunkilaisten turvallisuus paranee. Keskeiset ongelmat ovat väkivallan ja onnettomuuksien ja tapaturmien suuri määrä. Samalla tulee ennakoivasti puuttua uusiin turvatomuutta ja pitkäaikaisia turvallisuusongelmia aiheuttaviin ilmiöihin. Haasteena on muun muassa syrjäytymisen lisääntyminen, kasvava polarisaatio eri ihmis- ja asukasryhmien välillä ja maahanmuuttajien onnistunut kotoutuminen.

Hankkeen tehtävänä on laatia kaupungeissa tehtävän turvallisuustyön tueksi valtakunnallinen poikkihallinnollinen kaupunkien turvallisuusohjelma. Ohjelman lähtökohtana on kaupunkien tulevasta turvallisuuskehityksestä tehtävä arvio. Hankkeessa valmistellaan yhteiset tavoitteet kaupunkien turvallisuudelle sekä määritellään toimenpiteet, jotka eri toimijat keskuksahallinnossa, valtion aluehallinnossa ja paikallisella tasolla toimeenpanevat asetetun tavoitteen saavuttamiseksi ja kaupunkien turvallisuuden edistämiseksi.

Hanke toteutetaan yhteistyössä viidentoista suurimman kaupungin, eri ministeriöiden, poliisi- ja pelastustoimen kesken. Kaupunkien rooli hankkeessa on keskeinen. Hankkeen toteuttamisesta vastaa sisäasiainministeriö.

Hankkeen tuloksia hyödynnetään seuraavan sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelussa.

Kaupunkien turvallisuusohjelman keskeinen sisältö

Kaupunkien turvallisuusohjelman keskeinen sisältö on seuraava.

Kaupunkien tulevan turvallisuuskehityksen arviointi

Olemassa olevan tiedon ja analyysin pohjalta tulee valmistella poikkihallinnollinen arvio kaupunkien tulevasta turvallisuuskehityksestä ja siihen vaikuttavista keskeisistä tekijöistä. Arvion tulee ulottua vuoteen 2020. Siinä tulee arvioida kaupunkien tulevat keskeiset kansallisesta tai kansainvälisestä kehityksestä seuraavat riskit ja uhkat. Lisäksi tulee arvioida kaupunkien vahvuudet, joita jatkossa voidaan hyödyntää kaupunkien turvallisuuden ylläpitämisessä ja parantamisessa.

Tavoitteiden ja toimenpiteiden asettaminen

Kaupunkien turvallisuusohjelmassa tulee asettaa tavoitteet ja laatia toimenpiteet ainakin seuraaville asiakokonaisuuksille.

Turvallisuutta edistävät yhteistyömallit. Hankkeessa tulee laatia esitys kaupunkien turvallisuutta edistävistä yhteistyön toimintamalleista, jotka ottavat huomioon kaupunkien tulevat turvallisuushaasteet. Toimintamallien tulee edistää yhteistyötä eri toimijoiden välillä mukaan lukien järjestöt ja hallinnon eri tasot, edistää tietopohjaista johtamista ja toiminnan ohjausta, tukea päätösten tehokasta jalkauttamista käytännön toiminnaksi, vahvistaa kansalaisten osallistumista oman turvallisuutensa parantamiseen sekä edistää paikallista turvallisuussuunnittelua.

Lasten ja nuorten turvallisuuden parantaminen. Hankkeessa tulee laatia yhteiset linjaukset siitä, miten lasten ja nuorten turvallisuutta parannetaan. Hankkeessa tulee arvioida keinoja vähentää lasten ja nuorten kokemaa turvatto-

muutta sekä turvattomuutta, jota muut kaupungin asukkaat kokevat erityisesti nuorten häiriökäyttäytymisen ja muun häiritseväksi koetun toiminnan seurauksena. Lisäksi tulee arvioida, miten viranomaiset osana omaa toimintaansa voisivat nykyistä laajemmin tukea kodeissa tehtävää kasvatustyötä. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten tilanne tulee ottaa erityistarkasteluun silloin, kun se poikkeaa lasten ja nuorten tilanteesta yleensä.

Väkivallan määrän vähentäminen. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetetun tavoitteen saavuttaminen edellyttää väkivallan määrän vähenemistä. Väkivaltaan liittyy usein päihteiden käyttöä. Hankkeessa tulee valmistella linjaukset toimintamalleiksi joilla eri toimijat voivat yhteistyössä vaikuttaa väkivallan määrää vähentävästi ottaen huomioon väkivallan taustalla olevia tekijöitä kuten päihteiden käyttöä ja syrjäytymistä. Hankkeessa tulee ottaa huomioon myös väkivallan uudet muodot, kuten mielenterveysongelmiin ja alakulttuurisiin liittyvä väkivalta. Väkivallan vähentämisen toimintamalleissa tulee ottaa huomioon ikääntyviin kohdistuva väkivalta sekä hoiva- ja huoltolaitosten turvallisuuden parantaminen.

Turvallisuutta edistävät rakenteet. Hankkeessa tulee valmistella esitykset toimintamalleista, jotka edistävät turvallisuusseikkojen huomioon ottamista kaupungin eri toiminnoissa. Rakentaminen, kaavoittaminen ja asutopolitiikka ovat keskeisimpiä toimintoja, joilla voidaan lisätä kaupunkilaisten ja elinkeinon elämän turvallisuutta ja ehkäistä alueellista segregatiota. Hankkeessa tulee valmistella esitys siitä, miten asumisen ja asuinalueiden turvallisuutta voidaan parantaa.

Hankkeen organisaatio

Hankkeen johtoryhmänä toimii sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä.

Hankkeen toteuttamista ohjaa ohjausryhmä. Ohjausryhmä järjestää hankkeen aikana kaksi seminaaria, johon kutsutaan viidentoista suurimman kaupungin edustajat. Näissä seminaareissa kaupunkien johto linjaa hankkeen tavoitteita ja valmisteltavia toimenpiteitä.

Seminaarien välissä ohjausryhmä kokoontuu supistetussa muodossa, jonka kokoonpano on seuraava.

Puheenjohtaja	Kansliapäällikkö Ritva Viljanen, sisäasiainministeriö
Jäsenet	Osastopäällikkö Kauko Aaltomaa sisäasiainministeriö, poliisi-osasto(1.1.2010 lukien) Poliisipäällikkö Lasse Aapio, Päijät-Hämeen poliisilaitos Kaupunginjohtaja Markku Andersson, Jyväskylän kaupunki Kaupunginjohtaja Mauri Gardin, Rovaniemen kaupunki Kehittämispäällikkö Markku Haiko, Suomen Kuntaliitto Kaupunginjohtaja Tapani Hellstén, Hämeenlinnan kaupunki Nuorisotutkimusverkoston tutkimusjohtaja Tommi Hoikkala Pelastusjohtaja Veli-Pekka Ihamäki, Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos Prikaatikenraali Mikko Kirjavainen, sisäasiainministeriö, rajavartiolaitos-osasto Kaupunginjohtaja Marketta Kokkonen, Espoon kaupunki

Kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkonen, Porin kaupunki
Kaupunginjohtaja Juhani Meriläinen, Joensuun kaupunki
Johtaja Kari Paaso, sosiaali- ja terveysministeriö
Pelastusylivohtaja Pentti Partanen, sisäasiainministeriö, pelastus-
osasto
Kaupunginjohtaja Jussi Pajunen, Helsingin kaupunki
Olavi Sydänmaanlakka, HelsinkiMissio
Rikoksentorjuntaneuvos Jukka-Pekka Takala, oikeusministe-
riö/Rikoksentorjuntaneuvosto
Dosentti Sirpa Virta, Tampereen yliopisto
Ylivohtaja Pentti Visanen, sisäasiainministeriö, maahanmuutto-
osasto

Sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen,
SM, jäsenisihteer

Työryhmän kokoonpanossa on pyritty ottamaan huomioon naisten ja miesten välisestä tasa-
arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ssä säädetty edellytys, jonka mukaan työryhmässä tu-
lee olla vähintään 40 % sekä naisia että miehiä, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Tätä
edellytystä ei ole voitu täysimääräisesti täyttää. Esitettyjen jäsenien tehtävien ja vastuiden
johdosta on katsottu perustelluksi noudattaa työryhmässä edustettuina olevien tahojen ehdo-
tuksia työryhmän jäseniksi ja varajäseniksi.

Hankkeen valmistelusta vastaa sihteeristö, joko kokoontuu laajennetussa ja suppeassa ko-
koonpanossa. Sihteeristöä täydennetään teemakohtaista valmistelua varten ohjausryhmän
päättöksellä eri kaupunkien edustajille. Sihteeristö ja eri teema-alueiden valmistelua varten
kootut laajemmat ryhmät järjestävät seminaareja ja kuulemistilaisuuksia, joiden avulla var-
mistetaan kaupunkien laaja osallistuminen hankkeeseen.

Teemakohtaisen laajan valmistelun ohella sihteeristö kokoontuu supistetussa muodossa,
jonka kokoonpano on seuraava.

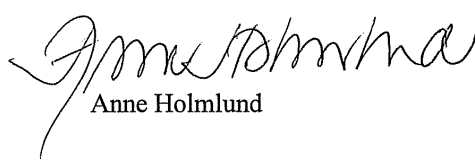
Puheenjohtaja	Sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen, sisäasiainministeriö
Jäsenet	Suunnittelija Markus Alanko, oikeusministe- riö/rikoksentorjuntaneuvosto Tutkija Jaana Markkula, terveyden ja hyvinvoinnin laitos Ylitarkastaja Maija Peltokangas, sisäasiainministeriö, pelastus- osasto Kaupungin lakimies Marjo-Riitta Pihlajamäki, Turun kaupunki Riskienhallintajohtaja Jari Tuominen, Espoon kaupunki poliisin edustaja Ylitarkastaja Pasi Vainio, SM

Hankkeessa voidaan kuulla eri alojen asiantuntijoita ja järjestää hankkeessa käsiteltäviin ai-
heisiin liittyviä seminaareja ja muita tilaisuuksia. Hanke voi tarvittaessa toteuttaa käsiteltävä
aihekokonaisuuksia syventäviä tutustumismatkoja koti- ja ulkomailla.

Kustannukset

Työ tehdään virkatyönä.

Sisäasiainministeri

Anne Holmlund

Hallitusneuvos

Ismo Atosuo

JAKELU

Hankkeeseen osallistuvat

TIEDOKSI

Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän jäsenet
Valtiosihteeri Peltari SM
Erityisavustaja Kokko SM